

ปัจจัยที่มีผลต่อหนี้ในระบบของเกษตรกร
กรณีศึกษาอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น

นายสุรชาติ น้อยบุญมา

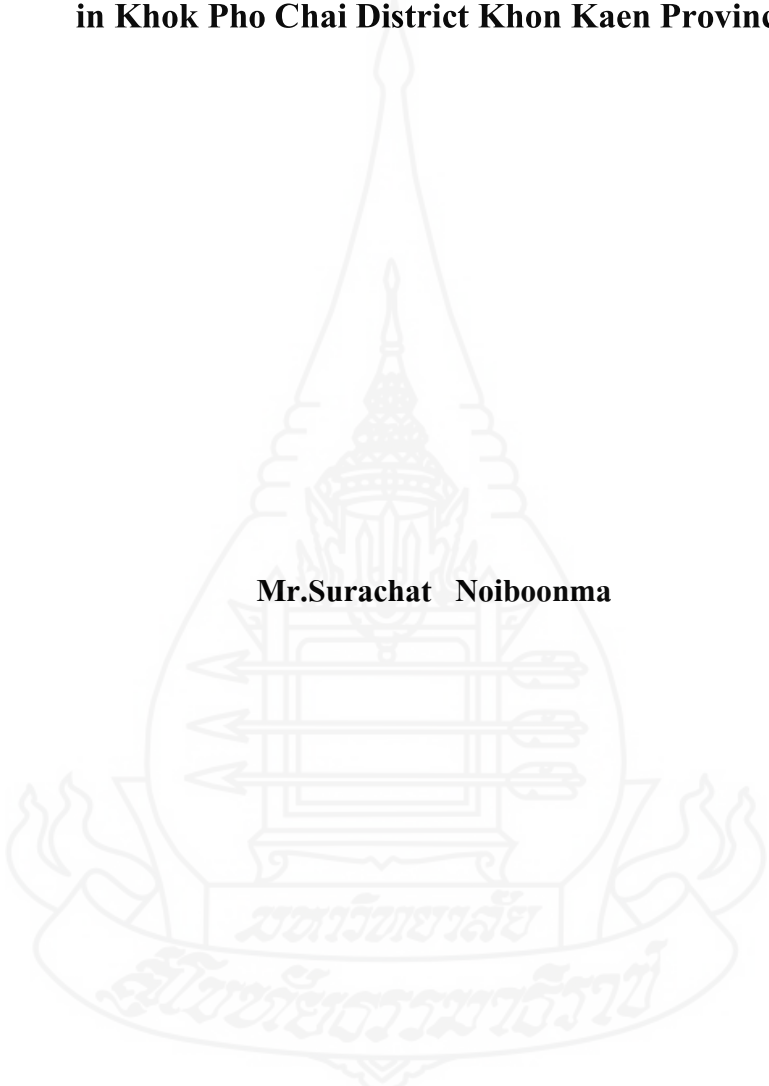
การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

วิชาเอกเศรษฐศาสตร์ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2564

**Factors Affecting Farmers' Informal Debt
in Khok Pho Chai District Khon Kaen Province**

Mr.Surachat Noiboonma

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Economics in Economics
School of Economics
Sukhothai Thammathirat Open University

2021

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	ปัจจัยที่มีผลต่อหนี้ในระบบของเกษตรกร กรณีศึกษาอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น
ชื่อและนามสกุล	นายสุรชาติ น้อยบุญมา
วิชาเอก	เศรษฐศาสตร์
สาขาวิชา	เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.อภิญา วนเศรษฐ

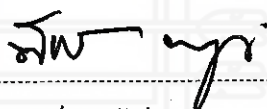
การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2565

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

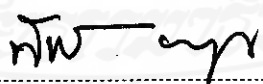
ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.อภิญา วนเศรษฐ)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร.พัชรี ผาสุข)

(อาจารย์ ดร.พัชรี ผาสุข)

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปัจจัยที่มีผลต่อหนี้นอกระบบของเกษตรกร
กรณีศึกษาอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น

ผู้ศึกษา นายสุรชาติ น้อยบุญมา รหัสนักศึกษา 2596000857 **ปริญญา** เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.อภิญา วนเศรษฐ ปีการศึกษา 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการเป็นหนี้นอกระบบของเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น 2) ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางเศรษฐกิจของเกษตรกรที่ส่งผลให้เกิดหนี้นอกระบบของเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น

เครื่องมือในการวิจัยคือแบบสอบถามโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่างจำนวน 400 ตัวอย่าง ซึ่งขนาดของกลุ่มตัวอย่างคำนวณด้วย ทาโร ยามาเน่ และทำการเลือกตัวอย่าง 2 ขั้นตอน โดยขั้นตอนที่ 1 การเลือกแบบเฉพาะเจาะจง และขั้นตอนที่ 2 เลือกแบบบังเอิญ วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อหนี้นอกระบบด้วยสมการถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 51.50 มีอายุอยู่ในช่วง 51-60 ปี ร้อยละ 39.75 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา/ต่ำกว่า ร้อยละ 67.75 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คน ร้อยละ 64.75 รายได้ของครัวเรือนมาจากผลผลิตทางการเกษตรและแหล่งอื่นๆเฉลี่ย 177,079.70 บาทต่อปี จำนวนหนี้สินจากแหล่งเงินกู้นอกระบบของครัวเรือนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท ร้อยละ 47.25 ระยะเวลาในการชำระหนี้นอกระบบต่ำกว่า 1 ปี ร้อยละ 65.25 2) ปัจจัยที่มีผลต่อหนี้นอกระบบพบว่าขนาดพื้นที่ดินทำการเกษตรและจำนวนผู้ที่อยู่ในอุปการะมีผลต่อจำนวนหนี้นอกระบบในทิศทางเดียวกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 และ 0.05 สำหรับรายได้จากการเกษตรมีผลต่อจำนวนหนี้นอกระบบในทิศทางตรงกันข้ามที่ระดับนัยสำคัญ 0.01

คำสำคัญ หนี้นอกระบบ สมการถดถอยพหุคูณ จังหวัดขอนแก่น

Independent Study title: Factors Affecting Farmer's Informal Debt in Khok Pho Chai
District Khon Kaen Province

Author: Mr. Surachat Noiboonma; **ID:** 2596000857; **Degree:** Master of Economics;

Independent Study advisor: Dr. Apinya Wanaset, Associate Professor;

Academic year: 2021

Abstract

This research aims to 1) study the condition of informal debt of farmers in Khok Pho Chai District, Khon Kaen Province; and 2) study the personal and economic factors of farmers that result in informal debt of farmers in Khok Pho Chai District, Khon Kaen Province.

The research tool was the questionnaires that were used to collect data from 400 samples. The sample size was calculated by Taro Yamane and was performed by 2-stage sampling: step 1, choosing by the purposive sampling and step 2, choosing by the convenient sampling. The data were analyzed by descriptive statistics, i.e. frequency, percentage, mean, and standard deviation. Multiple regression equations were used to analyze factors affecting informal debt.

The results showed that 1) the most of respondents were male, 51.50 percent, aged between 51 and 60 years, 39.75 percent, had primary education/lower, 67.75 percent, and had 4-6 family members, 64.75 percent. The household income came from agricultural products and other sources, which on average equals 177,079.70 baht per year. The amount of debt from the informal source of households is less than or equal to 5,000 baht, 47.25 percent. The repayment period for the informal debt was less than 1 year, 65.25 percent; and 2) the factors affecting informal debt were that the size of agricultural land and the number of dependents affected the amount of informal debt in the same direction at the significance levels of 0.01 and 0.05. For agricultural income, it had an effect on the amount of informal debt in the opposite direction at the significance level 0.01

Keywords: informal debt, Multiple regression, Khon Kaen Province

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีด้วยความกรุณาอย่างสูงจากอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย รองศาสตราจารย์ ดร.อภิญา วนเศรษฐ และอาจารย์ ดร.พัชรี ผาสุข คณะกรรมการสอบ ที่ได้เสียสละเวลาให้คำแนะนำ ให้ข้อคิดเห็น ถึงประเด็นต่างๆในการศึกษาและชี้แนวทางในการแก้ปัญหา การค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติมและได้กรุณาตรวจสอบแก้ไข ข้อบกพร่องต่างๆ อันเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษา รวมทั้งการแก้ไขงานให้สมบูรณ์

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาตลอดหลักสูตรการศึกษา ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน ขอขอบคุณความช่วยเหลือและกำลังใจจากครอบครัวตลอดจนเพื่อนๆ จนทำให้งานวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

สุรชาติ น้อยบุญมา

กรกฎาคม 2565

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ในการศึกษา	7
กรอบแนวคิดในการศึกษา	7
สมมติฐานในการศึกษา	8
ขอบเขตของการศึกษา	8
นิยามศัพท์เฉพาะ	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	11
ลักษณะทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจและสังคม	11
ความหมายและประเภทหนังสือ	16
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	26
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	32
บทที่ 3 วิธีดำเนินการศึกษา	52
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	52
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	53
การเก็บรวบรวมข้อมูล	55
การวิเคราะห์ข้อมูล	55
บทที่ 4 ผลการศึกษา	60
ส่วนที่ 1 สภาพการเป็นหนี้นอกระบบของเกษตรกร	60
ส่วนที่ 2 ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางเศรษฐกิจของเกษตรกร ที่ส่งผลให้เกิดหนี้นอกระบบของเกษตรกร	74

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	79
สรุปลการศึกษา	79
อภิปรายผล	81
ข้อเสนอแนะ	83
บรรณานุกรม	85
ภาคผนวก	89
ประวัติผู้ศึกษา	93

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1	จำนวนหนี้ในระบบในประเทศไทย พ.ศ. 2560-2562..... 4
ตารางที่ 1.2	หนี้ในระบบของจังหวัดขอนแก่น ปี พ.ศ. 2560-2564 4
ตารางที่ 1.3	การประกอบอาชีพของเกษตรกรอำเภอโคกโพธิ์ไชย 5
ตารางที่ 1.4	หนี้สินครัวเรือนเกษตรกรอำเภอโคกโพธิ์ไชยของ ธ.ก.ส. สาขาโคกโพธิ์ไชย 5
ตารางที่ 2.1	จำนวนประชากรอำเภอโคกโพธิ์ไชย 13
ตารางที่ 2.2	พื้นที่ทำการเกษตร ปี 2564 14
ตารางที่ 2.3	สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 42
ตารางที่ 3.1	ประชากรกลุ่มตัวอย่าง 53
ตารางที่ 4.1	เพศและอายุ 61
ตารางที่ 4.2	สถานภาพการสมรสและการศึกษา 62
ตารางที่ 4.3	สถานภาพในครัวเรือน ลักษณะของบ้านพักอาศัย จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ... 63
ตารางที่ 4.4	รายได้ต่อปี ลักษณะการถือครองที่ดินและขนาดเนื้อที่การถือครองที่ดิน 64
ตารางที่ 4.5	ขนาดเนื้อที่ทำการเกษตร แหล่งที่มาของรายได้ของครัวเรือน 66
ตารางที่ 4.6	รายได้จากการเกษตร รายได้นอกภาคการเกษตร รายจ่ายของครัวเรือน 67
ตารางที่ 4.7	ประเภทค่าใช้จ่าย จำนวนหนี้สิน 69
ตารางที่ 4.8	จำนวนหนี้สินที่มาจากแหล่งเงินกู้ในระบบ ภาระหนี้สินของครัวเรือน 70
ตารางที่ 4.9	ระยะเวลาในการชำระหนี้ 72
ตารางที่ 4.10	เหตุผลที่กู้เงินในระบบ 73
ตารางที่ 4.11	ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 73

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 ร้อยละของครัวเรือนที่มีหนี้สินในระบบและนอกระบบ ปี 2560	3
ภาพที่ 1.2 กรอบแนวคิดการศึกษา	8
ภาพที่ 2.1 แผนที่อำเภอโคกโพธิ์ไชย	12
ภาพที่ 2.2 พื้นที่ทำการเกษตร ปี 2564	15
ภาพที่ 2.3 ระดับความต้องการของมนุษย์ของมาส โดว์	28
ภาพที่ 2.4 ทฤษฎีวงจรของการบริโภคและการออม	29
ภาพที่ 2.5 การบริโภคข้ามช่วงเวลา	31

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การครองชีพของประชาชนในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ในการดำรงชีวิตอย่างเพียงพอเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่เหมาะสม ประชาชนจำนวนหนึ่งของประเทศมีความต้องการทรัพย์สิน เครื่องอุปโภคบริโภคเกินกว่ารายได้ที่สามารถมีอยู่ในปัจจุบันมีการก่อภาระหนี้สินมากขึ้น โดยคาดหมายว่าจะสามารถชำระหนี้ได้ในอนาคต ประกอบกับประชาชนบางกลุ่ม โดยเฉพาะผู้มีรายได้น้อยไม่สามารถเข้าถึงช่องทางการเงินของ สถาบันการเงินในระบบได้ ทำให้เกิดการพึ่งพาแหล่งเงินทุนนอกระบบในหลายๆ รูปแบบ ซึ่งคิดดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่ากฎหมายกำหนดและเป็นภาระหนัก การเอารัดเอาเปรียบด้วยการทำสัญญาอย่างไม่เป็นธรรม การทำนิติกรรมอำพราง ในลักษณะต่างๆ เช่น เอกสารสัญญากู้เงินไม่มีการระบุจำนวนเงินกู้ที่ชัดเจน ไม่มีการระบุอัตราดอกเบี้ย ระบุอัตราดอกเบี้ยแต่ไม่กำหนดว่าเป็นรายเดือนหรือรายปี ไม่มีการระบุวันกำหนดชำระ เป็นต้น อันเนื่องจากเจ้าหนี้นี้มีฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจสูงกว่า ในกรณีที่รายได้ไม่เป็นไปตามคาดหมายหรือขาดรายได้ส่งผลให้ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ จึงเกิดกระบวนการติดตามหนี้ด้วยความรุนแรง ขัดต่อศีลธรรมอันดี ทั้งวาจา การกระทำ บางครั้งมีการทำร้ายร่างกายจนลูกหนี้เสียชีวิต เจ้าหนี้บางรายใช้ความได้เปรียบด้านกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเป็นเครื่องมือในการฟ้องร้องบังคับคดียึดบ้าน ไร่ นา ซึ่งพบเห็นได้บ่อยครั้งตามสื่อต่างๆ ปัญหาดังกล่าว สร้างความเดือดร้อนเสียหายแก่ประชาชนผู้ด้อยโอกาสก่อให้เกิดปัญหาสังคม รวมถึงปัญหาอาชญากรรมตามมา (ศูนย์ช่วยเหลือลูกหนี้และประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2556)

หนี้นอกระบบ เป็นหนี้ที่เกิดจากการกู้ยืมเงินกันเองระหว่างผู้ให้กู้ (ที่ไม่ใช่ธนาคารพาณิชย์ หรือ สถาบันการเงินที่กฎหมายรองรับ) กับผู้กู้ ซึ่งการกู้ยืมดังกล่าวมักจะไม่มีการระบุดอกเบี้ยหรือกฎเกณฑ์ ตลอดจนข้อตกลงที่แน่ชัดเป็นการตกลงกันเองของทั้ง 2 ฝ่าย (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558) เนื่องจากหนี้นอกระบบมักเป็นหนี้ที่มีดอกเบี้ยสูงเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดการที่หนี้นอกระบบไม่กำหนดหลักทรัพย์ค้ำประกันที่เข้มงวดจึงเป็นที่นิยมของลูกหนี้แต่การติดตามทวงหนี้มักใช้ความรุนแรงถึงแม้ภาครัฐจะมีธนาคารแห่งประเทศไทยและกระทรวงการคลังกำกับดูแลก็ไม่สามารถควบคุมได้ทั้งหมดอาจจะเป็นเพราะกลไกมาตรการทาง

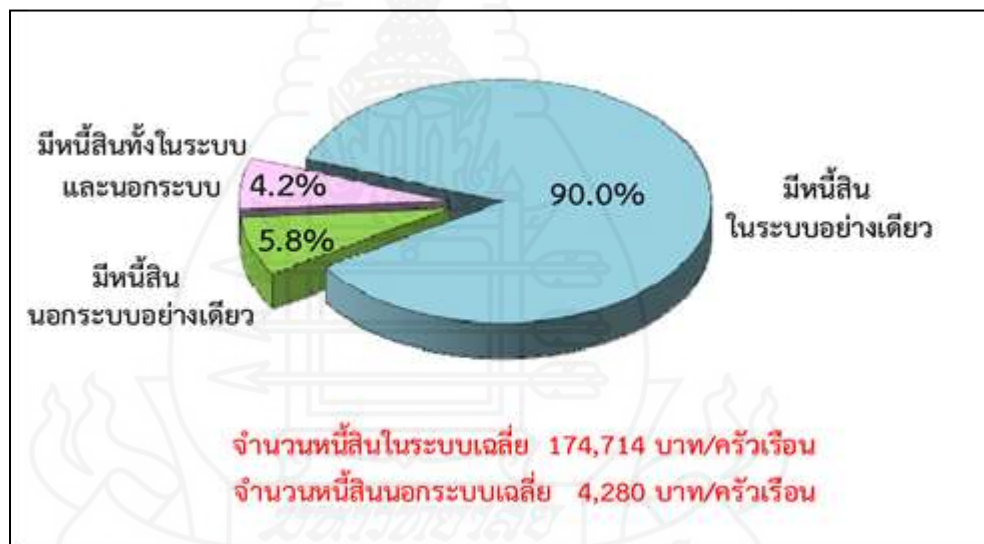
กฎหมายที่อ่อนแอและการสมยอมระหว่างเจ้าหน้าที่กับลูกหนี้ในทุกรัฐบาลที่ผ่านมาเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาจึงพยายามแก้ไขหนึ่งนอกระบบที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน โดยมีการออกแนวทางเพื่อแก้ไขดังกล่าวโดยตลอด การแก้ไขปัญหานี้นอกระบบที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมเกิดขึ้น ครั้งแรกในสมัยรัฐบาลของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร (พ.ศ. 2544-2548) ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งการแก้ปัญหานี้นอกระบบเป็นส่วนหนึ่งในนโยบายการแก้ปัญหาค่าความยากจนของประชาชนที่รู้จักกันในชื่อ “การลงทะเบียนคนจน” ต่อมาในสมัยรัฐบาล นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (ปี 2551-2554) ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการคลัง ซึ่งเป็นการแก้ปัญหานี้นอกระบบโดยตรง ด้วย “การลงทะเบียนหนึ่งนอกระบบ”

ปัจจุบันรัฐบาลโดย พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหานี้นอกระบบอย่างบูรณาการและยั่งยืน โดยมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องครอบคลุม 5 ด้าน คือ

1. การจัดการเจ้าหนี้นอกระบบ มี “พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2560” ซึ่งเป็นการเพิ่มโทษกับเจ้าหนี้นอกระบบ และเปิดช่องทางให้เจ้าหนี้นอกระบบสามารถจดทะเบียนเป็นผู้ให้สินเชื่อในระบบได้
2. ในการไกล่เกลี่ยประนอมหนี้หนี้ ลูกหนี้สามารถร้องทุกข์และขอคำปรึกษาปัญหานี้นอกระบบได้ที่ “จุดให้คำปรึกษาปัญหานี้นอกระบบ” ที่ธนาคารออมสินและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ทุกสาขา ซึ่งจะช่วยประสาน “คณะอนุกรรมการไกล่เกลี่ยประนอมหนี้หนึ่งนอกระบบในทุกจังหวัด” เพื่อช่วยเจรจาระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้
3. การจัดหาแหล่งเงินในระบบให้ เมื่อไกล่เกลี่ยจนมูลหนี้เป็นธรรมแล้ว ซึ่งลูกหนี้สามารถที่จะขอสินเชื่อในระบบได้ โดยรัฐบาลได้สนับสนุนให้มีสินเชื่อพิโกไฟแนนซ์ (PICO Finance) ซึ่งเป็นสินเชื่อรายย่อยระดับจังหวัดภายใต้การกำกับ ที่อยู่ในความดูแลของกระทรวงการคลัง
4. พัฒนาศักยภาพลูกหนี้ สำหรับลูกหนี้ที่ยังมีความสามารถในการชำระหนี้ดำเนินไป “คณะอนุกรรมการฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพการหารายได้ของลูกหนี้หนึ่งนอกระบบในทุกจังหวัด” จะช่วยฟื้นฟูอาชีพ ปลูกฝังความรู้และเสริมสร้างวินัยทางการเงิน อบรมอาชีพ หรือพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน
5. สร้างภูมิคุ้มกัน ภาครัฐจะพัฒนาเครือข่ายขององค์กรการเงินชุมชนให้ทำหน้าที่ทดแทนเจ้าหนี้นอกระบบ หน่วยงานต่างๆ ร่วมกันให้ความรู้ทางการเงินแก่ประชาชน รวมทั้งจัดทำ “ฐานข้อมูลหนี้หนึ่งนอกระบบ” เพื่อใช้กำหนดนโยบายที่เหมาะสมและตรงเป้าหมายต่อไป

ผลการดำเนินงานช่วงเดือนสิงหาคม 2561 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2563 มีการช่วยเหลือลูกหนี้ให้ได้รับทรัพย์สินคืนแล้ว 25,044 ราย คิดเป็น โฉนดจำนวน 21,304 ฉบับ จับกุมผู้ปล่อยเงินกู้นอกระบบและผู้ติดตามทวงถามหนี้โดยวิธีการผิดกฎหมายจำนวน 6,002 ราย และการให้แหล่งเงินในระบบพิโกไฟแนนซ์ มียอดสินเชื่ออนุมัติสะสมจำนวน 269,880 บัญชี รวมเป็นจำนวนเงิน 7,018.34 ล้านบาท (สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2563)

จากครัวเรือนทั่วประเทศที่มีหนี้สิน พบว่าส่วนใหญ่ครัวเรือนเป็นหนี้ในระบบ โดยครัวเรือนที่มีหนี้ในระบบอย่างเดียวร้อยละ 90.0 ครัวเรือนที่มีหนี้ในระบบอย่างเดียวร้อยละ 5.8 ครัวเรือนที่มีหนี้ทั้งในระบบและนอกระบบมีเพียงร้อยละ 4.2 และพบว่าจำนวนเงินเฉลี่ยที่เป็นหนี้ในระบบสูงกว่านอกระบบถึง 41 เท่า (174,714 บาท และ 4,280 บาท ตามลำดับ) โดยลดลงจากปี 2558 ซึ่งหนี้ในระบบสูงกว่าหนี้ในระบบประมาณ 46 เท่า (153,425 บาท และ 3,346 บาท ตามลำดับ) (สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2561)

ภาพที่ 1.1 ร้อยละของครัวเรือนที่มีหนี้สินในระบบและนอกระบบ ปี 2560

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2561).

จะเห็นว่าจากการช่วยเหลือของรัฐบาลที่ผ่านมาแม้จะมีครัวเรือนที่เป็นหนี้ในระบบเข้าสู่การเป็นหนี้ในระบบเพิ่มขึ้นแต่ก็ยังมีผู้เป็นหนี้ในระบบเหลืออยู่และจำนวนหนี้สินนอกระบบเฉลี่ยต่อครัวเรือนกลับสูงขึ้นจาก 3,346 บาท/ครัวเรือนในปี 2558 เป็น 4,280 บาท/ครัวเรือนในปี 2560

สำหรับจำนวนหนี้นอกระบบในประเทศไทยแยกตามภูมิภาคพบว่าในปี พ.ศ.2562 มีจำนวนลดลงทุกภูมิภาคของประเทศ แต่ในปี พ.ศ.2562 นั้นภาคตะวันออกเฉียงเหนือกลับมีจำนวนหนี้นอกระบบมากที่สุดจำนวน 6,003,308,690 บาท ดังตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 จำนวนหนี้นอกระบบในประเทศไทย ปี พ.ศ.2560-2562

ภูมิภาค	2560	2562
กรุงเทพและปริมณฑล	11,694,504,976	4,116,008,547
ภาคกลาง	10,581,903,360	4,816,849,316
ภาคเหนือ	4,635,654,870	2,919,409,090
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	9,496,853,532	6,003,308,690
ภาคใต้	6,879,789,880	2,810,729,372
ทั่วประเทศ	46,387,543,080	21,618,194,860

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2562).

ในส่วนของจังหวัดขอนแก่นนั้นหนี้นอกระบบมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปีจากในปี พ.ศ.2560 มีจำนวน 26,738,902 บาท, ปีพ.ศ. 2562 มีจำนวน 36,145,263 บาทและในปี พ.ศ. 2564 มีจำนวนเพิ่มขึ้นถึง122,798,882 บาท ดังตารางที่ 1.2

ตารางที่ 1.2 หนี้นอกระบบของจังหวัดขอนแก่น ปี พ.ศ.2560-2564

หนี้นอกระบบ	2560	2562	2564
ใช้จ่ายอุปโภคบริโภค	16,824,606	17,028,540	122,798,882
ใช้ในการทำธุรกิจ	1,679,034	-	-
ใช้ในการทำเกษตร	4,865,772	19,116,723	-
อื่นๆ	3,369,490	-	-
รวม	26,738,902	36,145,263	122,798,882

ที่มา: สำนักงานสถิติจังหวัดขอนแก่น กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2564).

ลักษณะการประกอบอาชีพของเกษตรกรอำเภอโคกโพธิ์ไชย

อำเภอโคกโพธิ์ไชย มีเกษตรกรประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นหลัก จำนวน 4,392 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 93.49 และประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพเสริม จำนวน 306 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 6.51

ตารางที่ 1.3 การประกอบอาชีพของเกษตรกรอำเภอโคกโพธิ์ไชย

ลักษณะการประกอบอาชีพ	ครัวเรือน	ร้อยละ
ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก	4,392	93.49
ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพเสริม	306	6.51
รวม	4,698	100

ที่มา: สำนักงานเกษตรโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น. (2564).

ตารางที่ 1.4 หนี้สินครัวเรือนเกษตรกรอำเภอโคกโพธิ์ไชย ของ ธ.ก.ส.สาขาโคกโพธิ์ไชย
ณ.วันที่ 30 เม.ย.2564

โครงการ	จำนวนสัญญา	จำนวนเงินกู้(บาท)
สินเชื่อเพื่อพัฒนาอาชีพผู้ลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ	167	7,998,853
หนี้สินนอกระบบ	170	6,436,169
โครงการสินเชื่อฉุกเฉินเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย	400	18,870,482
สินเชื่อฉุกเฉินเพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากไวรัสโคโรนา-19	806	6,619,001
รวม	1,543	39,924,505

ที่มา: ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาโคกโพธิ์ไชย. (2564).

ข้อมูลจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาโคกโพธิ์ไชย พบว่าเกษตรกรที่ได้รับความช่วยเหลือจากโครงการต่างๆ ของรัฐบาลที่ผ่านมา เช่น โครงการแก้ไขหนี้สินนอกระบบ โครงการนี้เป็นการช่วยเหลือเกษตรกรที่เป็นหนี้นอกระบบซึ่งมีภาระในการส่งชำระดอกเบี้ยสูงโดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรจะให้เกษตรกรกู้เงินไปชำระหนี้สินนอกระบบแล้วเกษตรกรค่อยผ่อนชำระหนี้กับธนาคารแทนที่ผ่านมาช่วยเหลือเกษตรกรไปแล้ว จำนวน 170 สัญญา จำนวนเงิน

6,436,169 บาทโครงการสินเชื่อฉุกเฉินเพื่อช่วยเหลือผู้ประกอบการ เป็นการช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบภัยต่างๆ เช่น ภัยแล้งน้ำท่วม เป็นต้น ทั้งให้กู้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ในครอบครัว ค่าเครื่องอุปโภคบริโภค ค่าลงทุนในการทำเกษตรและเป็นการป้องกันไม่ให้เกษตรกรไปกู้เงินนอกระบบ ธนาคารให้สินเชื่อไปแล้ว จำนวน 400 สัญญา จำนวนเงิน 18,870,482 บาทโครงการสินเชื่อเพื่อพัฒนาอาชีพผู้ลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐ เป็น โครงการที่ให้สินเชื่อกับเกษตรกรที่ลงทะเบียนเพื่อสวัสดิการแห่งรัฐโดยเฉพาะเกษตรกรที่ลงทะเบียนว่ามีหนี้สินนอกระบบร่วมด้วย โดยให้นำเงินกู้อไปลงทุนประกอบอาชีพในการเกษตร อาชีพเสริมนอกจากอาชีพเดิม เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพียงพอกับรายจ่ายซึ่งธนาคารให้สินเชื่อไปแล้วจำนวน 167 สัญญา คิดเป็นจำนวนเงิน 7,998,853 บาท และโครงการสินเชื่อฉุกเฉินเพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากไวรัสโควิด-19 โครงการนี้รัฐบาลจัดสรรงบประมาณให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรจำนวน 20,000 ล้านบาทโดยธนาคารกำหนดให้เกษตรกรกู้ได้รายละไม่เกิน 10,000 บาท อีกทั้งลดหย่อนหลักประกันโดยไม่มีผู้ค้ำประกัน ให้เกษตรกรค้ำประกันตนเองให้กู้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ในครอบครัว ค่าเครื่องอุปโภค บริโภค ช่วยลดความเดือดร้อนต่างๆ ของเกษตรกรและเป็นการป้องกันไม่ให้เกษตรกรไปกู้เงินนอกระบบ เนื่องจากมีเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากไวรัสโควิด-19 จำนวนมาก ธนาคารให้สินเชื่อไปแล้ว จำนวน 1,402 สัญญา จำนวนเงิน 6,619,001 บาท

เกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น เป็นประชาชนกลุ่มหนึ่งที่ได้รับความสะดวกจากหนี้สินนอกระบบแม้จะได้รับการช่วยเหลือจากรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเข้าร่วมในทุกๆ โครงการที่ผ่านๆ มาแต่ก็ยังมีผู้เป็นหนี้สินนอกระบบเหลืออยู่ยิ่งเมื่อเกิดวิกฤติต่างๆ เกิดขึ้น เช่น เกิดภาวะฝนแล้ง น้ำท่วม โดยเฉพาะช่วงของการระบาดของโรค Covid-19 ซึ่งทำให้การดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพเป็นไปด้วยความลำบาก การก่อกองนี้ก็ยิ่งเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นไปตามการศึกษาของ ฐามิตา มีลา, (2556) เมื่อเกิดปัญหาเศรษฐกิจ ในช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจไม่ดี/ประสบปัญหาในอาชีพ ลูกหนี้บางคนต้องขายรถจักรยานยนต์ เนื่องจากมีเงินไม่เพียงพอกับ ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตหรือขายรถจักรยานยนต์จากการล้มละลายของการลงทุนในการประกอบอาชีพ เช่น ทำนาแล้วน้ำท่วม ฝนแล้ง ราคาผลผลิตตกต่ำผลตอบแทนไม่คุ้มกับการลงทุน ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ต้องกู้ยืมเงินนอกระบบ รวมทั้งการศึกษาของ สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล, (2557) ก็ได้กล่าวถึงสาเหตุการเป็นหนี้สินนอกระบบว่าเกิดจากปัจจัยเชิงโครงสร้างเศรษฐกิจสังคม เมื่อสภาพเศรษฐกิจเปลี่ยนไปทำให้ความสามารถในการพึ่งตนเองของคนในสังคมลดลง เงินมีความจำเป็นมากยิ่งขึ้นการก่อกองหนี้สินนอกระบบก็เพิ่มขึ้นเพื่อให้มีรายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายและเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน เช่น การเจ็บป่วยของตัวลูกหนี้และคนในครอบครัวหรือญาติพี่น้อง ค่าเทอมลูกช่วงเปิดเทอม บ้านประสบปัญหา เช่น น้ำท่วม ก็เป็นเหตุให้มีการก่อกองหนี้สินนอกระบบเช่นกัน

เหตุดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหนี้นอกระบบของเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่นว่าประกอบด้วยปัจจัยด้านใดบ้างเพื่อเป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบายหรือโครงการทางด้านสินเชื่อ ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษาและพัฒนาความรู้ของเกษตรกรต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างเหมาะสมเพื่อจะได้ยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรให้หลุดพ้นจากปัญหาของหนี้นอกระบบ ให้สามารถเข้าถึงหนี้ในระบบและสามารถบริหารจัดการหนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมได้อย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

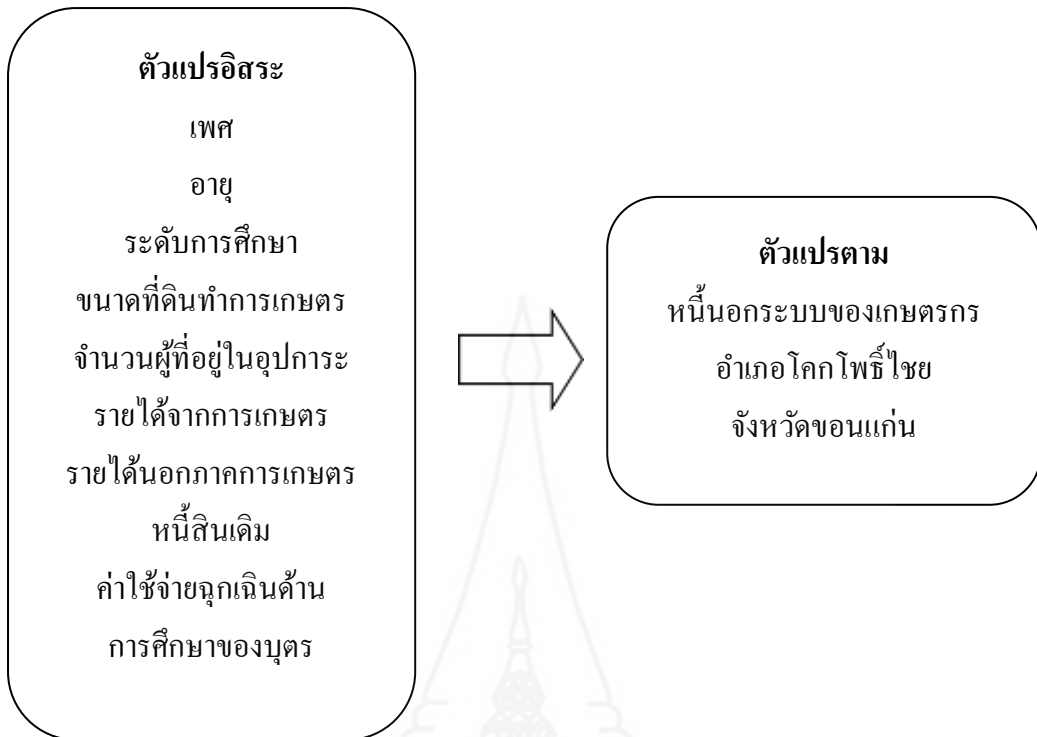
วัตถุประสงค์ของการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อหนี้นอกระบบของเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น ดังนี้

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการเป็นหนี้นอกระบบของเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางเศรษฐกิจของเกษตรกรที่ส่งผลให้เกิดหนี้นอกระบบของเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น

3. กรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษานี้นอกระบบของเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น ผู้ศึกษาได้จำแนกการศึกษาออกเป็นสองส่วนใหญ่ๆ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยด้านเศรษฐกิจตามกรอบแนวคิดดังนี้

ภาพที่ 1.2 กรอบแนวคิดในการศึกษา

4. สมมติฐานในการศึกษา

ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางเศรษฐกิจประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ขนาดที่ดินทำการเกษตร จำนวนผู้ที่อยู่ในอุปการะ รายได้จากการเกษตร รายได้นอกภาคการเกษตร หนี้สินเดิม ค่าใช้จ่ายลูกเงินด้านการศึกษาของบุตร เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อหนี้นอกระบบของเกษตรกร

5. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดหนี้นอกระบบของเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากตัวแปรการวิจัยดังต่อไปนี้

5.1.1 ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย

1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ขนาดที่ดินทำ
การเกษตร จำนวนผู้ที่อยู่ในอุปการะ

2) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้จากการเกษตร รายได้นอกภาค
การเกษตร หนี้สินเดิม ค่าใช้จ่ายฉุกเฉินด้านการศึกษาของบุตร

5.1.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ มูลค่าหนี้นอกระบบของเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย
จังหวัดขอนแก่น

5.2 ด้านแหล่งข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้กลุ่มประชากรคือเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น
จำนวน 4 ตำบล 40 หมู่บ้าน จำนวน 4,698 ครัวเรือน

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 เกษตรกร หมายถึง เกษตรกร ที่ทำนา ทำไร่ ปลุกพืช เลี้ยงสัตว์ ประมง ในอำเภอ
โคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น

6.2 ครัวเรือนเกษตรกร หมายถึง ครัวเรือนที่มีรายได้จากการเป็นผู้ประกอบการเกษตร
ไม่รวมคนงานเกษตร ในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น

6.3 หนี้สินของเกษตรกร หมายถึง หนี้สินของเกษตรกรซึ่งเป็นจำนวนเงินที่เกษตรกร
เป็นหนี้ ทั้งหนี้ในระบบและหนี้นอกระบบ

6.4 หนี้สินของครัวเรือน หมายถึง จำนวนเงินกู้ยืมทั้งหมดของสมาชิกในครัวเรือน
เกษตรกรที่ค้างชำระทั้งหมดกับสถาบันการเงินและที่ไม่ได้เป็นสถาบันการเงิน

6.5 สมาชิกในครัวเรือน หมายถึง บุคคลซึ่งอาศัยอยู่ประจำในครัวเรือนเกษตรกร รวมทั้ง
คนที่เคยอยู่ในครัวเรือนเกษตรกรแต่ได้จากไปอื่นชั่วคราวโดยไม่มีวัตถุประสงค์จะไปอยู่ประจำที่อื่น

6.6 รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน หมายถึง รายได้ที่สมาชิกทุกคนในครัวเรือน
เกษตรกรได้รับมาจากการทำงานทั้งรายได้จากการทำเกษตรและรายได้อื่น

6.7 รายได้จากการทำเกษตร หมายถึง มูลค่าผลผลิตทางการเกษตรที่ผลิตได้ทั้งสิ้นที่ยัง
ไม่หักค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ

6.8 รายได้อื่น หมายถึง รายได้อื่นๆ ที่ไม่ได้มาจากรายได้จากการทำเกษตร

6.9 ค่าใช้จ่ายทั้งหมดของครัวเรือน หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่สมาชิกในครัวเรือนเกษตรกร
แต่ละคนจ่ายเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในครัวเรือนหรือค่าใช้จ่ายส่วนตัว

6.10 ค่าใช้จ่ายทางการเกษตร หมายถึง ค่าใช้จ่ายในการทำการเกษตร เช่น ค่าปุ๋ย ค่าจ้างคนงาน ค่าเช่ารถเกี่ยวข้าว เป็นต้น

6.11 มูลค่าทรัพย์สินรวม หมายถึง ทรัพย์สินของเกษตรกรทุกประเภททั้ง สังกักริมทรัพย์ และอสังกักริมทรัพย์

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 สามารถนำผลของการศึกษาวิจัยมาเป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายหรือโครงการทางด้านสินเชื่อของรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรที่ประสบปัญหาหนี้นอกระบบได้อย่างเหมาะสม เช่น โครงการสินเชื่อฉุกเฉินเพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากไวรัสโควิด-19 ซึ่งจ่ายสินเชื่อให้กับเกษตรกรเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ช่วยลดความเดือดร้อนและเป็นการป้องกันไม่ให้เกษตรกรไปกู้เงินนอกระบบ เป็นต้น

7.2 สามารถนำผลของการศึกษาวิจัยมาเป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายหรือโครงการทางด้านเศรษฐกิจของรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างเหมาะสม เช่น โครงการประกันรายได้ โครงการช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติและภัยพิบัติ โครงการประกันภัยพืชผลทางการเกษตร เช่น โครงการประกันภัยข้าวนาปี เป็นต้น โครงการต่างๆ เหล่านี้ช่วยลดความเดือดร้อนลดความเสี่ยงจากการประกอบอาชีพและช่วยเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวของเกษตรกร เป็นต้น

7.3 สามารถนำผลของการศึกษาวิจัยมาเป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายหรือโครงการของรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทางด้านการศึกษาและพัฒนาความรู้ของเกษตรกรได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น หากเกษตรกรมีความรู้น้อยการอบรมควรเน้นภาคปฏิบัติมากกว่าวิชาการ เป็นต้น

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เข้าใจในประเด็นต่างๆเกี่ยวกับปัญหาและดำเนินการวิจัยได้อย่างถูกต้องประกอบด้วย

1. ลักษณะทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจและสังคม
2. ความหมายและประเภทหนังสือ
3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ลักษณะทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจและสังคม

1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอโคกโพธิ์ไชยตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของภูมิศาสตร์จังหวัดขอนแก่น มีอาณาเขตติดต่อกับเขตการปกครองข้างเคียง มีพื้นที่ ทั้งหมด 238.824 ตร.กม.

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอมัญจาคีรี

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอมัญจาคีรีและอำเภอชนบท

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอแวงใหญ่ และอำเภอคอนสวรรค์ จังหวัด

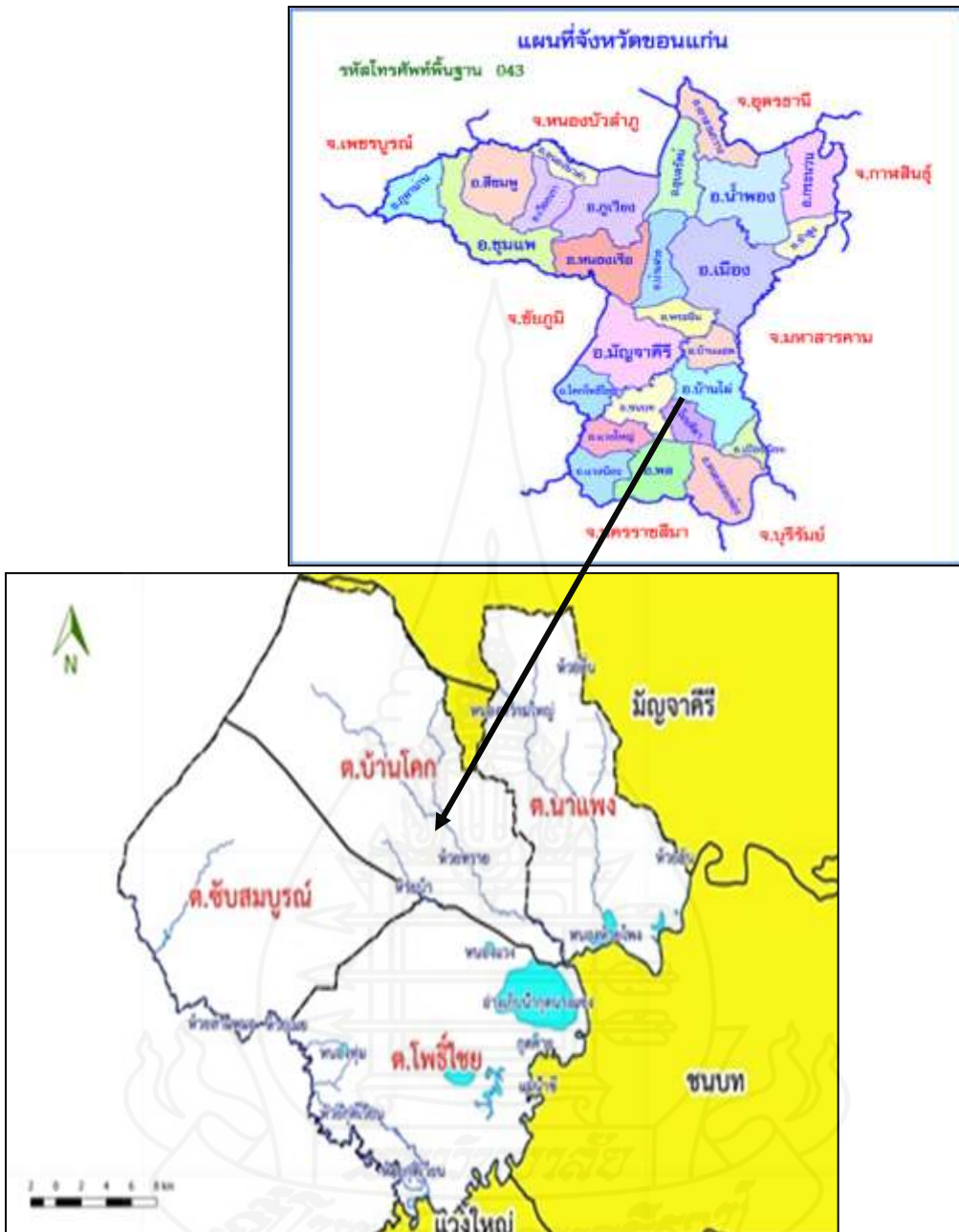
ชัยภูมิ

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอคอนสวรรค์และอำเภอแก้งคร้อจังหวัดชัยภูมิ

1.2 ภูมิศาสตร์

พิกัดภูมิศาสตร์: 16°5'1"N 102°23'56"E อักษรไทย อำเภอโคกโพธิ์ไชย (Amphoe Khok Pho Chai) มีแม่น้ำชีไหลผ่าน " มี "กุดนาแซง" เป็นบึงขนาดใหญ่ และเป็นแหล่งน้ำดิบสำหรับทำน้ำประปา

ประวัติ ตั้งเป็น กิ่งอำเภอโคกโพธิ์ไชย ตามประกาศกระทรวงมหาดไทยที่ประกาศเมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2537 โดยมีผลบังคับ ตั้งแต่วันที่ 30 เมษายน ปีเดียวกัน และต่อมาจึงได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะขึ้นเป็น อำเภอโคกโพธิ์ไชย เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2550 โดยมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 8 กันยายน ปีเดียวกัน

ภาพที่ 2.1 แผนที่อำเภอโคกโพธิ์ไชย
ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ไชย. (2564).

1.3 การแบ่งเขตการปกครอง

การปกครองส่วนภูมิภาค อำเภอโคกโพธิ์ไชยมีเขตการปกครองรวม 4 ตำบล
แต่ละตำบลแบ่งออกเป็นหมู่บ้านรวม 40 หมู่บ้าน ได้แก่

- 1) บ้านโคก (Ban Khok) 11 หมู่บ้าน
- 2) โพธิ์ไชย (Pho Chai) 10 หมู่บ้าน
- 3) ชับสมบูน (Sap Sombun) 11 หมู่บ้าน
- 4) นาแพง (Na Phaeng) 8 หมู่บ้าน

การปกครองส่วนท้องถิ่น ที่อำเภอโคกโพธิ์ไชยประกอบด้วยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 แห่ง ได้แก่

- 1) เทศบาลตำบลบ้านโคก ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของตำบลบ้านโคก
- 2) เทศบาลตำบลโพธิ์ไชย ครอบคลุมพื้นที่ตำบลโพธิ์ไชยทั้งตำบล
- 3) เทศบาลตำบลนาแพง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลนาแพงทั้งตำบล
- 4) เทศบาลตำบลภูผาแดง ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบ้านโคก (เฉพาะนอกเขตเทศบาลตำบลบ้านโคก)
- 5) องค์การบริหารส่วนตำบลชัยสมบูน ครอบคลุมพื้นที่ตำบลชัยสมบูนทั้งตำบล

1.4 ลักษณะทางเศรษฐกิจและประชากร

อำเภอโคกโพธิ์ไชยมีจำนวนครัวเรือน 6,654 ครัวเรือน ประชากรมีทั้งสิ้น 21,125 คน แบ่งเป็นชาย จำนวน 10,551 คน หญิงจำนวน 10,574 คน (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2564)

ตารางที่ 2.1 จำนวนประชากรอำเภอโคกโพธิ์ไชย

ที่	ตำบล	หมู่บ้าน (จำนวน)	ครัวเรือน (หลัง)	ประชากร		
				ชาย	หญิง	รวม
1	บ้านโคก	11	994	1,450	1,477	2,927
2	โพธิ์ไชย	10	2,248	3,479	3,517	6,996
3	ชัยสมบูน	11	1,918	3,347	3,248	6,631
4	นาแพง	8	1,494	2,275	2,296	4,571
	รวม	40	6,654	10,551	10,574	21,125

ที่มา: กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2564).

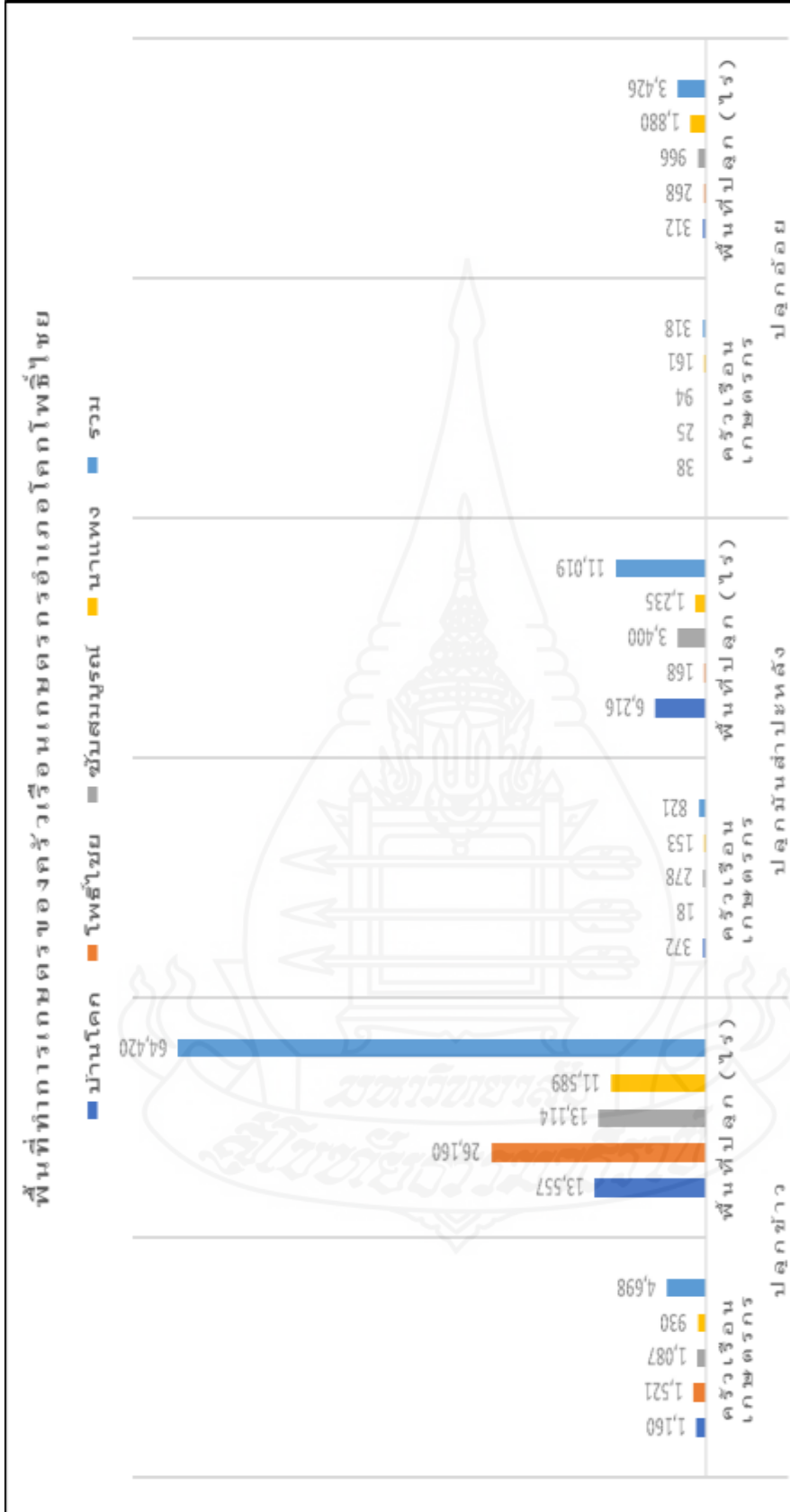
ประชาชนในอำเภอโคกโพธิ์ไชยทำอาชีพเกษตรเป็นหลักเนื่องจากอำเภอโคกโพธิ์ไชยมีพื้นที่ราบติดแม่น้ำชี มีลำห้วยและคลองน้ำธรรมชาติไหลผ่าน มีบึงขนาดใหญ่คือ กุดนาแซงเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติและอาศัยน้ำฝนในการทำเกษตร ด้านทิศเหนือเป็นที่ราบสูงติดกับภูผาแดง พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ทำนาจำนวน 64,420 ไร่ ทำไร่อ้อย 3,426 ไร่ ไร่มันสำปะหลัง จำนวน 11,019 ไร่

ตารางที่ 2.2 พื้นที่ทำการเกษตร ปี 2564

ตำบล	ปลูกข้าว		ปลูกมันสำปะหลัง		ปลูกอ้อย	
	ครัวเรือน เกษตรกร	พื้นที่ปลูก (ไร่)	ครัวเรือน เกษตรกร	พื้นที่ปลูก (ไร่)	ครัวเรือน เกษตรกร	พื้นที่ ปลูก (ไร่)
บ้านโคก	1,160	13,557	372	6,216	38	312
โพธิ์ไชย	1,521	26,160	18	168	25	268
ชัย	1,087	13,114	278	3,400	94	966
สมบูรณ์						
นาแพง	930	11,589	153	1,235	161	1,880
รวม	4,698	64,420	821	11,019	318	3,426

ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ไชย. (2564).

ภาพที่ 2.2 พื้นที่ทำการเกษตรปี 2564
ที่มา: สำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ไชย. (2564)

2. ความหมายและประเภทหนี้สิน

2.1 ความหมายหนี้สิน

ความหมายของ “หนี้สิน” มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน เช่น

ชุดิพงศ์ ศาตนันท์พิพัฒน์ (2559) อ้างถึง สุภัชชา นาทอง (2554) ได้ให้ความหมายไว้ว่า หนี้สิน (Liabilities) หมายถึง จำนวนเงินที่บุคคลหรือกิจการค้ำเป็นหนี้ต่อบุคคลภายนอกหรือสิทธิเรียกร้องที่บุคคลอื่นผู้เป็นเจ้าของหนี้มีต่อกิจการเป็นภาระผูกพันตามกฎหมายในปัจจุบันของกิจการอันเกิดจากรายการค้ำหรือการกระทำในอดีตมีผลทำให้กิจการต้องชำระหนี้ตามภาระที่ได้ผูกพันนั้น

พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 ให้ความหมายไว้ว่า เงินที่ผู้หนึ่งติดค้างอยู่จะต้องใช้ให้แก่อีกผู้หนึ่ง

2.2 ประเภทหนี้สิน

ศูนย์ช่วยเหลือลูกหนี้และประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม กระทรวงยุติธรรม (2556) มีการแบ่งหนี้สินออกได้หลายแบบหลายประเภท โดยแบ่งหนี้สินตามเจ้าหนี้ที่ทำหน้าที่ในการให้กู้ยืมเงินแก่ประชาชน ซึ่งเจ้าหนี้จะเป็นเจ้าหนี้ทั้งส่วนที่เป็นสถาบัน การเงินในระบบ และประชาชนทั่วๆ ไปที่ประกอบกิจการในการให้กู้ยืมเงิน เจ้าหนี้ จะมีทั้งเจ้าหนี้ที่เป็นเจ้าหนี้ในระบบและเจ้าหนี้เงินกู้นอกระบบ โดยเจ้าหนี้ในเรื่องนี้จะแบ่งออกเป็นสองกลุ่มคือ 1) สถาบันการเงินได้แก่หน่วยงานที่ทำธุรกิจทางการเงินซึ่งจะมีหน้าที่ในการให้การกู้ยืมเงินแก่ประชาชน ได้แก่ ธนาคาร เป็นต้น 2) เจ้าหนี้ที่ไม่ใช่สถาบันการเงินได้แก่ บุคคล กลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่ ในการปล่อยกู้หรือให้ผู้อื่นกู้ยืมเงินโดยคิดอัตราดอกเบี้ยเป็นผลตอบแทนจาก การดำเนินธุรกิจ

ธนาคารออมสินยึดเอาระยะเวลาการชำระคืนเงินกู้จะแบ่งหนี้สินได้ 2 ประเภทคือ 1. เงินกู้ระยะสั้น ให้มีการทบทวนวงเงินทุกปี 2. เงินกู้ระยะยาว ระยะเวลาการชำระคืนเกินกว่า 1 ปี (ธนาคารออมสิน, 2564)

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร หรือ ธกส. แบ่งการให้สินเชื่อตามประเภทของลูกค้ำได้ 3 ประเภท คือ 1. ลูกค้ำบุคคล ให้สินเชื่อเป็นรายคน เช่น สินเชื่อสานฝันเกษตรกรรุ่นใหม่ สินเชื่อเงินด่วน 2. ลูกค้ำผู้ประกอบการ เช่น สินเชื่อธุรกิจรายย่อย สินเชื่อธุรกิจเฟรนไชส์ 3. ลูกค้ำสหกรณ์ กลุ่มองค์กร เช่น สินเชื่อสหกรณ์ออมทรัพย์ (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2564)

ชุดพิงส์ ศาตวรรษที่พัฒนา (2559) หนี้สินแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. หนี้ในระบบ หมายถึง หนี้ที่ถูกต้องตามกฎหมายมีสัญญาถูกต้องและมีการคิดอัตราดอกเบี้ยตามที่กฎหมายเลขกำหนดไว้ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มตามประเภทของเจ้าหนี้ดังนี้

1.1 สถาบันการเงินที่เป็นธนาคารได้แก่ธนาคารพาณิชย์ต่างๆ ที่ให้บริการสินเชื่อ

1.2 สถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคารได้แก่บริษัทผู้ให้บริการด้านสินเชื่อต่างๆ เช่น สินเชื่อเงินสด สินเชื่อเช่าซื้อ

1.3 บุคคลธรรมดาซึ่งให้กู้ยืมโดยปฏิบัติตามกฎหมายโดยคิดอัตราดอกเบี้ยตามที่กฎหมายกำหนด

2. หนี้นอกระบบ หมายถึง หนี้ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เจ้าหนี้เอารัดเอาเปรียบลูกหนี้โดยเขียนสัญญาไม่ตรงกับเงินกู้จริง หรือคิดอัตราดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าที่กฎหมายกำหนด

สุกานดา กลิ่นขจร และนรรฐรัตน์ กวี (2555) และฐามิตา มีลา (2556) แบ่งหนี้สินได้ 2 ประเภท คือ

1. หนี้ในระบบ เป็นหนี้ที่ลูกหนี้ทำกับสถาบันการเงินหรือธนาคารที่มีกฎหมายรับรองและควบคุมอยู่

2. หนี้นอกระบบ หมายถึง หนี้ซึ่งเจ้าหนี้ไม่ใช่สถาบันการเงิน หรือผู้ประกอบการธุรกิจที่มีใช้สถาบันการเงิน ได้แก่ การกู้เงินระหว่างเพื่อนฝูงญาติพี่น้อง นายทุน ไม่มีกฎหมายรองรับ

2.3 ข้อแตกต่างระหว่างการกู้ยืมในระบบและการกู้ยืมนอกระบบ

ชุดพิงส์ ศาตวรรษที่พัฒนา (2559) ให้ความเห็นว่าข้อแตกต่างระหว่างการกู้ยืมนอกระบบและการกู้ยืมในระบบที่เห็นชัดคือ ระยะเวลาในการดำเนินการขอกู้สำหรับการกู้ยืมนอกระบบมีขั้นตอนน้อย มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการต่ำกว่าการกู้ยืมในระบบแต่มีอัตราดอกเบี้ยสูงกว่าการกู้ยืมในระบบมาก

ฐามิตา มีลา (2556) ให้ความเห็นว่าหนี้ในระบบมีกฎหมายควบคุม หนี้นอกระบบอาศัยช่องว่างของกฎหมาย ลูกหนี้นอกระบบส่วนมากมีความรู้น้อยและเจ้าหนี้นอกระบบมักเป็นผู้กำหนดรายละเอียดในการทำสัญญาเงินกู้ทำให้ลูกหนี้นอกระบบตกอยู่ในฐานะเสียเปรียบแก่เจ้าหนี้นอกระบบ

2.4 รูปแบบและประเภทของหนี้นอกระบบ

การเป็นหนี้นอกระบบที่เกิดขึ้นสามารถแบ่งรูปแบบของการเป็นหนี้นอกระบบได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ๆ ตามลักษณะของให้กู้ (ศูนย์ช่วยเหลือลูกหนี้และประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2556) คือ

2.4.1 การใช้รูปแบบการกู้เงิน เจ้าหนี้อาจปล่อยเงินกู้ให้แก่ลูกหนี้โดยมีการทำสัญญาเงินกู้เป็นหลัก การให้กู้เงินในลักษณะนี้จะมีรายละเอียดและพฤติกรรมที่แตกต่างจากการกู้เงินตามปกติ ดังรายละเอียด ดังนี้

1) จำนวนเงินในสัญญาเงินกู้สูงกว่าเงินที่ได้ก้ไปจริง ในการทำสัญญาเงินกู้จากแหล่งเงินทุนนอกระบบในวิธีนี้เจ้าหนี้อาจจะให้ลูกหนี้ทำสัญญาเงินกู้โดยมีการระบุจำนวนเงินที่กู้ยืมในสัญญาสูงกว่าจำนวนเงินที่ลูกหนี้กู้หรือได้รับจริง

2) การกำหนดจำนวนเงินกู้ในสัญญาไว้สูงกว่าจำนวนที่ลูกหนี้ได้รับจริง เจ้าหนี้อาจอ้างว่ากำหนดจำนวนเงินไว้หากลูกหนี้ไม่ยอมชำระหนี้แล้วจำเป็นต้องฟ้องร้องจะได้เป็นหลักฐาน หรือบางรายใช้การทำสัญญาโดยคำนวณดอกเบี้ยเงินกู้ไว้ก่อนแล้วให้ระบุจำนวนเงินกู้ในสัญญาเงินกู้โดยรวมเงินต้นบวกกับดอกเบี้ยเป็นจำนวนเงินกู้หรือบางรายกำหนดจำนวนเงินโดยรวมค่าใช้จ่ายหากต้องมีการฟ้องร้องกันไว้ในจำนวนเงินกู้ด้วยโดยอ้างว่า หากลูกหนี้ไม่ชำระหนี้จะมีค่า ใช้จ่ายดังกล่าวซึ่งรวมไว้ในสัญญา

3) การลงนามในกระดาษเปล่าของลูกหนี้ รูปแบบนี้เจ้าหนี้จะให้ลูกหนี้ลงนามไว้ในกระดาษเปล่าหรือสัญญาเปล่าที่ยังไม่มีการเขียนรายละเอียดใดๆ ไว้ ลูกหนี้จะไม่ทราบว่าในสัญญามีรายละเอียดอย่างไร ในบางกรณีลูกหนี้ไม่ทราบว่าตนเองกู้เงินจากเจ้าหนี้อาจำนวนเท่าไรเพราะไม่เคยเห็นสัญญาเงินกู้

4) การแก้ไขตัวเลขในสัญญาเงินกู้ รูปแบบการกู้เงินรูปแบบนี้เจ้าหนี้จะทำสัญญาเงินกู้กับลูกหนี้โดยระบุจำนวนเงินกู้ไว้ในสัญญาและเมื่อลูกหนี้ ลงนามในสัญญาแล้วจะมีการผ่อนชำระตามที่ตกลงกัน เมื่อครบกำหนดหรือภายหลังเจ้าหนี้ไปทำการแก้ไขตัวเลขเงินกู้ในสัญญา เช่น ลูกหนี้กู้เงินจากเจ้าหนี้เป็นจำนวนเงิน 50,000 บาท เจ้าหนี้แก้ไขสัญญาโดยเพิ่มจำนวนเงินกู้เป็น 150,000 บาท

5) เจ้าหนี้หักดอกเบี้ยล่วงหน้า รูปแบบการหักดอกเบี้ยล่วงหน้า เป็นวิธีการที่เจ้าหนี้หักเงินดอกเบี้ยไว้ล่วงหน้าวิธีนี้จะทำให้ลูกหนี้ได้รับเงินกุน้อยกว่าที่ระบุไว้ในสัญญาเงินกู้

6) การทำสัญญาเงินกู้ยืมหลังและฟ้องบังคับคดีโดยให้ลูกหนี้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ซึ่งสามารถบังคับคดีได้เลยโดยไม่ต้องทำการฟ้องร้องอีก วิธีนี้เจ้าหนี้จะอาศัยความรู้ความเข้าใจกฎหมายหรืออาศัยกฎหมาย เป็นประโยชน์ในการดำเนินการวิธีนี้เจ้าหนี้จะให้ลูกหนี้ทำสัญญาเงินกู้โดยอาจให้เงินจำนวนหนึ่งในวันทำสัญญาเงินกู้และการลงวันที่ในสัญญาเงินกู้จะเป็นการลงวันที่ย้อนหลัง และระบุนครบกกำหนดชำระเงินไว้ แล้วเจ้าหนี้จะนำไปฟ้องศาลโดยอ้างว่าลูกหนี้ผิดนัดในการชำระเงินแล้วเจ้าหนี้จะนัดลูกหนี้ไปศาลเพื่อทำสัญญาประนีประนอมยอมความที่ศาล โดยเจ้าหนี้และทนายฝ่ายเจ้าหนี้จะจัดเตรียมเอกสารทุกอย่างไว้และขอให้ศาลออกนั่งบัลลังก์เพื่อให้ศาลพิพากษา ซึ่งศาลจะพิพากษา ตามที่เจ้าหนี้กับลูกหนี้ตกลงกัน ในกรณีเช่นนี้วงเงินกู้จะบังคับเต็มวงเงินตามสัญญา และเมื่อศาลพิพากษาแล้ว เจ้าหนี้จึงจะให้เงินกู้ส่วนที่เหลือแก่ลูกหนี้ (บางกรณี เจ้าหนี้จะให้เงินกู้ทั้งจำนวนแก่ลูกหนี้หลังทำสัญญาประนีประนอมยอมความแล้วเท่านั้น) ดังนั้น เมื่อมีปัญหาที่ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้เงินกู้ได้เจ้าหนี้จะสามารถบังคับคดี ได้ทันทีโดยไม่ต้องฟ้องร้องอีก กรณีนี้เจ้าหนี้สามารถยึดทรัพย์สินต่างๆ ของลูกหนี้ได้ การบังคับคดีในกรณีเช่นนี้เจ้าพนักงานบังคับคดีจะเป็นตัวแทนของเจ้าหนี้ในการบังคับคดีหรือยึดทรัพย์สินจากลูกหนี้อย่างไรก็ดี การใช้รูปแบบสัญญาการกู้เงินของเจ้าหนี้เงินกู้นอกระบบนี้ เจ้าหนี้รายหนึ่งๆ มักจะไม่ได้ใช้วิธีการใดวิธีหนึ่งเพียงแบบเดียว แต่มักจะใช้หลายรูปแบบผสมกัน เช่น ทั้งมีการเรียกดอกเบี้ยเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด ทั้งใช้วิธีการให้ลงนามในกระดาษเปล่า ทั้งการระบุดอกเบี้ยในสัญญาสูงกว่าจำนวนเงินกู้จริง เป็นต้น กรณีนี้เห็นได้จากรูปแบบการให้เงินกู้ของเจ้าหนี้ในจังหวัดชัยภูมิ

2.4.2 การไม่ใช้รูปแบบการกู้เงินโดยตรง การไม่ใช้รูปแบบการกู้เงินเป็นการทำนิติกรรมอำพรางหรือหลีกเลี่ยงกฎหมายแบบหนึ่งในการดำเนินการของเจ้าหนี้เงินกู้นอกระบบ ซึ่งการไม่ใช้สัญญาการกู้เงินที่พบบ่อยนั้นเจ้าหนี้มักจะหลีกเลี่ยงการทำสัญญากู้เงินเนื่องจากการกู้เงินจะไม่สามารถเรียกดอกเบี้ยเงินกู้ได้เกินกว่าที่กฎหมายกำหนดซึ่งมีอัตราเพียง ร้อยละ 15 ต่อปี เจ้าหนี้เงินกู้นอกระบบจึงใช้รูปแบบอื่นเพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงซึ่งรูปแบบที่เรามักจะพบในการใช้อำพรางการกู้เงินได้แก่

1) การซื้อสินค้า รูปแบบการซื้อสินค้านี้เจ้าหนี้จะให้ลูกหนี้ทำสัญญาซื้อสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง เช่น ทองคำ การซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้า

2) การขายฝาก รูปแบบการขายฝากลูกหนี้จะต้องนำทรัพย์สิน (ซึ่งส่วนใหญ่ ได้แก่ ที่ดินทำกิน บ้านพักอาศัย) ไปทำสัญญาขายฝาก ทั้งที่จริงๆ แล้ว เป็นการกู้เงินแต่ใช้รูปแบบการขายฝากทรัพย์สินแทนการทำสัญญาเงินกู้ หรือ การกู้เงินโดยให้

มีทรัพย์สินค้ำประกัน ทั้งนี้เพราะหากใช้ทรัพย์สินค้ำประกัน เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระเงินกู้ตามสัญญาจะต้องมีการฟ้องร้องจึงจะสามารถยึดทรัพย์สินของลูกหนี้หรือบังคับคดีเพื่อขายทรัพย์สินของลูกหนี้เพื่อนำเงินมาชำระหนี้กระบวนการดังกล่าวต้องมีค่าใช้จ่ายและใช้เวลา และเจ้าหนี้อาจไม่ได้ทรัพย์สินของลูกหนี้ก็ได้หากมีผู้อื่นเข้ามาประมูลเพื่อซื้อทรัพย์สินดังกล่าว เจ้าหนี้เงินกู้นอกระบบจึงใช้รูปแบบของการขายฝากแทน ซึ่งการขายฝากมักจะกำหนดระยะเวลาไม่นานโดยอ้างว่า เพื่อไม่ให้ลูกหนี้ต้องมีภาระดอกเบี้ยมากนักและจะขยายเวลาให้เมื่อครบกำหนดแล้วและเมื่อครบกำหนดระยะเวลาการขายฝากเจ้าหนี้ก็ไม่ขยายเวลาให้ทำให้ทรัพย์สินตกเป็นของเจ้าหนี้ทันทีหลังจากครบกำหนดเวลา ไม่ต้องมีการฟ้องร้องคดีอีก

สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล (2557) แบ่งประเภทของหนี้นอกระบบ ตามระยะเวลาการชำระหนี้ได้ 2 แบบ คือ

1. หนี้นระยะสั้น หนี้นรายวัน หนี้นรายวันมีหลายรูปแบบ ได้แก่

1.1 เงินสด ทอง หรือสินค้ายื่นๆ เป็นเงินกู้ที่มีการเก็บเงินดอกเบี้ยรายวัน โดยบวกทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยไว้ด้วยกัน ส่วนใหญ่คิดอัตราดอกเบี้ย ร้อยละ 20 ต่อการให้กู้ยืม 1 ครั้ง

1.2 เงินกู้ในลักษณะของ “คอกลอย” คือเงินกู้ที่มีการเก็บดอกเบี้ยทุกวัน จนกว่าจะนำเงินต้นมาคืนเป็นก้อน ซึ่งอัตราดอกเบี้ยเงินกู้จะอยู่ที่ร้อยละ 5-20 บาทต่อเดือน

2. หนี้นระยะยาว หนี้นรายเดือน/รายปี เป็นการปล่อยกู้ระยะยาวมากกว่า 1 เดือนขึ้นไป และเก็บดอกเบี้ยรายเดือน จนกว่าจะมีเงินก้อนมาใช้คืน ถ้าเจ้าหนี้เป็นญาติหรือเพื่อน จะคิดอัตราดอกเบี้ยต่ำหรือไม่คิดดอกเบี้ยเลย หรือคิดดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 10 ต่อปี ส่วนมากการกู้เงินไม่ค่อยมีการกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจน ในกรณีที่ยอดเงินสูงมาก จะมีการใช้หลักทรัพย์สินค้ำประกัน เช่น โฉนดที่ดิน แต่ถ้าเจ้าหนี้ที่เป็นนายทุนคิดดอกเบี้ยเงินกู้ตั้งแต่ร้อยละ 5 บาท ถึง 20 บาท

2.5 สาเหตุของหนี้นอกระบบ

หนี้นอกระบบในประเทศไทยเกิดจากสาเหตุต่างๆ แบ่งประเภทได้ 5 ประการ ดังนี้ (ฐามิตา มีลา, 2556)

2.5.1 เกิดจากปัญหาเศรษฐกิจ ในช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจไม่ดี/ประสบปัญหาในอาชีพ ลูกหนี้บางคนต้องขายจนลง เนื่องจากมีเงินไม่เพียงพอกับ ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตหรืออยากจบจากการล้มละลายของการลงทุนในการประกอบอาชีพเช่น ทำนาแล้ว

น้ำท่วม ฝนแล้ง ราคาผลผลิตตกต่ำผลตอบแทนไม่คุ้มกับการลงทุน ก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ ต้องกู้ยืมเงินนอกระบบ เนื่องจากไม่มีคุณสมบัติที่จะสามารถกู้ยืมเงินในระบบได้

2.5.2 ตัวลูกหนี้ สาเหตุการก่อหนี้นอกระบบเกิดจากตัวลูกหนี้เอง เช่น

1) **ลักษณะนิสัยของลูกหนี้** ลูกหนี้บางคนมีลักษณะนิสัยใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินตัวไม่สามารถหารายได้ให้เพียงพอกับรายจ่าย เมื่อมีรายได้เพิ่มขึ้นก็ก่อหนี้เพิ่มขึ้น เช่น ซื้อรถ ซื้อบ้าน ราคาแพง กินอยู่หรูหราเกินฐานะ เป็นต้น ลูกหนี้บางคนเมื่อก่อหนี้ขึ้นแทนที่จะหาทางชำระหนี้ กลับก่อหนี้เพิ่มโดยกู้หนี้ใหม่เพื่อชำระหนี้เก่าหรือที่เรียกว่า “หมุนหนี้” คือ ลูกหนี้ที่กู้ยืมเงินจากแหล่งเงินกู้หนึ่งไปใช้คืนแหล่งกู้ยืมอีกแห่งหนึ่งที่เร่งรัดมากกว่า กลายเป็นหนี้สินที่เพิ่มขึ้นจนยากจะชำระให้หมดได้

2) **ไม่มีคุณสมบัติที่จะเข้าสู่การกู้ยืมเงินในระบบ** สถาบันการเงินจำเป็นต้องเรียกเอกสารหลักฐานต่าง ๆ จากลูกหนี้จำนวนมากเพื่อประกอบการวิเคราะห์สินเชื่อว่าลูกหนี้มีความสามารถที่จะชำระหนี้ได้หรือไม่ สถาบันการเงินควรอนุมัติหรือไม่ ซึ่งเอกสารต่าง ๆ จะแบ่งเป็น 4 ประเภทหลัก ๆ ดังนี้ 1) เอกสารที่เกี่ยวกับผู้ขอกู้ เช่น สำเนาบัตรประจำตัวประชาชน สำเนา ทะเบียนบ้าน สำเนาใบสำคัญการสมรส สำเนาบัญชีเงินฝากของธนาคาร ย้อนหลัง 6 เดือน สำเนา บัตรประจำตัวเสียภาษี และหลักฐานการชำระภาษี เป็นต้น 2) เอกสารที่เกี่ยวกับผู้ค้ำประกัน 3) เอกสารที่เกี่ยวกับการดำเนินการของบริษัทผู้กู้ เช่น สำเนา ใบอนุญาตประกอบกิจการ สำเนาทะเบียนการค้า หรือทะเบียนพาณิชย์ แผนธุรกิจหรือโครงการแผนที่แสดงที่ตั้งของสถานประกอบการและทรัพย์สินทั้งหมด เป็นต้น 4) เอกสารที่เกี่ยวกับทรัพย์สินที่นำมาเป็นหลักประกัน เช่น สำเนาเอกสาร สิทธิในสินทรัพย์ที่เสนอเป็นหลักประกัน เป็นต้น

3) **เกิดจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นวัตถุนิยม** ประชาชนในหลายประเทศเปลี่ยนแปลงแนวความคิดและค่านิยมในการยึดติด กับวัตถุมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการโฆษณาที่เกินความเป็นจริงก็เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้มีการบริโภคผลิตภัณฑ์นั้นมากยิ่งขึ้นตามไปด้วย

4) **เกิดจากระบบของสถาบันการเงิน** เนื่องจากสถาบันการเงินจะต้องมีการบริหารความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น สถาบันการเงินจึงไม่อนุมัติการกู้ยืมที่ปราศจากหลักประกัน จึงทำให้ประชาชนที่ไม่มีหลักทรัพย์สินค้ำประกันหรือไม่สามารถหาผู้ค้ำประกันได้ ไม่สามารถกู้ยืมเงินในระบบได้

5) **เกิดจากการที่ประชาชนไม่ได้รับการศึกษา** ไม่มีความรู้ทางการเงิน ขาดการวางแผนการใช้เงิน รวมทั้งไม่มีวินัยทางการเงิน

สุราษฎร์ธานี จำเนียรพล (2557) อ้างถึง สำนักกฎหมาย สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, 2555: วันชัย มีชาติและคณะ (2556) สาเหตุของหนี้นอกระบบมาจาก

1. ปัจจัยเชิงโครงสร้างเศรษฐกิจสังคม สภาพเศรษฐกิจเปลี่ยนไปทำให้ความสามารถในการพึ่งตนเองของคนในสังคมลดลง เงินมีความจำเป็นมากยิ่งขึ้น ประกอบกับนโยบายของรัฐที่เน้นการบริโภคนิยมและประชานิยม เป็นส่วนหนึ่งที่กระตุ้นให้ประชาชนมีการใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และในบางกรณีมีการกู้เงินไปใช้ในทางที่ไม่ตรงกับเป้าหมาย

2. ระบบการให้สินเชื่อของสถาบันการเงิน มีส่วนให้ลูกหนี้เข้าไม่ถึงแหล่งทุนในระบบ ได้แก่ การกำหนดคุณสมบัติในการเข้าถึงแหล่งทุนในระบบ เช่น ขาดหลักทรัพย์หรือบุคคลค้ำประกัน เหตุผลในการกู้ไม่เข้าเกณฑ์การให้กู้ มีประวัติการชำระหนี้ไม่ดี กระบวนการในการกู้เงินยุ่งยากสลับซับซ้อน ใช้เวลานาน ลูกหนี้มักจะกลัว และรู้สึกไม่สะดวก และขาดเจ้าหน้าที่ที่คอยให้คำแนะนำช่วยเหลือผู้ที่ต้องการดำเนินงานขั้นตอนต่างๆ ในขณะที่การกู้จากแหล่งเงินกู้นอกระบบ มีความสะดวก และคล่องตัวมากกว่า มีความเป็นมิตรกับผู้กู้มากกว่า ได้เงินเร็วกว่าการกู้เงินในระบบ ทำให้ลูกหนี้บางส่วนเลือกความสะดวกสบายโดยกู้เงินจากเงินกู้นอกระบบทั้ง ๆ ที่อาจจะสามารถกู้เงินจากในระบบได้

3. ปัจจัยส่วนบุคคล จากลักษณะนิสัยส่วนตัวของลูกหนี้ ได้แก่ ความฟุ้งเฟ้อ ใช้เงินเกินความสามารถที่ตนหามาได้ ขาดวินัยทางการเงิน ไม่มีการวางแผนการใช้จ่ายเงิน มีแนวความคิดและค่านิยมที่ยึดติดกับวัตถุนิยม การขาดความรู้ โดยเฉพาะความรู้ในเรื่องการเข้าถึงแหล่งทุนต่างๆ ที่ไม่ใช่แหล่งเงินกู้นอกระบบการไม่ทราบและขาดการตระหนักถึงผลเสียและผลกระทบจากการเป็นหนี้นอกระบบและความต้องการใช้เงินทุนเพื่อการประกอบอาชีพ เช่น ไปทำงานต่างประเทศ ใช้ในการทำการเกษตร ซื้อปุ๋ย ยาฆ่าแมลง หรือสิ่งของจำเป็นในการทำการเกษตรอื่นๆ ทำกิจการส่วนตัว โดยเฉพาะอาชีพอิสระ

4. เหตุฉุกเฉิน เช่น การเจ็บป่วยของตัวลูกหนี้และคนในครอบครัวหรือญาติ พี่น้อง ค่าเทอมลูกช่วงเปิดเทอม บ้านประสบปัญหา เช่น น้ำท่วม เป็นต้น

ศูนย์ช่วยเหลือลูกหนี้และประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม กระทรวงยุติธรรม, 2556 สาเหตุของการก่อหนี้นอกระบบของประชาชน มีรายละเอียดดังนี้

1. ความจำเป็นหรือความต้องการในการใช้เงินของประชาชน

การเกิดหนี้ในระบบจะเกิดจากความต้องการเงินของประชาชน ซึ่งเป็นลูกหนี้เป็นแรงผลักดันสำคัญ เมื่อประชาชนมีความจำเป็นหรือความต้องการ ในการใช้เงิน ก็จะแสวงหาแหล่งเงินเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง มูลเหตุของการเกิด ความจำเป็นหรือความต้องการในการใช้เงินของประชาชน จะแบ่งออกเป็นมูลเหตุย่อย ๆ หลายประการคือ

1.1 สภาพทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ภาวะทางเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตทำให้เงินมีความจำเป็นมากยิ่งขึ้น การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตทางเกษตรแบบพึ่งตนเองของคนในสังคมเปลี่ยนเป็นการผลิตเพื่อขาย ความสามารถในการพึ่งตนเองของคนในสังคมลดลง ซึ่งส่วนนี้เห็นได้จากกรณีที่ สังคมไทยมีหนี้ภาคครัวเรือนสูงขึ้น การสูญเสียการพึ่งตนเองยิ่งทำให้มีความจำเป็น ในการใช้เงินมากขึ้นและทำให้เกิดการกู้เงินตามมาทั้งการกู้ในระบบและกู้นอกระบบ

1.2 ลักษณะนิสัยส่วนตัวของลูกหนี้ ปัญหาการก่อหนี้ทั้งในระบบและนอกระบบส่วนหนึ่งเกิดจากนิสัยส่วนตัวของลูกหนี้เองที่ส่งผลต่อการใช้จ่ายและทำให้เกิดการสร้างหนี้ทั้งในระบบและนอกระบบตามมา ลักษณะนิสัย ส่วนตัวของลูกหนี้ที่นำไปสู่การก่อหนี้ในระบบมีหลายประการคือ

1) ความฟุ่มเฟือย การก่อหนี้ในระบบจำนวนหนึ่งเกิดจาก ปัญหาความฟุ่มเฟือยของลูกหนี้ที่ใช้เงินเกินความสามารถที่ตนสามารถหาได้ ลูกหนี้จะมีความต้องการในการใช้เงินโดยจะแสวงหาเงินจากแหล่งต่างๆ โดยเฉพาะ เงินที่ได้มาโดยง่ายและในหลายกรณีไม่ได้คำนึงถึงผลที่ตามมา

2) การเน้นการบริโภคนิยมของลูกหนี้ การที่สังคมเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นวัตถุนิยม และเน้นการบริโภคนิยมก็มีส่วนทำให้เกิดการก่อหนี้ในระบบขึ้น ลูกหนี้บางส่วนมีแนวความคิดและค่านิยมที่ยึดติดกับวัตถุนิยม

3) ขาดการวางแผนการใช้จ่ายเงิน สาเหตุของการกู้เงินนอกระบบส่วนใหญ่เกิดจากการที่ผู้กู้ขาดการวางแผนการใช้จ่ายเงินทำให้ไม่สามารถจัดระบบในการควบคุมการใช้จ่ายของตนเองได้และเมื่อมีความจำเป็นเกิดขึ้น จึงต้องกู้เงินจากแหล่งเงินกู้นอกระบบ

4) ขาดความรู้ ปัญหาที่นำไปสู่การกู้เงินนอกระบบส่วนหนึ่ง เกิดจากการที่ลูกหนี้ขาดความรู้ในเรื่องต่างๆ ทำให้ก้าวเข้าสู่การเป็นหนี้ในระบบ การขาด

ความรู้ของคุณจะมีหลายส่วนทั้งความรู้ในเรื่องของการเข้าถึงแหล่งเงินทุนอื่นๆ ที่ไม่ใช่แหล่งเงินทุนนอกระบบ

5) การไม่คิดถึงผลเสียที่เกิดจากการเป็นหนี้นอกระบบ คุณหนี้เงินกู้นอกระบบจำนวนมากไม่ทราบและขาดการตระหนักถึงผลเสียและผลกระทบจากการเป็นหนี้นอกระบบ ไม่ตระหนักถึงความรุนแรงของปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งนี้อาจเนื่องจากการเห็นถึงประโยชน์ระยะสั้นคือการได้เงินมาเพื่อใช้จ่ายใช้สอยมากกว่าผลเสียในระยะยาวที่ยังมาไม่ถึงหรือยังไม่เห็น

1.3 การประกอบอาชีพ การกู้หนี้ยืมสินนอกระบบเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ เป็นภาวะการเกิดหนี้นอกระบบจากความจำเป็นหรือความต้องการเงินเพื่อนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ ผู้กู้ขาดเงินทุนที่จะนำไปใช้ในการทำมาหากินจึงต้องพึ่งพาเงินกู้นอกระบบ การกู้เงินเพื่อไปประกอบอาชีพอาจแบ่งเป็นสาเหตุย่อย ๆ ได้ดังนี้

1) ไปทำงานต่างประเทศ เป็นการกู้เงินเพื่อนำไปใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินการเพื่อไปทำงานในต่างประเทศ ซึ่งจะต้องมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการหรือเดินทางเพื่อให้ได้ไปทำงานในประเทศต่างๆ คุณหนี้ก็มักจะกู้เงินจากนายทุนเงินกู้เพื่อเป็นค่าใช้จ่าย โดยนายหน้าที่จะจัดหางานให้มักจะให้กู้เงินจากนายทุน คุณหนี้ในส่วนนี้มักจะเป็นคุณหนี้ที่มีหลักทรัพย์ค้ำประกันในการกู้เงิน เช่น ที่ดิน ของตนเองหรือของญาติพี่น้อง

2) ทำกิจการเป็นการกู้เงินมาเพื่อใช้ในการประกอบกิจการหรือทำการค้า การเป็นหนี้ลักษณะนี้อาจเกิดขึ้นในหลายแบบเช่น การกู้เงินมาเพื่อทำการเกษตรเป็นการกู้เงินกู้นอกระบบมาเพื่อใช้ในการทำการเกษตร การซื้อปุ๋ย ยาฆ่าแมลง หรือสิ่งของจำเป็นในการทำการเกษตรอื่น, ค่าขาย คุณหนี้เงินกู้นอกระบบส่วนใหญ่มักจะได้แก่ พ่อค้าที่มีความจำเป็นหรือมีความต้องการใช้เงินหมุนเวียนเพื่อมาทำการค้าซึ่งจะยอมผ่อนดอกเบี้ยรายวัน การขาดแหล่งเงินทุนหรือไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนอื่นๆ, ทำกิจการส่วนตัว คุณหนี้เงินกู้นอกระบบส่วนนี้ เกิดจากความต้องการเงินทุนเพื่อนำมาใช้ในการลงทุนประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพอิสระ เช่น ร้านซ่อมรถจักรยานยนต์ ร้านซ่อมอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า เป็นต้น)

1.4 นโยบายของรัฐที่เน้นการบริโภคนิยมและประชานิยม นโยบายของรัฐบาลที่เน้นการกระตุ้นการบริโภคหรือเน้นนโยบาย ในกลุ่มนโยบายประชานิยมเป็นส่วนหนึ่งที่กระตุ้นให้ประชาชนมีการใช้จ่ายต่างๆ เพิ่มขึ้นและในบางกรณีมีการกู้เงินดังกล่าวไปใช้ในทางที่ไม่ตรงกับเป้าหมายของ นโยบาย

1.5 เหตุฉุกเฉิน การกู้เงินจากแหล่งเงินกู้นอกระบบส่วนหนึ่งเกิดจากความจำเป็น เร่งด่วนและเหตุฉุกเฉินของลูกหนี้ที่ไม่สามารถกู้เงินจากแหล่งเงินกู้ในระบบได้ เหตุฉุกเฉินเหล่านี้เช่น การเจ็บป่วยของตัวลูกหนี้และคนในครอบครัว หรือ ญาติพี่น้องทำให้มีความจำเป็นต้องใช้เงินในส่วนนี้แม้ว่ารัฐจะมีนโยบายที่จะลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลต่างๆลงโดยมีระบบสวัสดิการในการรักษาพยาบาลแก่ประชาชน แต่ค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาคนเจ็บป่วยส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่ที่ค่ารักษาพยาบาลเท่านั้นยังมีค่าใช้จ่ายส่วนอื่นๆ ที่การดำเนินการของรัฐไม่ครอบคลุม, เหตุฉุกเฉินเร่งด่วน การกู้เงินกู้นอกระบบส่วนหนึ่ง จะเกิดจากเหตุเร่งด่วนหรือเหตุฉุกเฉินและมีความจำเป็นต้องใช้เงิน เช่น ใช้เป็น ค่าเทอมลูกช่วงเปิดเทอม บ้านประสบปัญหา เช่น น้ำท่วม ทำให้มีความจำเป็นต้องใช้เงิน

2. ความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน สาเหตุที่ลูกหนี้ต้องเป็นหนี้นอกระบบมักจะมาจากไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบได้ ซึ่งเมื่อไม่สามารถกู้เงินจากแหล่งเงินทุนในระบบก็จำเป็น จะต้องกู้จากเจ้าหนี้นอกระบบ ซึ่งปัจจัยที่ลูกหนี้ไม่สามารถกู้เงินจากแหล่งเงินทุน ในระบบมักจะ ได้แก่

2.1 การขาดคุณสมบัติของลูกหนี้การที่ลูกหนี้จำเป็นต้องกู้เงินจากแหล่งเงินกู้นอกระบบเพราะขาด คุณสมบัติในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบเนื่องจากหลายเหตุผลด้วยกัน การขาด คุณสมบัติของลูกหนี้จะมาจากสาเหตุต่างๆ คือ

1) ขาดเอกสารสำคัญในการขอกู้ การที่ลูกหนี้จะเข้าไปกู้หนี้ เงินกู้จากเจ้าหนี้นอกระบบนั้นส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดเอกสารสำคัญที่ใช้ในการ กู้เงินทำให้ไม่สามารถกู้เงินจากในระบบได้ ขณะที่การกู้เงินจากแหล่งเงินกู้นอกระบบ จะไม่ต้องใช้เอกสารมากเช่นการกู้เงินจากแหล่งเงินกู้ในระบบเอกสารที่ผู้กู้ไม่มี

2) การขาดหลักทรัพย์ หรือบุคคลค้ำประกัน การกู้เงินกู้จากแหล่งเงินกู้ในระบบจะต้องมีหลักทรัพย์หรือบุคคลค้ำประกัน ซึ่งลูกหนี้ที่กู้เงินกู้นอกระบบมักจะไม่มีบุคคลหรือทรัพย์สินที่จะนำมาค้ำประกัน ได้จึงไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่เป็นสถาบันการเงินหรือเงินกู้ในระบบได้

3) ขาดเหตุผลในการกู้เงินหรือเหตุผลในการกู้ไม่เข้าเกณฑ์การให้กู้ของแหล่งเงินทุนในระบบ

4) ลูกหนี้มีประวัติการชำระหนี้ไม่ดี ทำให้ไม่สามารถกู้เงินได้

2.2 การขาดความรู้ การขาดความรู้ของลูกหนี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ลูกหนี้ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบได้ การขาดความรู้ของลูกหนี้จะทำให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการ ลูกหนี้ที่กู้เงินจากแหล่งเงินทุนนอกระบบมักจะขาดความรู้ในเรื่องสำคัญ ดังนี้

- 1) ลูกหนี้ไม่รู้แหล่งเงินทุน ลูกหนี้ไม่ทราบว่าแหล่งเงินทุนใดบ้างที่ตนเองสามารถกู้ยืมเงินเพื่อนำมาดำเนินการตามที่ต้องการ
- 2) การขาดความรู้ถึงแนวทางการดำเนินการของสถาบันการเงินหรือแหล่งเงินทุนในระบบ

2.3 กระบวนการในการกู้เงินในระบบมีความยุ่งยาก การที่ประชาชนส่วนหนึ่งต้องเข้าสู่วงจรของการเป็นหนี้ในระบบ นั้นส่วนหนึ่งเกิดจากการที่กระบวนการในการกู้เงินจากแหล่งเงินทุนในระบบ ทั้งสถาบันการเงินและที่ไม่ใช่สถาบันการเงินมีกระบวนการขั้นตอนในการ ดำเนินการมาก มีความยุ่งยาก สลับซับซ้อน ต้องมีการจัดเตรียมเอกสารต่างๆ มากมาย กระบวนการตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งถึงการได้เงินมาจะต้องใช้เวลานาน ซึ่ง ลูกหนี้มักจะกลัวและรู้สึกไม่สะดวกและขาดเจ้าหน้าที่ที่คอยให้คำแนะนำช่วยเหลือผู้ที่ขอกู้ถึงการดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ในขณะที่การกู้จากแหล่งเงินทุนนอกระบบมีความสะดวกและ คล่องตัวมากกว่าอีกทั้งยังมีความเป็นมิตรกับผู้กู้มากกว่าและได้เงินเร็วกว่าการกู้จากแหล่งเงินทุนในระบบทำให้ลูกหนี้บางส่วนเลือกความสะดวกสบายโดยกู้เงินจากเงินกู้นอกระบบทั้ง ๆ ที่อาจจะสามารถกู้เงินจากในระบบได้

2.4 กู้เต็มวงเงินที่แหล่งเงินทุนในระบบกำหนดไว้แล้วการที่ลูกหนี้ไม่สามารถกู้เงินจากสถาบันการเงินหรือแหล่งเงินทุนเงินกู้ในระบบได้นั้นส่วนหนึ่งเกิดจากการที่ลูกหนี้คนนั้นๆ มีหนี้จากสถาบันการเงินต่างๆ เต็มวงเงินที่จะสามารถกู้ได้แล้วจึงต้องพึ่งพาระบบเงินกู้นอกระบบ แม้ว่าจะมีอัตราดอกเบี้ยที่สูงกว่าหรือจะต้องเสียเปรียบในด้านอื่นๆ ก็ตาม

3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

3.1 ทฤษฎีความต้องการของมนุษย์

มาสโลว์ (Maslow, n.d.) ได้กำหนดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์เป็นลำดับขั้นจากระดับต่ำสุดไปยังระดับสูงสุด เป็น 5 ระดับ ดังนี้ระดับ

ระดับที่ 1 ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในการดำรงชีวิตเพื่อความอยู่รอด เช่น ความต้องการอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรคต่างๆ อากาศ น้ำดื่ม การพักผ่อน เป็นต้น

ระดับที่ 2 ความต้องการด้านความปลอดภัยและมั่นคง (Security or Safety Needs) เมื่อมนุษย์เราสามารถหาสิ่งต่างๆมาตอบสนองต่อความต้องการทางร่างกายได้แล้ว มนุษย์ก็จะเพิ่มความต้องการในระดับที่สูงขึ้นไปอีก เช่น ความต้องการด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ต่างๆ ความต้องการความมั่นคงในชีวิตและหน้าที่การทำงาน

ระดับที่ 3 ความต้องการด้านความผูกพันทางสังคมหรือการยอมรับทางสังคม (Affiliation or Acceptance Needs) เป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่ต้องการจะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เช่น การที่จะให้และได้มาซึ่งความรัก การเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือหมู่คณะ การได้รับการยอมรับ และได้รับความชื่นชมจากผู้อื่นในสังคม เป็นต้น

ระดับที่ 4 ความต้องการด้านการยกย่อง (Esteem Needs) หรือความภาคภูมิใจในตนเองเป็นความต้องการการได้รับการยกย่องนับถือและสถานะจากสังคม เช่น ความต้องการได้รับความเคารพนับถือ ความต้องการมีความรู้ความสามารถ เป็นต้น

ระดับที่ 5 ความต้องการด้านความสำเร็จในชีวิต (Self-Actualization) เป็นความต้องการสูงสุดของแต่ละบุคคล เช่น ความต้องการที่จะทำทุกสิ่งทุกอย่างได้สำเร็จ ความต้องการทำทุกอย่าง เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง เป็นต้น

ทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ (Maslow) มีสาระสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

1. มนุษย์ทุกคนมีความต้องการอยู่ตลอดเวลาไม่สิ้นสุด トラบไคยังมีชีวิตอยู่นั้นอีกต่อไป ความต้องการที่จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมจะต้องเป็นความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองจึงจะมีอิทธิพลสูงใจ

3. ความต้องการของคนมีลักษณะเป็นลำดับจากต่ำไปหาสูงตามลำดับความสำคัญในขณะที่ความต้องการขั้นต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการขั้นสูงก็จะตามมานั้นคือจากความต้องการของมนุษย์ดังกล่าว ทำให้ต้องค้นหาปัจจัยต่างๆเข้ามาสนองความต้องการอย่างไม่มีที่สิ้นสุดของตนเอง (ฐามิตา มีลา, 2556)

ภาพที่ 2.3 ระดับความต้องการของมนุษย์ของมาสโลว์

ที่มา: คณิต แก่นจันทร์. (2548).

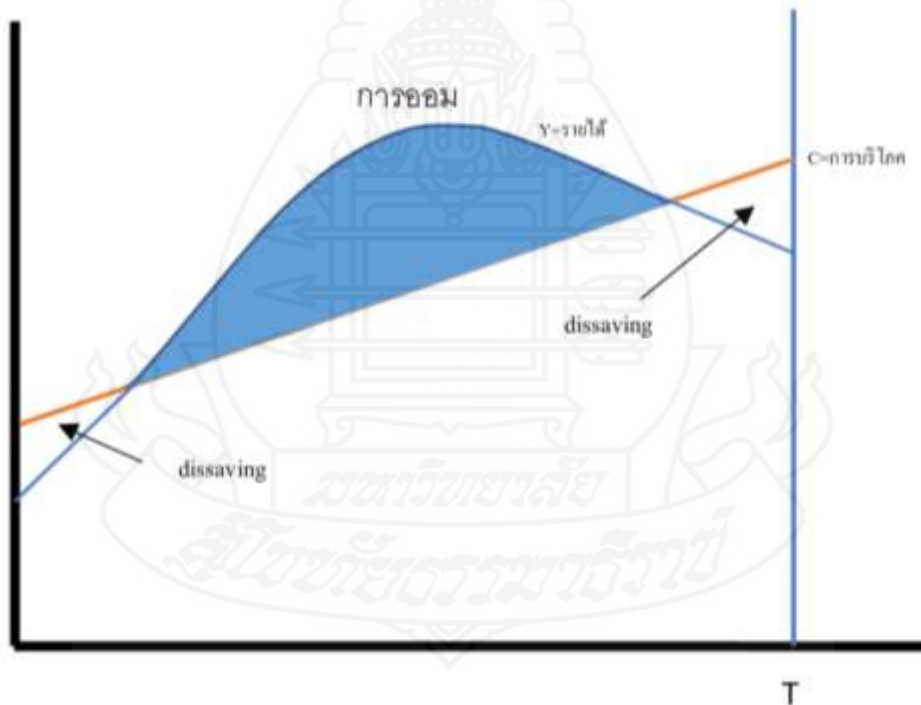
จากภาพที่ 2.3 เกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชยก็มีความต้องการขั้นพื้นฐานเป็นลำดับขั้นเหมือนกับมนุษย์ทั่วไปคือความต้องการปัจจัย 4 อันได้แก่อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ซึ่งเป็นความต้องการขั้นต่ำสุดหรือความต้องการด้านร่างกายเพื่อทำให้ชีวิตมีความสุขตามสมควร เมื่อได้รับการตอบสนองแล้วก็มีความต้องการลำดับที่สูงขึ้นไปคือความปลอดภัยและมั่นคงเป็นลำดับจนถึงความต้องการสำเร็จในชีวิตความต้องการทรัพย์สินต่างๆที่หามาได้ด้วยความยากลำบากไม่มีใครยากให้ถูกลักขโมยหรือสูญหาย บ้านเรือนที่สร้างมาด้วยน้ำพักน้ำแรงคงไม่มีใครยากให้ถูกไฟไหม้หรือพังทลายนั้นคือความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิตที่สูงขึ้นมา ยังมีเพื่อนบ้านมาเห็นรถยนต์คันงาม บ้านหลังใหญ่ๆแล้วแสดงความชื่นชมยินดีถึงความร่ำรวย มีพร้อมทุกสิ่งนั้นคือความต้องการของหลายๆคนที่แสดงถึงความสำเร็จในชีวิตหากความต้องการเหล่านั้นสามารถแสวงหาได้อย่างง่าย ๆ คงไม่เกิดปัญหาบางครั้งความต้องการบางอย่างก็ต้องอาศัยหนี้มาใช้จ่ายเพื่อสนองตอบความต้องการเหล่านั้น เช่น สร้างบ้าน ซื้อรถยนต์ หากรายได้ไม่พอก็ต้องกู้ยืมหรือขอสินเชื่อเมื่อถึงคราวเจ็บป่วยซึ่งเป็นเหตุจำเป็นฉุกเฉินเมื่อไม่มีเงินเพียงพอก็ต้องกู้ยืมจากญาติพี่น้อง นายทุน เพื่อมาเป็นค่ารักษาพยาบาลโดยคิดว่าจะมีรายได้ในอนาคตเพียงพอชำระหนี้หรือกรณีน้ำท่วมนาข้าวเสียหายทำให้ไม่มีรายได้จากการขายผลผลิตแต่มีค่าใช้จ่ายที่

จำเป็นเช่นค่าอาหาร ค่าการศึกษา ค่าน้ำ ค่าไฟ ที่ต้องจ่ายทุกวัน ทุกเดือน ก็เป็นเหตุให้มีการกู้ยืมเงินเพื่อตอบสนองความต้องการต่างๆดังที่กล่าวมา

3.2 ทฤษฎีวงจรของการบริโภคและการออม

ฟรังโก โมดิกเลียอานี แห่ง Massachusetts Institute of Technology หรือ MIT ร่วมกับลูกศิษย์ คืออัลเบิร์ต แอนโด และริชาร์ด บรูมเบิร์ก ได้นำเสนอทฤษฎีวงจรชีวิต (Life Cycle Theory) หรือบางครั้งเรียกสมมติฐานของวงจรชีวิต (Life Cycle Hypothesis)

ทฤษฎีวงจรของการบริโภคและการออมเสนอว่า “บุคคลหนึ่งๆจะมีกระแสรายได้ค่อนข้างต่ำในระยะเริ่มแรกและบั้นปลายของชีวิต เนื่องจากผลิตภาพการผลิตของแรงงานอยู่ในระดับต่ำและจะมีระดับรายได้ที่สูงเมื่ออยู่ในวัยกลางคนเนื่องจากผลิตภาพของแรงงานสูงนั่นเอง” (พอพันธ์ อุทยานนท์, 2559)

ภาพที่ 2.4 ทฤษฎีวงจรของการบริโภคและการออม

ที่มา: พอพันธ์ อุทยานนท์. (2559).

จากภาพ สมมติให้ T คือช่วงอายุของบุคคล ในช่วงอายุน้อยบุคคลยังมีรายได้ต่ำ เขาจะมีรายได้สูงขึ้นเมื่ออายุมากขึ้นและมีรายได้สูงสุดในช่วงวัยกลางคนหรือวัยทำงาน

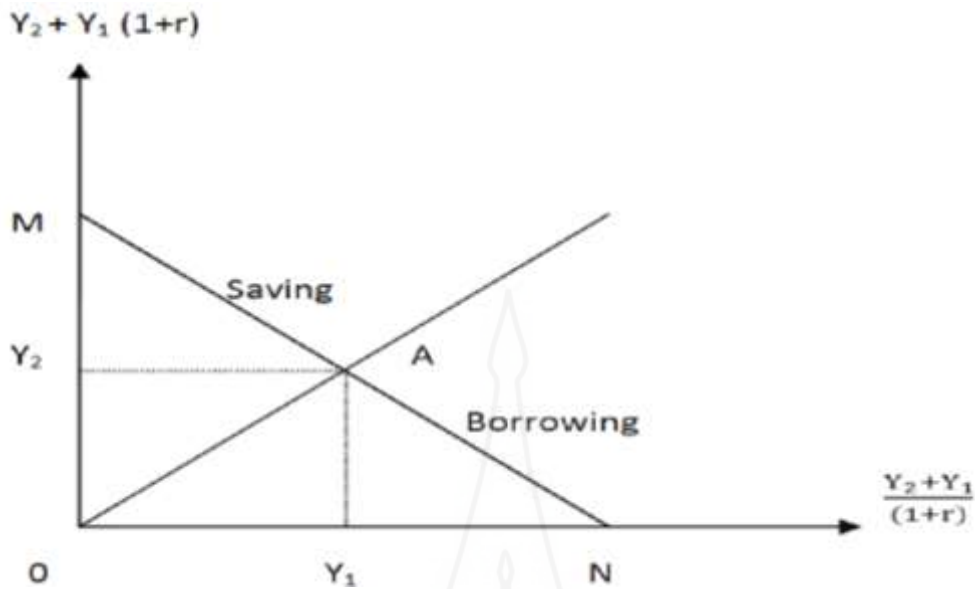
และจะมีรายได้ลดลงในช่วงวัยสูงอายุ การกระจายรายได้แทนด้วยเส้นโค้ง Y ส่วนเส้นการบริโภคแทนด้วยเส้น C ลักษณะเป็นเส้นตรงเอียงลาดจากซ้ายมือขึ้นไปทางขวามือ แสดงว่าในช่วงอายุน้อยระดับ การบริโภคของบุคคลจะยังต่ำและจะสูงขึ้นเรื่อยๆ เมื่อบุคคลมีอายุมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบเส้นการบริโภค C กับเส้นรายได้ Y แล้วจะเห็นได้ว่า ในช่วงอายุน้อย บุคคลจะมีระดับการบริโภคสูงกว่าระดับรายได้ แสดงว่าในช่วงนั้น เขาจะมีการออมเป็นลบ (dissaving) และมีการกู้หนี้ยืมสินเกิดขึ้น เมื่อบุคคลอายุมากขึ้นจนอยู่ในช่วงวัยกลางคนซึ่งเป็นช่วงวัยทำงานบุคคลจะมีรายได้สูงขึ้นจนมากกว่าระดับการบริโภค ทำให้เขาสามารถออมทรัพย์ได้ เมื่อบุคคลเข้าสู่ช่วงวัยสูงอายุรายได้ของบุคคลจะลดลงในขณะที่การบริโภคยังคงสูงอยู่ บุคคลจะกลับมามีการออมเป็นลบ (dissaving) อีกครั้งหนึ่ง

3.3 ทฤษฎีการบริโภคข้ามช่วงเวลา (Intertemporal Consumption)

เป็นทฤษฎีที่สำคัญทฤษฎีหนึ่งที่ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์กันระหว่างการบริโภคของบุคคลและการเก็บออมในช่วงเวลาต่าง ๆ กันของชีวิต ทฤษฎีนี้ได้พัฒนาทฤษฎีมาจากทฤษฎีของ Hump Saving โดย Irving Fisher และ Roy Harrod โดยที่ทฤษฎีนี้ได้กล่าวไว้ว่าคนเรานั้นจะมีการเก็บออมในช่วงที่เราอยู่ในวัยกลางคนหรือช่วงกลางของชีวิตเพื่อไว้ใช้เมื่อยามเราเกษียณอายุ

ทฤษฎีการบริโภคข้ามเวลานี้เริ่มจากความจริงที่ว่า ผู้บริโภคทุกคนจะพยายามเลือกทำการบริโภคเพื่อให้ตนเองได้รับรรถประโยชน์สูงสุดภายใต้เงื่อนไขที่ว่าผลรวมปัจจุบันของค่าใช้จ่ายในการบริโภคตลอดช่วงชีวิตจะต้องไม่เกินมูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่เขาได้รับ จากการ ทำงานตลอดช่วงชีวิต โดยมีสมมติฐานว่าบุคคลได้รับรายได้มาจากการทำงานเท่านั้น หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าบุคคลไม่มีทรัพย์สิน ดังนั้น รายได้จากทรัพย์สินจะมีค่าเท่ากับศูนย์ผู้บริโภคสามารถนำเอารายได้ทั้งหมดที่คาดว่าจะได้รับจากการทำงานตลอดช่วงชีวิตมา จัดสรรเพื่อใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการบริโภคตลอดชีวิต โดยอาจจะใช้วิธีการกู้ยืม (Borrowing) จาก ช่วงเวลาอื่นมาบริโภคล่วงหน้าในช่วงเวลานี้ หรือลดการบริโภคในช่วงเวลานี้แล้วให้ยืม (Lending) ไปบริโภคในช่วงเวลาอื่น ทั้งนี้ ผลรวมของมูลค่าปัจจุบันของค่าใช้จ่ายในการบริโภคตลอดช่วงชีวิต จะต้องไม่เกินมูลค่าปัจจุบันของรายได้ที่เขาได้รับจากการทำงานตลอดช่วงชีวิต (วารางคณา บัวล้อม, 2558)

ภาพที่ 2.5 การบริโภคข้ามช่วงเวลา

ที่มา: วราภรณ์ บัวล้อม. (2558).

จากภาพที่ 2.5 เป็นการแสดงการบริโภคใน 2 ช่วงเวลา คือ ในช่วงเวลาที่ 1 และในช่วงเวลาที่ 2 โดยกำหนดให้รายได้ในช่วงเวลาที่ 1 นั้น เท่ากับ Y_1 และกำหนดให้รายได้ในช่วงเวลาที่ 2 เท่ากับ Y_2 และกำหนดให้ราคาสินค้าเท่ากับ 1 บาท แสดงให้เห็นว่าเมื่อคนเรามีรายได้เท่าใดก็บริโภคเท่านั้น ถ้าคนเราไม่มีการบริโภคข้ามเวลาในช่วงเวลาที่ 1 จะมีการบริโภคเท่ากับ Y_1 และช่วงในเวลาที่ 2 จะมีการบริโภคเท่ากับ Y_2 โดยจะมีการใช้งบประมาณ ณ จุด A จุดเดียวแต่ถ้าคนเรามีการบริโภคข้ามเวลา คือ ผู้บริโภคได้เก็บออมเงิน ณ เวลาปัจจุบันเพื่อไว้ใช้บริโภคในอนาคตหรือมีการกู้ยืมเงินมาเพื่อบริโภคในปัจจุบันแล้ว เส้นงบประมาณที่ได้จะเป็นดังเส้น MN โดยที่จุด N นั้นจะหมายถึง ผู้บริโภคจะมีการบริโภคทั้งหมดในช่วงเวลาที่ 1 โดยจะมีการบริโภค ณ ช่วงเวลาที่ 1 เท่ากับ $Y_2 + Y_1 / (1+r)$ ซึ่งรายได้ปัจจุบัน คือ Y_1 รวมกับการกู้ยืมเงินในอนาคตมาใช้ คือ Y_2 เป็นรายได้ทั้งหมดของช่วงเวลาถัดไปและหารด้วย $1 + r$ โดยกำหนดให้ r หมายถึง อัตราดอกเบี้ย และจุด M หมายถึง การบริโภคในช่วงเวลาที่ 2 เท่านั้น โดยมีการบริโภคเท่ากับ $Y_2 + Y_1 (1 + r)$ แสดงให้เห็นว่าการเก็บออมเงินทั้งหมดที่ได้ในช่วงเวลาที่ 1 ได้นำไปใช้บริโภคในช่วงเวลาที่ 2 ซึ่งการบริโภคทั้งหมดจะเท่ากับ $Y_2 + Y_1 (1 + r)$ สำหรับการเก็บออมเงินเพื่อนำไปบริโภคในช่วงเวลาที่ 2 จะได้เส้น Intertemporal Budget Constraint ซึ่งเป็นเส้นงบประมาณระหว่างเวลา ณ จุด A โดยถ้าหากผู้บริโภคเลือกบริโภคอยู่ในช่วง AN แสดงว่าผู้บริโภคทำการกู้ยืม

มาบริโภคและถ้าหากผู้บริโภคเลือกบริโภคช่วง AM แสดงว่าผู้บริโภคมีการเก็บออมเงินในช่วงเวลาที่ 1 เพื่อไว้ใช้บริโภคในอนาคต

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อหนี้นอกระบบนั้น มีงานศึกษาจำนวนไม่มากซึ่งอาจเกิดจากข้อจำกัดของข้อมูลจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาเพื่อวิเคราะห์ถึงสาเหตุของการก่อหนี้นอกระบบ อย่างไรก็ตามในการศึกษานี้จึงทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของการก่อหนี้นอกระบบและในระบบซึ่งอาจมีบางส่วนที่คล้ายคลึงกัน

ชุตติพงศ์ ศาตนันท์พิพัฒน์ (2559) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อหนี้นอกระบบกรณีศึกษาบุคลากรสังกัดกรมส่งเสริม การปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัย ที่ส่งผลต่อการก่อหนี้นอกระบบสาเหตุและผลกระทบที่เกิดจากการเป็นหนี้นอกระบบ และนำเสนอ แนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบ วิธีการศึกษาค้นคว้านี้ ใช้วิธีวิจัยแบบผสมโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กับข้าราชการจำนวน 5 คน ซึ่งเป็นผู้ประสบปัญหาเป็นหนี้นอกระบบระยะเวลา 5 ปีขึ้นไป และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้านี้คือ บุคลากรที่เป็นลูกจ้าง/พนักงานสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน130 คน และบุคลากรที่เป็นข้าราชการ สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 70 คน รวมเป็นจำนวนทั้งหมด 200 คน ประสบปัญหาเป็นหนี้นอกระบบระยะเวลาอย่างน้อย 1 ปี ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการศึกษาส่วนใหญ่เป็น เพศชาย มีอายุน้อยกว่า 30 ปี มีสถานภาพโสด ไม่มีบุตร และส่วนใหญ่เป็นพนักงาน ลูกจ้าง อาศัยอยู่หอพัก/คอนโด รายได้เฉลี่ย 15,001-30,000 บาท และรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนละ น้อยกว่าหรือ เท่ากับ 15,000 บาท ส่วนเกินครึ่งมีการวางแผนการใช้จ่าย มีการบริหารจัดการหนี้ มีการวางแผนการ เลือกใช้จ่ายกับสิ่งของจำเป็นและสิ่งของไม่จำเป็นภาระหนี้สินที่มีในปัจจุบันเป็น สินเชื่อส่วนบุคคล และบัตรเครดิตตรงลงมา ซึ่งจำนวนบัตรเครดิตส่วนใหญ่มีเพียงแค่ 1 ใบ ประเภทหนี้สินส่วนใหญ่ เป็นสินเชื่อบัตรเครดิต และสินเชื่อบัตรเครดิตตรงลงมา วัตถุประสงค์การก่อหนี้ส่วนใหญ่เกิดจากการใช้อุปโภคบริโภค ส่วนผู้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจก่อหนี้มากที่สุดคือ ตนเอง ก่อหนี้เพื่อตนเอง แนวโน้มก่อหนี้ในอนาคตคือ เพื่อใช้อุปโภคบริโภค ซึ่งจากข้อมูลจะเห็นได้ว่าถึงแม้มีการวางแผนค่าใช้จ่าย แต่ก็มีสัดส่วนในเรื่องการใช้จ่ายด้านอุปโภคบริโภคอยู่ในระดับมาก

และอาจทำให้บางช่วงที่ต้องการเงินเพื่อใช้จ่ายนั้นไม่เพียงพอ ซึ่งทำให้ก่อนนี้ในอนาคตได้ ผลการศึกษาสาเหตุที่ส่งต่อการตัดสินใจใช้บริการนั้นในระบบนั้นคือ การถูกปฏิเสธ สินเชื่อหรือไม่ผ่านการพิจารณาอนุมัติจากสถาบันการเงินในระบบ เพราะถูกมองว่าเป็นผู้ที่ไม่มีความสามารถในการชำระหนี้ในอนาคตได้หรือหากอนุมัติไปแล้วจะเกิดความเสี่ยงสูงที่จะมีหนี้เสีย

ตารางคณา บัณฑิต (2558) ศึกษาพฤติกรรมที่มีผลต่อการก่อหนี้ของพนักงาน ธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 36 สาขา มีพนักงานจำนวนทั้งสิ้น 421 คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 122 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าไควสแควร์ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีสถานภาพโสด และมีอายุอยู่ในช่วงต่ำกว่า 31 ปี มักมีรายได้อยู่ในช่วง 15,000 - 30,000 บาทต่อเดือน และมีตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานพฤติกรรมที่มีผลต่อการก่อหนี้ในด้านปัจจัยพื้นฐาน พบว่า โดยมากมีพฤติกรรมการใช้จ่าย สำหรับการอุปโภคบริโภค พฤติกรรมการเลือกซื้อเครื่องแต่งกาย พฤติกรรมการใช้จ่ายเพื่อที่อยู่อาศัย อยู่ในระดับปานกลาง และมีพฤติกรรมการใช้จ่ายเพื่อสุขภาพอยู่ในระดับน้อยนอกจากนี้การใช้จ่ายเพื่อการเดินทาง การเลือกซื้อเครื่องประดับ สินค้าฟุ่มเฟือย/เครื่องอำนวยความสะดวก การใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยว การพักผ่อนหย่อนใจ มีการใช้จ่ายสำหรับพฤติกรรมดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการใช้จ่ายเพื่อการกีฬา นันทนาการ/งานอดิเรกพฤติกรรมเพื่อการศึกษาของตนเองหรือบุตร หลาน การลงทุน การซื้อกองทุน/การซื้อประกัน/ธุรกิจเสริมและพฤติกรรม การใช้จ่าย สำหรับบุคคลในอุปการะ มีการใช้จ่ายสำหรับพฤติกรรมดังกล่าวอยู่ในระดับน้อย ในด้าน ความสัมพันธ์มีพฤติกรรมการใช้จ่ายสำหรับการอุปโภค บริโภค พฤติกรรม การใช้จ่ายเพื่อที่อยู่อาศัย พฤติกรรมเลือกซื้อเครื่องประดับ สินค้าฟุ่มเฟือย เครื่องอำนวยความสะดวกและพฤติกรรมการลงทุน การซื้อกองทุน การซื้อประกัน ธุรกิจเสริมที่มีความสัมพันธ์กับระดับปริมาณการเป็นหนี้

ลักษณะการก่อหนี้ของกลุ่มประชากรพนักงานธนาคารมีปริมาณหนี้สัดส่วนที่ใกล้เคียงกันซึ่งมัก มีระดับปริมาณหนี้ในช่วง 200,001 - 500,000 บาท ประเภทของแหล่งเงินทุน เกินครึ่งหนึ่งกลุ่ม ตัวอย่างมักกู้เงินจากกองทุนสวัสดิการเงินกู้จากหน่วยงานของตนเอง มีระดับภาระผ่อนชำระคืนต่อ เดือนอยู่ในช่วง 5,001 - 10,000 บาทต่อเดือน ระยะเวลาของภาระหนี้ในช่วงผ่อนชำระคืนภายใน 6 -10 ปี ประเภทสินเชื่อที่เลือกใช้ โดยมากมักเป็นสินเชื่อบัตรเครดิต/บัตรเงินสด และมีความเห็นว่า ปัจจุบันได้มีปริมาณ

แหล่งเงินกู้ที่เพียงพอต่อความต้องการแล้ว วัตถุประสงค์ของการก่อกำเนิดคือเพื่อ บริโภคใช้
จ่ายในชีวิตประจำวัน

ประทีป จตุรพงศธร (2546) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของเกษตรกรที่เข้าร่วม
โครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้ให้แก่เกษตรกรรายย่อย ตามนโยบายของรัฐบาล
ปัจจัยที่มี อิทธิพลต่อการตัดสินใจของเกษตรกรที่จะเลือกแนวทาง พักชำระหนี้ หรือลด
ภาระหนี้ และ ความ คิดเห็นของเกษตรกรต่อโครงการพักชำระหนี้ และลดภาระหนี้ให้แก่
เกษตรกรรายย่อย ตามนโยบาย ของรัฐบาล ของเกษตรกรในจังหวัดเชียงรายที่สมัครเข้า
ร่วม โครงการพัก ชำระหนี้ และลดภาระหนี้ พื้นที่ในการศึกษากำหนดทั้งหมดทุกอำเภอ
จำนวน 17 อำเภอ โดยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) กำหนดกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่
เลือกพักชำระหนี้ จำนวน 100 ราย เลือกลดภาระหนี้จำนวน 100 ราย 200 ตัวอย่าง ใช้
แบบสอบถามโดยการสัมภาษณ์ใช้การวิเคราะห์สมการถด ถอยแบบจำลอง โลจิสติก
(Logistic Regression) พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกพักชำระหนี้หรือลดภาระหนี้ของ
เกษตรกรคือ จำนวนหนี้สุทธิคงเหลือของเกษตรกร ณ วันสมัครเข้าร่วมโครงการฯ ต้นทุน
การผลิตการเกษตรของ ความต้องการฝักอาชีพจากรัฐบาล รายได้จากการเกษตรในรอบปี
การผลิตก่อนสมัครเข้าโครงการฯ รายได้นอกภาคเกษตร และความต้องการเงินกู้ของ
เกษตรกร ณ ระดับนัยสำคัญร้อยละ 95 โดยความต้องการ ฝักอาชีพจากรัฐบาลมีอิทธิพลต่อ
การเลือกมากกว่าตัวแปรอื่น

ลลิตา บุทดดา (2560) ศึกษาหนี้ครัวเรือนและวัฏจักรธุรกิจไทย โดยใช้ข้อมูล
ทุติยภูมิ (Secondary Data) จากข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่
จัดทำโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติตั้งแต่ปี 2543-2558 (6 เดือนแรกของปี 2558) ร่วมกับ
ข้อมูลเงินให้กู้ยืมแก่ภาคครัวเรือนซึ่งจัดทำโดยธนาคารแห่งประเทศไทย ตั้งแต่ไตรมาส 1
ของปี 2546 ถึงไตรมาส 4 ของปี 2558 มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ สถานการณ์ภาวะหนี้
รูปแบบการเป็นหนี้ และความสามารถในการชำระหนี้ของภาคครัวเรือนไทย และวิเคราะห์
ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นสาเหตุของหนี้ภาคครัวเรือน โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ
(Secondary Data) จากโครงการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนของ
สำนักงานสถิติแห่งชาติ และข้อมูลเงินให้กู้ยืมแก่ภาคครัวเรือน ซึ่งจัดทำโดย ธนาคารแห่ง
ประเทศไทย มาทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Narrative Analysis) ผลการศึกษา พบว่า
ระดับหนี้ครัวเรือนในปี 2558 มี แนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 81.57 ต่อ GDP และในช่วง
เศรษฐกิจตกต่ำ หนี้ครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นเป็นการกู้เพื่อรักษาระดับการบริโภคใน ระดับที่เคย
เป็น (Consumption Smoothing) ขณะที่ในช่วงเศรษฐกิจขยายตัว หนี้ครัวเรือนที่เพิ่มขึ้น

เป็นการกู้เพื่อลงทุนหรือเพื่อซื้อบ้าน รถยนต์และรถจักรยานยนต์ และที่ดิน รูปแบบการเป็นหนี้มีความแตกต่างกัน คือครัวเรือนที่มีรายได้สูงนำเงินกู้ยืมส่วนใหญ่ไปใช้ซื้อ/เช่าซื้อบ้าน และ/หรือที่ดิน ขณะที่ ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำนำเงินกู้ยืมส่วนใหญ่ไปใช้จ่ายอุปโภคบริโภคในครัวเรือน อย่างไรก็ตาม หนี้ครัวเรือนมากกว่าร้อยละ 80 เป็นการก่อหนี้ในระบบ และครัวเรือนมีความสามารถในการชำระหนี้ดี ขึ้นจากที่มีสัดส่วนหนี้ต่อรายได้ต่อปีลดลง ทั้งนี้สัดส่วนหนี้ต่อรายได้ครัวเรือน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ หัวหน้าครัวเรือนอาชีพผู้ถือครองทำการเกษตรโดยเป็นเจ้าของ ที่ดินและเช่าที่ดินมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ส่วนภาระในการชำระหนี้ของครัวเรือนไทยในระดับประเทศ พบว่ายังไม่มีปัญหาด้านการชำระหนี้และโอกาสในการผัดผ่อนชำระหนี้มีน้อย ขณะที่สัดส่วน NPL ต่อหนี้ครัวเรือนรวมมีแนวโน้มลดลง อย่างไรก็ตาม ต้องเฝ้าติดตามสัดส่วน NPL หนี้บัตรเครดิตและสินเชื่อส่วนบุคคลซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และเป็นหนี้ที่มีความเสี่ยงค่อนข้างสูงเนื่องจากเป็นหนี้ที่ไม่มีหลักประกัน

ฐานิตา มีลา (2556) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหนี้ในระบบของชาวนาในเขตอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี เครื่องมือในการเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างชาวนา จำนวน 400 คน สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบขั้นบันได (Stepwise Regression) ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุ 41-50 ปี มีสถานภาพอยู่ด้วยกัน มีการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3-5 คน มีรายได้ต่อเดือน 10,001-30,000 บาท และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท ปัจจัยทางเศรษฐกิจชาวนาส่วนใหญ่มีรายได้จากการทำนาต่อรอบการผลิต 30,000-472,500 บาท มีค่าใช้จ่ายต่างๆ ในการทำนาต่อรอบการผลิต 10,200-235,250 บาท มีมูลค่าทรัพย์สินรวม 40,000-2,255,000 บาท ที่ดินมีกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของตนเอง ใช้ระบบชลประทานเป็นแหล่งน้ำทำการเกษตร มีรายได้จากการทำนาเมื่อเทียบกับ ค่าใช้จ่ายในการทำนาโดยรวมพอกัน มีรายได้รวมทั้งหมดเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายในดำรงชีวิตพอกัน ปัจจัยทางด้านพฤติกรรมกรรมการกู้เงินของชาวนา ส่วนใหญ่ใช้แหล่งเงินกู้จากนายทุน มีจำนวนเงินกู้้น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาท ใช้บุคคลค้ำประกันแบบลูกหนี้ร่วม การกู้เงินมีวัตถุประสงค์เพื่อมาใช้ในการลงทุนประกอบอาชีพ อัตราดอกเบี้ยเงินกู้้นอกกระบวนน้อยกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 5 ต่อเดือน ระยะเวลาในการกู้เงิน 3-6 เดือน ระยะเวลาในการผ่อนชำระคืน 3-6 เดือน ขณะที่การเป็นหนี้ในระบบของชาวนาโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ชาวนาเห็นว่าการเป็นหนี้

มากที่สุดมาจากการประกอบชีพ รองลงมาคือหนี้จากเหตุสุดวิสัย และหนี้จากการไม่มีวินัยในการใช้เงินน้อยที่สุด การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหนี้นอกระบบของชาวนาในเขต อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมพบว่า การเป็นหนี้นอกระบบจะมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับรายได้จากการทำนาต่อรอบการผลิต แหล่งน้ำทำการเกษตรที่ใช้ในปัจจุบัน และจำนวนเงินกู้จากแหล่งเงินกู้นอกระบบ

วิลาวัลย์ ดั่งไพโร (2558) ศึกษาภาวะหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์พนักงานธนาคารออมสิน จำกัด โดยประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์พนักงานธนาคารออมสิน จำกัด ทั้งหมด จำนวน 14,881 คน โดยใช้แบบสอบถามจำนวน 10% ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด คิดเป็น 1,488 ตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย สถานภาพโสด ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ตำแหน่งพนักงานปฏิบัติการและมีอายุการทำงาน 1- 5 ปี รายได้เฉลี่ยรวมต่อเดือนส่วนใหญ่ 15,000 - 35,999 บาท นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายในการครองชีพ เฉลี่ยต่อเดือน 15,000-35,999 บาท มีภาระหนี้สินต่อเดือน 5,000-20,999 บาท และมีภาระหนี้ที่เกี่ยวข้อง 2 ประเภท คือเพื่ออุปโภคบริโภค บ้านและที่ดินที่อยู่ในระดับเดียวกัน ซึ่งเทียบกับ สถานภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง อายุการทำงาน รายได้เฉลี่ยรวมต่อเดือนและจำนวนสมาชิกในครอบครัวที่อุปการะพบว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน

คณิจ แก่นจันทร์ (2548) ศึกษาสภาพการมีหนี้นอกระบบของประชาชนในกิ่งอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อศึกษาถึงสาเหตุของการเป็นหนี้นอกระบบของประชาชน วิธีการศึกษา ดำเนินการศึกษา 2 แบบ คือ 1) การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) ประชากรและ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในกิ่งอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุบลราชธานี ที่ได้ลงทะเบียนผู้ประสบปัญหาสังคมและความยากจน ปัญหาหนี้สินภาคประชาชน (หนี้นอกระบบ) จำนวน 480 คน 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกประชาชนที่มีภาระหนี้นอกระบบซ้ำซาก ติดต่อกันเกิน 5 ปี ของกิ่งอำเภอลำทะเมนชัย ที่ได้ลงทะเบียนเป็นผู้ประสบปัญหาสังคมและความยากจน ปัญหาหนี้สินภาคประชาชน (หนี้นอกระบบ) จำนวน 20 คน จากทุกตำบล ๆ ละ 5 คน รวม 4 ตำบล จากการศึกษาเชิงปริมาณพบว่า โดยทั่วไปประชาชนมีหนี้นอกระบบเฉลี่ย 46,150 บาท ส่วนสาเหตุของการเป็นหนี้นอกระบบประชาชนในกิ่งอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุบลราชธานี ส่วนใหญ่มาจากกู้เงินนอกระบบมาเพื่อนำไปลงทุนประกอบอาชีพ ทั้งด้านการเกษตรกรรมและ อาชีพอื่นนอกภาคการเกษตรกรรม เช่น ค้าขาย ใช้จ่ายในครอบครัว เป็นต้น สำหรับผลการศึกษาเชิงคุณภาพพบว่า สาเหตุของการเป็นหนี้นอกระบบของ

ประชาชนมาจากการกู้เงินนอกระบบเพื่อนำไปลงทุนประกอบอาชีพเช่นเดียวกับผล การศึกษาเชิงปริมาณ ผู้ศึกษาได้เสนอการแก้ไขปัญหาสังคมและความยากจนโดยเฉพาะ ปัญหาด้านหนี้สินภาคประชาชน (หนี้นอกระบบ) โดยรัฐบาลจะต้องให้การศึกษาเพื่อ พัฒนาคณะเตรียมความพร้อมของประชาชน หาอาชีพที่เหมาะสมให้ประชาชนทำ จึงจะทำ ให้การแก้ไขปัญหาให้ผลสำเร็จ ถูกต้องและยั่งยืน

นันทกา นันทวิสัย (2552) ศึกษาเปรียบเทียบภาวะการออมของครัวเรือนในภาค การเกษตรและนอกภาคการเกษตร โดยใช้ข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ รายงานการ สืบสวนภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2547 เป็นฐานข้อมูลในการศึกษา และเป็น การสำรวจทั่วประเทศ มีตัวอย่างครัวเรือน 34,843 ครัวเรือน โดยใช้สมการถดถอยในรูปของ ลอการิทึมธรรมชาติ (Natural Logarithm) ผลการศึกษาพบว่า การออมโดยเฉลี่ยของครัวเรือน ในภาคเกษตร เท่ากับ 1,122 บาทต่อเดือน และการออมโดยเฉลี่ยของครัวเรือนนอกภาคเกษตร เท่ากับ 2,875 บาทต่อเดือน ส่วนปัจจัยกำหนดการออมครัวเรือนในภาคเกษตร อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 มี 3 ปัจจัย ได้แก่ รายได้รวม ค่าใช้จ่ายใน การบริโภค การออมทรัพย์สินกับสถาบันการเงิน ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมในเชิงบวกมี 2 ปัจจัย ประกอบด้วย รายได้รวมและการออมทรัพย์สินกับสถาบันการเงิน ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อ การออมในเชิงลบมี 1 ปัจจัย คือ ค่าใช้จ่ายในการบริโภค ปัจจัยกำหนดการออมครัวเรือนนอก ภาคเกษตร ได้แก่ รายได้รวม ค่าใช้จ่ายในการบริโภค การออมทรัพย์สินกับสถาบันการเงิน จำนวนหนี้สินที่ต้องชำระคืน จำนวนสมาชิกที่อยู่ในวัยพึ่งพิง และการศึกษาของหัวหน้า ครัวเรือน สำหรับปัจจัยที่สำคัญที่มีผลกระทบต่อการออมในเชิงบวกมี 3 ปัจจัย ประกอบด้วย รายได้รวม การออมทรัพย์สินกับสถาบันการเงิน และการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน และปัจจัยที่ สำคัญที่มีผลกระทบต่อการออมในเชิงลบมี 3 ปัจจัย ประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายในการบริโภค จำนวนหนี้สินที่ต้องชำระคืน และจำนวนสมาชิกที่อยู่ในวัยพึ่งพิง

พิชญา ผลปราชญ์ (2553) ศึกษาสภาพหนี้สินของครัวเรือนเกษตรและ ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเศรษฐกิจสังคม และการเป็นหนี้สินของครัวเรือนเกษตรใน ตำบลหนองแวง อำเภอนาคู จังหวัดสระแก้ว โดยอาศัยข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งรวบรวมจาก การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสุ่มเลือกหมู่บ้านที่มีรายได้ต่อครัวเรือนต่ำที่สุด 2 หมู่บ้าน รวม ทั้งสิ้น 50 ตัวอย่าง จากนั้นใช้วิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ และการวิเคราะห์ ความสัมพันธ์ใช้สถิติวิเคราะห์ การทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square) พบว่า จำนวนหนี้สิน เฉลี่ยในระบบและนอกระบบประมาณ 47,667 และ 25,357 บาทต่อครัวเรือน อัตราดอกเบี้ย ของเงินกู้ในระบบประมาณร้อยละ 7 ต่อปี การกู้ยืมเงินนอกระบบส่วนใหญ่เกษตรกรมักจะ

ชำระหนี้คืนในรูปของผลผลิตที่ได้หลังจากเก็บเกี่ยว สาเหตุการเป็นหนี้ ขาดทุนจากการขายผลผลิตทางการเกษตร มีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครัวเรือน มีค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ใช้ไปกับการกินอยู่ รักษาพยาบาลและค่าเล่าเรียนบุตร สำหรับผลการทดสอบความสัมพันธ์พบว่า จำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการเป็นหนี้ในระบบและหนี้นอกระบบ ขณะที่อายุ และสภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการเป็นหนี้นอกระบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ศิขริน ศิริอ่อน (2554) ศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการค้างชำระหนี้เงินกู้เพื่อที่อยู่อาศัยของลูกค้าธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขารามอินทรา กม.10 โดยนำข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิมาวเคราะห์เชิงพรรณนา และวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยใช้สมการถดถอยเชิงซ้อน (Multiple Regression Analysis) เพื่อหาปัจจัยที่ทำให้เกิดการค้างชำระหนี้เงินกู้เพื่อที่อยู่อาศัย และใช้การวิเคราะห์ตัวแปรที่นำเข้าสมการแบบ Enter เพื่อคัดเลือกตัวแปรอิสระที่เหมาะสมกับสมการผลการศึกษาพบว่า มูลค่าหลักประกันที่ใช้ในการขอกู้เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการค้างชำระหนี้ เงินกู้เพื่อที่อยู่อาศัยของลูกค้าธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขารามอินทรา กม.10 ในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ส่วนปัจจัยด้านอายุ ระดับ การศึกษา อาชีพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ระดับรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน ระยะเวลาในการผ่อนชำระ จำนวนเงินที่ผ่อนชำระในแต่ละงวดและภาระค่าใช้จ่ายในการส่งบุตรหลานเรียนหนังสือ และในการชำระหนี้อื่น เป็นปัจจัยที่ไม่ทำให้เกิดการค้างชำระหนี้เงินกู้เพื่อที่อยู่อาศัยของลูกค้า

พิมพ์กมล เกษแก้ว และพรพรหม ปัมบุญ (2551) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการค้างชำระหนี้ของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. กรณีศึกษา ธ.ก.ส.สาขาทุ่งตะโก จังหวัดชุมพร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุที่ลูกค้าไม่สามารถชำระหนี้ได้ ตามกำหนดซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ ลูกค้าธ.ก.ส. สาขาทุ่งตะโก จังหวัดชุมพร ที่มีหนี้ค้าง ชำระตามสัญญาเงินกู้ทุกรายจำนวน 164 ราย โดยที่ลูกค้าเกษตรกรมีหนี้เงินต้นคงค้าง 150,000 บาท แต่ไม่เกิน 300,000 บาท การศึกษาเป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้ข้อมูลจากการ ปฏิบัติการภาคสนามโดยใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าร้อยละ ผลการศึกษา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีอายุระหว่าง 36 – 50 ปี มีระดับการศึกษาในประถมศึกษาปีที่ 4 หรือต่ำกว่าและมีสถานภาพสมรสแล้ว ,สำหรับพฤติกรรมการบริโภคส่วนใหญ่มีโทรศัพท์บ้านหรือมือถือ มากกว่า 1 เครื่อง และมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครันมากกว่า 1 เครื่องขึ้นไป , ส่วนเศรษฐกิจในครัวเรือน ลูกค้ามีรายได้น้อยกว่าค่าใช้จ่ายและนอกจากนี้แล้วลูกค้าเกษตรกร ไม่มีเงินออม ปัจจัยภายนอกในเรื่องของผลผลิตทางการเกษตร ราคา

ผลผลิตส่วนใหญ่ลดลงเพื่อเทียบกับปีที่แล้ว,และภาระหนี้เกษตรกรส่วนใหญ่มีหนี้สินจากการกู้ที่ไม่ใช่ธนาคารธ.ก.ส. แต่จะเป็นการกู้จากกสิชังเป็นส่วนใหญ่

ศุภานดา กลิ่นขจร และ นรรัฐ รื่นกวี (2556) ศึกษาปริมาณหนี้สินความสามารถในการชำระหนี้และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรในอำเภอคำม่วนและอำเภอโนนสูงจังหวัดนครราชสีมา ได้ศึกษาปัจจัยด้านโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยด้านนโยบายทางการเมือง ปัจจัยด้านความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ ปัจจัยด้านความสามารถในการปรับตัวและปัจจัยด้านความสามารถในการบริหารจัดการ สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ เกษตรกรในเขตอำเภอคำม่วนและอำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 436 ราย เครื่องมือคือแบบสอบถาม ได้รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผลโดยค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแตกต่างด้วยวิธี ANOVA จากการศึกษพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีภาระหนี้สินรวม 120,001 บาทขึ้นไป รองลงมาคือ 30,001-60,000 บาทต่ำกว่า 30,000 บาท และ 60,001-90,000 บาท ตามลำดับ และส่วนใหญ่มีภาระหนี้สินที่ต้องชำระคืนโดยเฉลี่ยต่อเดือน ต่ำกว่า 5,000 บาท รองลงมา 5,001-10,000 บาท และ 10,001-15,000 บาท ตามลำดับ และปัจจัยด้านความสามารถในการบริหารจัดการมีความสำคัญต่อภาระหนี้สินของเกษตรกรมากที่สุด ขณะที่ปัจจัยที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อรายได้ของเกษตรกรคือ ปัจจัยด้านนโยบายการเมืองและปัจจัยด้านความสามารถในการบริหารจัดการและสำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรายจ่ายของเกษตรกรคือ ปัจจัยด้านโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยด้านความสามารถในการปรับตัวและปัจจัยด้านความสามารถในการบริหารจัดการ

รจนา อินคง (2557) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายแก้ปัญหาหนี้นอกระบบไปปฏิบัติ โดยศึกษานโยบายและแนวทางในการนำนโยบายแก้ปัญหาหนี้นอกระบบไปปฏิบัติ ปัญหาอุปสรรคในการนำนโยบายแก้ปัญหาหนี้นอกระบบไปปฏิบัติ และปัจจัยที่มีผลต่อ ความสำเร็จในการนำนโยบายแก้ปัญหาหนี้นอกระบบไปปฏิบัติ ในการศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การวิจัยเอกสาร และสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายแก้ปัญหาหนี้นอกระบบไปปฏิบัติ จำนวน 16 คนจาก 10 หน่วยงาน ได้แก่ 1) หน่วยงานภายในกระทรวงการคลัง ประกอบด้วย กรมบัญชีกลาง สำนักนโยบายพัฒนาระบบการเงินภาคประชาชน สังกัดสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร(ธ.ก.ส.) และธนาคารออมสิน 2) หน่วยงานภายในกระทรวงมหาดไทย ประกอบด้วย ส่วนพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่นสำนักบริหารการปกครองท้องถิ่น สังกัดกรมการปกครอง

ศูนย์ดำรงธรรม และสำนักพัฒนาทุน และ องค์การการเงินชุมชน สังกัดกรมการพัฒนาชุมชน 3) หน่วยงานภายในกระทรวงยุติธรรม ประกอบด้วย ศูนย์ช่วยเหลือลูกหนี้และประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม 4) หน่วยงานภายในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ประกอบด้วย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ศูนย์ปราบปรามการปล่อยเงินกู้และทวงหนี้นอกระบบ สังกัดกองบังคับการปราบปรามการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค จากการศึกษาวิจัยพบว่า รัฐบาลในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2547-2556) กำหนดนโยบายแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบในรูปแบบโครงการต่างๆ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบ ทั้งนี้ในการนำนโยบายแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบไปปฏิบัติไม่มีหน่วยงานเจ้าภาพหลัก รัฐบาลดำเนินการผ่านหน่วยงานชั่วคราวในรูปคณะกรรมการ และศูนย์ประสานงานซึ่งเป็นการผัดผ่อนของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำนโยบายแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบไปปฏิบัติตามบทบาท หน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน แม้ว่า รัฐบาลจะให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบ และมีหน่วยงานเข้ามาเกี่ยวข้องจำนวนมากแต่การนำนโยบายแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบไปปฏิบัติกลับไม่ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้เนื่องมาจากปัญหาต่างๆ ได้แก่ 1) ปัญหาหนี้นอกระบบมีความซับซ้อนและยากต่อการแก้ไข 2) ปัญหาลักษณะของตัวนโยบายขาดความเหมาะสม 3) ปัญหาไม่มีหน่วยงานเจ้าภาพหลัก 4) ปัญหาผู้ปฏิบัติขาดความเชี่ยวชาญในการแก้ไขปัญหาและขาดความผูกพันต่อนโยบาย 5) ปัญหาลูกหนี้และเจ้าหนี้ไม่เปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมมาก่อน 6) ปัญหาการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ค่านิยมบริโภคนิยมและการใช้นโยบายประชานิยมของรัฐบาล และ 7) ปัญหาขาดการติดตามประเมินผลนโยบายที่เหมาะสม ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบ ไปปฏิบัติ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านความสามารถในการจัดการปัญหา 2) ปัจจัยด้านลักษณะของนโยบาย 3) ปัจจัยด้านลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ 4) ปัจจัยด้านผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ 5) ปัจจัยด้านทัศนคติและพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย 6) ปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และ 7) ปัจจัยด้านการติดตามประเมินผลนโยบาย นอกจากนี้ ปัจจัยดังกล่าวยังมี ความสัมพันธ์ระหว่างกันซึ่งสามารถจัดกลุ่มปัจจัยได้ 3 กลุ่ม ได้แก่ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยด้านกระบวนการ และปัจจัยด้านการประเมินผล

ศรพล ตูลยะเสถียร จงกล คำไต้ พิระพัฒน์ วงศ์ชัยวัฒน์ ปิยะวัลย์ ศรีจำ และคณะ (2558) ศึกษาโครงการวิจัยการพัฒนาแบบจำลองจุลภาค (Micro-simulation) เกี่ยวกับบทบาทของหนี้ครัวเรือนที่มีต่อความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ในประเทศไทย ใช้ข้อมูลจากแบบสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (Socio-economic

Survey: SES) สำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี 2556 คณะผู้วิจัยได้พัฒนาแบบจำลองจุลภาค (Micro-simulation) ขึ้นมา 2 แบบจำลอง โดยแบบจำลองแรกเป็นการศึกษาผลกระทบของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีต่อสถานะหนี้ครัวเรือน โดยใช้แบบจำลองถดถอยโลจิสติกส์แบบ 2 กลุ่ม (Binary Logit Model) โดยกำหนดตัวแปรตาม (Dependent Variable) ในสมการพยากรณ์ เป็นโอกาสที่ครัวเรือนไทยจะเป็นหนี้ ส่วนแบบจำลองที่สองเป็นการศึกษาผลกระทบของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการกระจายรายได้ของประเทศไทย โดยใช้แบบจำลองถดถอย โลจิสติกส์แบบพหุคูณ (Multinomial Logit Model) โดยกำหนดตัวแปรตาม (Dependent Variable) ในสมการพยากรณ์เป็นระดับรายได้ของครัวเรือน ในการศึกษาผลกระทบของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อสถานะหนี้ครัวเรือนด้วยแบบจำลองถดถอยโลจิสติกส์แบบ 2 กลุ่ม (Binary Logit Model) พบว่า เมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ คงที่ ปัจจัยด้านรายได้ส่งผลกระทบต่อโอกาสที่ครัวเรือนจะเป็นหนี้มากที่สุด เนื่องจากรายได้ที่เพิ่มขึ้นสะท้อนถึงความสามารถในการชำระคืนหนี้ ที่สูงขึ้นทำให้ครัวเรือนเข้าถึงสินเชื่อได้มากขึ้น ตามมาด้วยปัจจัยอื่นที่อยู่ของภาคครัวเรือนโดยลักษณะอาชีพ ความสม่ำเสมอของรายได้ และการใช้จ่ายที่ต่างกันในแต่ละภูมิภาคทำให้ความเป็นหนี้แตกต่างกัน ปัจจัยที่มีผลรองลงมาคือ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน โดยระดับการศึกษาที่น้อยกว่า ลดความน่าจะเป็นที่ครัวเรือนจะเป็นหนี้ เนื่องจากมีโอกาสที่จะเข้าถึงแหล่งทุนได้น้อยลง สำหรับปัจจัยด้านนโยบายของรัฐ พบว่าการสนับสนุนครัวเรือนจากโครงการของรัฐและการให้ทุนการศึกษาหรือสินเชื่อให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาเพิ่มโอกาสที่ครัวเรือนจะเป็นหนี้มากขึ้นอย่างไรก็ตาม นโยบายการให้กู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้านกลับมีผลในการลดความน่าจะเป็นที่ภาคครัวเรือนจะเป็นหนี้สิน เนื่องจากกองทุนหมู่บ้านมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมเพื่อการลงทุน การสร้างรายได้รวมถึงการแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบ ซึ่งเป็นการควบคุมพฤติกรรมค่าใช้จ่ายของครัวเรือนทางอ้อม ทำให้ครัวเรือนสามารถสร้างรายได้มากขึ้นขณะที่มีภาระต้นทุนลดลงทำให้ลดโอกาสการเป็นหนี้สินลง ส่วนการศึกษาผลกระทบของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อโครงสร้างการกระจายรายได้ของประเทศไทย ด้วยแบบจำลองถดถอยโลจิสติกส์แบบพหุคูณ (Multinomial Logit Model) พบว่า เมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ คงที่ ปัจจัยด้านการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในระดับประถมศึกษาส่งผลกระทบต่อความไม่เท่าเทียมทางรายได้ของไทยมากที่สุด ตามมาด้วยปัจจัยอื่นที่อยู่ของภาคครัวเรือน (โดยการมีถิ่นที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีผลต่อการกระจายรายได้มากที่สุด) และจำนวนผู้ใช้แรงงานในครัวเรือนตามลำดับ ขณะที่ปัจจัยด้านอายุของหัวหน้าและสมาชิกของครัวเรือนส่งผลกระทบต่ออันดับน้อย สำหรับปัจจัยด้านหนี้ครัวเรือนพบว่าแหล่งที่มาของหนี้และ

วัตถุประสงค์ของการกู้ยืมหนี้ ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างการกระจายรายได้ของไทย โดยครัวเรือนที่ยากจนมีแนวโน้มจะกู้ยืมเพื่อการศึกษาและการเกษตร ที่ส่งผลทำให้รายได้น้อย ขณะที่ครัวเรือนที่ร่ำรวยจะกู้ยืมเพื่อการศึกษา การบริโภค และการประกอบธุรกิจ ซึ่งพฤติกรรมการก่อหนี้ที่แตกต่างทำให้ช่องว่างรายได้ระหว่าง 2 กลุ่มเพิ่มสูงขึ้นและจากผลการศึกษาพบว่า การกระจายรายได้และการเป็นหนี้ครัวเรือนมีความสัมพันธ์ทั้งไปและกลับ กล่าวคือ ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ครัวเรือน ส่งผลทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของการเข้าถึงแหล่งทุน โดยครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำจะมีความเป็นไปได้ที่จะเป็นหนี้ต่ำกว่าครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่า เนื่องจากมีรายได้และความสามารถในการชำระหนี้ต่ำกว่าครัวเรือนที่มีรายได้สูง ในทางกลับกันการเป็นหนี้ครัวเรือนหรือความสามารถในการก่อหนี้ของแต่ละระดับชั้นรายได้ของครัวเรือนที่ไม่เท่าเทียมกันก็ส่งผลทำให้โครงสร้างการกระจายรายได้เปลี่ยนแปลงไป โดยในกรณีที่ครอบครัวที่อยู่ในระดับชั้นรายได้ที่ต่ำสุดจะสามารถก่อหนี้ได้น้อย เนื่องจากไม่มีทรัพย์สินเพื่อไปค้ำประกัน นอกจากนี้วัตถุประสงค์ของการกู้ยืมเงิน ยังเป็นการกู้เงินเพื่อใช้ในการเกษตรทำให้ได้รายได้กลับคืนมาน้อย ขณะที่ครัวเรือนที่อยู่ระดับรายได้สูงจะมีวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมเงินเพื่อประกอบธุรกิจ ซึ่งทำให้ได้รายได้กลับมามากกว่า ทำให้รายได้ของทั้ง 2 ประเภทครัวเรือนยิ่งห่างกันมากขึ้น และทำให้โครงสร้างการกระจายรายได้ของประเทศไทยเปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งจากผลการศึกษาพบว่าระดับรายได้มีผลต่อแหล่งสินเชื่ออย่างมีนัยสำคัญ โดยครัวเรือนที่มีรายได้น้อย มีโอกาสที่จะมีหนี้นอกระบบมากกว่าครัวเรือนที่มีรายได้สูง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงปัญหาของการเข้าถึงสินเชื่อในระบบที่มีต้นทุนการกู้ยืมเงินต่ำกว่าของครัวเรือนที่มีรายได้น้อย

ตารางที่ 2.3 สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เรื่องที่ศึกษา-ชื่อผู้วิจัย	เครื่องมือในการวิจัย	ผลการศึกษา
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อหนี้นอกระบบ	แบบสอบถามใช้วิธีวิจัยแบบผสมโดย	ส่วนใหญ่เป็น เพศชาย มีอายุน้อยกว่า 30 ปี มีสถานภาพโสด ไม่มีบุตร
กรณีศึกษานุเคราะห์	การสัมภาษณ์เชิงลึก	และส่วนใหญ่เป็นพนักงาน ลูกจ้าง
สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอ	และ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ร้อยละและ	อาศัยอยู่อพาร์ทเมนท์ รายได้เฉลี่ย 15,001-30,000 บาท วัตถุประสงค์การก่อหนี้ส่วนใหญ่เกิดจากการใช้อุปโภค

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

เรื่องที่ศึกษา-ชื่อผู้วิจัย	เครื่องมือในการวิจัย	ผลการศึกษา
เมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี ชุดพิงส์ ศาตวรรษที่ พืพัฒนา (2559)	ค่าเฉลี่ย	บริ โภค สาเหตุการตัดสินใจใช้ บริการนั้นนอกระบบนั้นคือ การถูก ปฏิเสธสินเชื่อหรือไม่ผ่านการพิจารณา อนุมัติจากสถาบันการเงินในระบบ
พฤติกรรมที่มีผล ต่อการก่อกำหนด พนักงานธนาคาร พาณิชย์แห่งหนึ่งใน จังหวัดเชียงใหม่ วารางคณา บัวล้อม (2558)	ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการ เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ค่าไควสแควร์	กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มี สถานภาพโสด และมีอายุอยู่ในช่วงต่ำ กว่า 31 ปี มีรายได้อยู่ในช่วง 15,000 - 30,000 บาทต่อเดือน วัตถุประสงค์ของ การก่อกำหนด พบว่า โดยมากมีพฤติกรรม การใช้จ่าย สำหรับการอุปโภคบริโภค
ปัจจัยที่มีผลต่อ การเลือกพักชำระหนี้ หรือลดภาระหนี้ของ แก่เกษตรกรตาม โครงการพักชำระหนี้ และลดภาระหนี้ให้แก่ เกษตรกรรายย่อยตาม นโยบาย ของรัฐบาล ประทีป จตุรพงษ์พร (2546)	แบบสอบถามโดย วิธีเจาะจง(Purposive Sampling) ใช้การ วิเคราะห์สมการ ถดถอยแบบจำลอง โลจิสติก (Logistic Regression)	พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือก พักชำระหนี้หรือลดภาระหนี้ของ เกษตรกรคือ จำนวนหนี้สุทธิคงเหลือ ของเกษตรกร ต้นทุนการผลิต การเกษตร ความต้องการฝักอาชีพจาก รัฐบาล รายได้จากการเกษตร รายได้ นอกภาคเกษตร และความต้องการเงินกู้ ของเกษตรกร ณ ระดับนัยสำคัญร้อยละ 95 โดยความต้องการ ฝักอาชีพจาก รัฐบาลมีอิทธิพลต่อการเลือกมากกว่าตัว แปรอื่น

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

เรื่องที่ศึกษา-ชื่อผู้วิจัย	เครื่องมือในการวิจัย	ผลการศึกษา
ศึกษาหนี้ครัวเรือนและวัฏจักรธุรกิจไทย ลลิตา บุคคา (2560)	โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ(Secondary Data) จากข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่จัดทำโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติตั้งแต่ปี 2543-2558(6เดือนแรก)ของปี2558)ร่วมกับข้อมูลเงินให้กู้ยืมแก่ภาคครัวเรือนซึ่งจัดทำโดยธนาคารแห่งประเทศไทย ตั้งแต่ไตรมาสของปี2546 ถึงไตรมาส4ของปี 2558มีไทย มาทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Narrative Analysis)	พบว่าในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำนี้ ครัวเรือนที่เพิ่มขึ้นเป็นการกู้เพื่อรักษา ระดับการบริโภคในระดับที่เคยเป็น (Consumption Smoothing) ขณะที่ ในช่วงเศรษฐกิจขยายตัว หนี้ครัวเรือนที่ เพิ่มขึ้น เป็นการกู้เพื่อลงทุนหรือเพื่อซื้อ บ้านรถยนต์ รูปแบบการเป็นหนี้ คือ ครัวเรือนที่มีรายได้สูงนำเงินกู้ยืมส่วนใหญ่ไปใช้ซื้อ/เช่าซื้อบ้านและ/หรือ ที่ดิน ขณะที่ครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำนำเงินกู้ยืมส่วนใหญ่ไปใช้จ่ายอุปโภค บริโภคในครัวเรือน

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

เรื่องที่ศึกษา-ชื่อผู้วิจัย	เครื่องมือในการวิจัย	ผลการศึกษา
ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหนี้ในระบบของชาวนาในเขตอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ฐานิตา มีลา (2556)	ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติการแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบขั้นบันได (Stepwise Regression)	พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุ 41-50 ปี มีสถานภาพอยู่ด้วยกัน มี การศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3-5 คน มีรายได้ต่อเดือน 10,001-30,000 บาท และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท มีกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นของตนเอง มีวัตถุประสงค์ในการกู้เงินเพื่อใช้ลงทุนประกอบอาชีพมีระยะเวลาในการกู้เงิน 3-6 เดือน มีระยะเวลาในการผ่อนชำระคืน 3-6 เดือน วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหนี้ในระบบของชาวนาในเขต อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี โดยรวมพบว่า การเป็นหนี้ในระบบจะมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับรายได้จากการทำนาต่อรอบการผลิต แหล่งน้ำทำการเกษตรที่ใช้ในปัจจุบัน และจำนวนเงินกู้จากแหล่งเงินกู้ในระบบ
ศึกษาภาวะหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ พนักงานธนาคารออมสิน จำกัด วิทยาลัย ดั่งไพร (2558)	ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าไควสแควร์	พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง สถานภาพโสด ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีภาระหนี้ที่เกี่ยวข้อง 2 ประเภท คือ เพื่ออุปโภคบริโภค บ้านและที่ดินที่อยู่ในระดับเดียวกัน ซึ่งเทียบกับ สถานภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง อายุการทำงาน

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

เรื่องที่ศึกษา-ชื่อผู้วิจัย	เครื่องมือในการวิจัย	ผลการศึกษา
ศึกษาสภาพการมี หนี้นอกระบบของ ประชาชนในกิ่งอำเภอ เหล่าเสือโก้ก จังหวัด อุบลราชธานี คณิจ แก่นจันทร์ (2548)	ใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการ เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่า ไควสแควร์	รายได้เฉลี่ยรวมต่อเดือนและจำนวน สมาชิกในครอบครัวที่อุปการะพบว่ามี ความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน พบว่าส่วนใหญ่กู้เงินนอกระบบมา เพื่อนำไปลงทุนประกอบอาชีพ ทั้งด้าน การเกษตรกรรมและ อาชีพอื่นนอกภาค การเกษตรกรรม เช่น ค้าขาย ใช้จ่ายใน ครอบครัว การแก้ไขปัญหาสังคมและ ความยากจน โดยเฉพาะปัญหาด้าน หนี้สินภาคประชาชน (หนี้นอกระบบ) รัฐบาลจะต้องให้การศึกษาเพื่อพัฒนา คน เตรียมความพร้อมของประชาชน หาอาชีพที่เหมาะสมให้ประชาชนทำ
ศึกษาปริมาณ หนี้สิน ความสามารถ ในการชำระหนี้และ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ ภาระหนี้สินของ เกษตรกรในอำเภอ ด่านขุนทดและอำเภอ โนนสูงจังหวัด นครราชสีมา สุกานดา กลิ่นขจร และนรรรัฐ รื่นกวี (2556)	เครื่องมือคือ แบบสอบถาม และ รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ผลโดย ค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน การ วิเคราะห์ความ แตกต่างด้วยวิธี ANOVA	พบว่า ปัจจัยด้านความสามารถใน การบริหารจัดการมีความสำคัญต่อภาระ หนี้สินของเกษตรกรมากที่สุด ในขณะที่ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรายได้ของ เกษตรกรคือ ปัจจัยด้านนโยบาย การเมืองและปัจจัยด้านความสามารถ ในการบริหารจัดการ ส่วนปัจจัยที่มี อิทธิพลต่อรายจ่ายของเกษตรกรคือ ปัจจัยด้านโครงสร้างทางสังคมและ วัฒนธรรม

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

เรื่องที่ศึกษา-ชื่อผู้วิจัย	เครื่องมือในการวิจัย	ผลการศึกษา
ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายแก้ปัญหาหนี้นอกระบบไปปฏิบัติ รจนา อินคง (2557)	ในการศึกษาครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การวิจัยเอกสาร และ สัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายแก้ปัญหาหนี้นอกระบบไปปฏิบัติ	พบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายแก้ปัญหาหนี้นอกระบบไปปฏิบัติ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านความสามารถในการจัดการปัญหา 2) ปัจจัยด้านลักษณะของนโยบาย 3) ปัจจัยด้านลักษณะหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ 4) ปัจจัยด้านผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ 5) ปัจจัยด้านทัศนคติและพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย 6) ปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และ 7) ปัจจัยด้านการติดตามประเมินผล
ศึกษาเปรียบเทียบภาวะการออมของครัวเรือนในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร นันทกา นันทวิสัย (2552)	ใช้ข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ รายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนพ.ศ.2547 เป็นฐานข้อมูลในการศึกษาและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ใช้สมการถดถอยในรูปของลอการิทึมธรรมชาติ (Natural Logarithm)	ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยกำหนดการออมครัวเรือนในภาคเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 มี 3 ปัจจัย ซึ่งปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมในเชิงบวกมี 2 ปัจจัย ได้แก่ รายได้รวม การออมทรัพย์กับสถาบันการเงิน ส่วนปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมในเชิงลบมี 1 ปัจจัย ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการบริโภค ปัจจัยกำหนดการออมครัวเรือนนอกภาคเกษตร ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมในเชิงบวกมี 3 ปัจจัย ได้แก่ รายได้รวม การออมทรัพย์กับสถาบันการเงิน

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

เรื่องที่ศึกษา-ชื่อผู้วิจัย	เครื่องมือในการวิจัย	ผลการศึกษา
<p>ศึกษาหนี้สินของ ครัวเรือนเกษตรกรใน ตำบลหนองแวง อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว พินิจา ผลปราชญ์ (2553)</p>	<p>ใช้แบบสอบถาม สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบ บังเอิญ และการ วิเคราะห์ ความสัมพันธ์ใช้สถิติ วิเคราะห์ การทดสอบ ไคสแควร์ (Chi- Square)</p>	<p>และการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน ส่วนปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการออมใน เชิงลบมี 3 ปัจจัย ได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการ บริโภค จำนวนหนี้สินที่ต้องชำระคืน และจำนวนสมาชิกที่อยู่ในวัยพึ่งพิง</p> <p>พบว่า การกู้ยืมเงินนอกระบบส่วนใหญ่เกษตรกรมักจะชำระหนี้สินในรูปแบบ ของผลผลิตที่ได้หลังจากเก็บเกี่ยว สาเหตุการเป็นหนี้ ขาดทุนจากการขาย ผลผลิตทางการเกษตร รายได้ไม่ เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครัวเรือน โดย ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ใช้ไปกับการกินอยู่ รักษาพยาบาลและค่าเล่าเรียนบุตร สำหรับผลการทดสอบความสัมพันธ์ พบว่า จำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการเป็นหนี้ในระบบ และหนี้นอกระบบ ขณะที่อายุ และ สภาพสมรสของหัวหน้าครัวเรือน มี ความสัมพันธ์กับการเป็นหนี้นอกระบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ</p>

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

เรื่องที่ศึกษา-ชื่อผู้วิจัย	เครื่องมือในการวิจัย	ผลการศึกษา
ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการค้างชำระหนี้ของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. วิทยาลัยการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ พรพรม ปิรมบุญ (2551)	ใช้แบบสอบถามและรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ผลโดยค่าความถ่วงถ่วง	พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการค้างชำระหนี้ของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. คือระดับการศึกษา พฤติกรรมการบริโภค ลูกค้ามีรายได้น้อยกว่าค่าใช้จ่ายและนอกจากนี้แล้วเกษตรกรไม่มีเงินออมราคาผลผลิตการเกษตรส่วนใหญ่ลดลง
ศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการค้างชำระหนี้เงินกู้เพื่อที่อยู่อาศัยของลูกค้าธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขาอินทรา กม.10 ศิริอิน (2554)	โดยนำข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิมารวบรวมวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยวิธีสมการถดถอยเชิงซ้อน (Multiple Regression Analysis)	พบว่า มูลค่าหลักประกันที่ใช้ในการขอกู้เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการค้างชำระหนี้ เงินกู้เพื่อที่อยู่อาศัยของลูกค้าธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขาอินทรา กม.10 ในทิศทางเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ส่วนปัจจัยด้านอายุ ระดับ การศึกษา อาชีพ จำนวนสมาชิกในครอบครัว ระดับรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือน ระยะเวลาในการผ่อนชำระ จำนวนเงินที่ผ่อนชำระในแต่ละงวดและภาระค่าใช้จ่ายในการส่งบุตรหลานเรียนหนังสือ และในการชำระหนี้อื่น เป็นปัจจัยที่ไม่ทำให้เกิดการค้างชำระหนี้เงินกู้เพื่อที่อยู่อาศัยของลูกค้า

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

เรื่องที่ศึกษา-ชื่อผู้วิจัย	เครื่องมือในการวิจัย	ผลการศึกษา
ศึกษา	ใช้ข้อมูลจากแบบ	พบว่า เมื่อกำหนดให้ปัจจัยอื่น ๆ
โครงการวิจัยการ	สำรวจภาวะเศรษฐกิจ	คงที่ ปัจจัยด้านรายได้ส่งผลต่อ โอกาส
พัฒนาแบบจำลอง	และสังคมของ	ที่ครัวเรือนจะเป็นหนี้มากที่สุด ตามมา
จุลภาค (Micro-	ครัวเรือน (Socio-	ด้วยปัจจัยอื่นที่อยู่ของภาคครัวเรือน
simulation) เกี่ยวกับ	economic Survey:	ปัจจัยที่มีผลรองลงมาคือ ระดับ
บทบาทของหนี้	SES) สำนักงานสถิติ	การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน
ครัวเรือนที่มีต่อความ	แห่งชาติ ปี 2556	นโยบายของรัฐ ส่วนการศึกษา
เหลื่อมล้ำของการ	คณะผู้วิจัยได้	ผลกระทบของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อ
กระจายรายได้ใน	พัฒนาแบบจำลอง	โครงสร้างการกระจายรายได้ของ
ประเทศไทย	จุลภาค (Micro-	ประเทศไทย ด้วยแบบจำลองถดถอยโล
ศรพล ตูลยะเสถียร	simulation) ขึ้นมา 2	จิสติกส์แบบพหุคูณ (Multinomial
จงกล คำไต้	แบบจำลอง โดย	Logit Model) พบว่า เมื่อกำหนดให้
พีระพัฒน์ วงศ์ชัยวัฒน์	แบบจำลองแรกเป็น	ปัจจัยอื่น ๆ คงที่ ปัจจัยด้านการศึกษา
ปิยะวัลย์ ศรีจำ	การศึกษาผลกระทบ	ของหัวหน้าครัวเรือนที่อยู่ในระดับ
และคณะ (2558)	ของปัจจัยต่างๆ ที่มีต่อ	ประถมศึกษาส่งผลกระทบต่อความไม่
	สถานะหนี้ครัวเรือน	เท่าเทียมทางรายได้ของไทยมากที่สุด
	โดยใช้แบบจำลอง	ตามมาด้วยปัจจัยอื่นที่อยู่ของภาค
	ถดถอยโลจิสติกส์	ครัวเรือน และจำนวนผู้ใช้แรงงานใน
	แบบ 2 กลุ่ม (Binary	ครัวเรือนตามลำดับ สำหรับปัจจัยด้าน
	Logit Model) โดย	หนี้ครัวเรือนพบว่าแหล่งที่มาของหนี้
	กำหนดตัวแปรตาม	และวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมหนี้
	(Dependent Variable)	ส่งผลกระทบแตกต่างกันต่อ โครงสร้าง
	ในสมการพหุคูณ	การกระจายรายได้ของไทยโดย
	เป็นโอกาสที่ครัวเรือน	ครัวเรือนที่ยากจนมีแนวโน้มจะกู้ยืม
	ไทยจะเป็นหนี้ ส่วน	เพื่อการศึกษาและการเกษตร ขณะที่
	แบบจำลองที่สอง	ครัวเรือนที่ร่ำรวยจะกู้ยืมเพื่อการศึกษา
	เป็นการศึกษา	การบริโภค และการประกอบธุรกิจ

ตารางที่ 2.3 (ต่อ)

เรื่องที่ศึกษา-ชื่อผู้วิจัย	เครื่องมือในการวิจัย	ผลการศึกษา
	<p>ผลกระทบของปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการกระจายรายได้ของประเทศไทยโดยใช้แบบจำลองถดถอยโลจิสติกส์แบบเบเบพหุคูณ (Multinomial Logit Model) โดยกำหนดตัวแปรตาม (Dependent Variable) ในสมการพยากรณ์เป็นระดับรายได้ของครัวเรือน</p>	<p>และจากผลการศึกษาพบว่า การกระจายรายได้และการเป็นหนี้ครัวเรือนมีความสัมพันธ์ทั้งไปและกลับ กล่าวคือ ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ครัวเรือน ส่งผลทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันของการเข้าถึงแหล่งทุน โดยครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำจะมีความเป็นไปได้ที่จะเป็นหนี้น้อยกว่าครัวเรือนที่มีรายได้สูงกว่า เนื่องจากมีรายได้และความสามารถในการชำระหนี้ต่ำกว่า ครัวเรือนที่มีรายได้สูง อีกทั้งพบว่าระดับรายได้มีผลต่อแหล่งสินเชื่ออย่างมีนัยสำคัญ โดยครัวเรือนที่มีรายได้น้อย มีโอกาสที่จะมีหนี้นอกระบบมากกว่า ครัวเรือนที่มีรายได้สูง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงปัญหาของการเข้าถึงสินเชื่อในระบบที่มีต้นทุนการกู้ยืมเงินต่ำกว่า</p>

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อหนี้ในระบบของเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้กำหนดระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือครัวเรือนเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น ทั้งหมด 4 ตำบล 40 หมู่บ้าน จำนวน 4,698 ครัวเรือน

1.2 การกำหนดขนาดตัวอย่าง

ได้เลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ดังนี้

$$n = \frac{N}{1+N(c)^2}$$

เมื่อ

n = ขนาดตัวอย่าง

N = ขนาดประชากร

c = ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง (0.00-1.00 ในที่นี้=0.05)

แทนค่า

$$n = \frac{4,698}{1+4,698(0.05)^2}$$

$$n = \frac{4,698}{12.745}$$

$$n = 368.62 \sim 369$$

กลุ่มตัวอย่างที่ได้จำนวน 369 คน อย่างไรก็ตามในการศึกษานี้จะใช้กลุ่มตัวอย่างเพิ่มขึ้นเป็น 400 ตัวอย่าง

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น ทั้งหมด 4 ตำบล 40 หมู่บ้าน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจงในการเลือกหมู่บ้านที่จะ

สุ่มในแต่ละตำบลซึ่งจะเลือกสุ่มหมู่ที่ 1 3 5 และจะใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญหมู่ละ 35 ตัวอย่างรวมตัวอย่างทั้งสิ้น 400 ตัวอย่าง คิดเป็น 100 เปอร์เซ็นต์

ตารางที่ 3.1 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ตำบล	ประชากร (ราย)	ตัวอย่าง (คน)
บ้านโคก	1,160	99
โพธิ์ไชย	1,521	129
ชัยสมบุญ	1,087	93
นาแพง	930	79
รวม	4,698	400

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาได้สร้างขึ้น โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส ที่อยู่อาศัย ขนาดที่ดินทำการเกษตร จำนวนผู้ที่อยู่ในอุปการะ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ เป็นคำถามเกี่ยวกับ รายได้ รายจ่าย หนี้สินในระบบ ค่าใช้จ่ายฉุกเฉิน

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ เป็นคำถามที่ให้ผู้ตอบเลือกตอบได้หลายข้อ

2.2 ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามจากเอกสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ต่างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมเนื้อหาตามแนวคิดในการวิจัยสู่ประเด็นคำถาม

2. นำแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงเรื่องของสำนวนภาษาให้มีความรัดกุม เข้าใจง่าย และตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

3. ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่มเกษตรกร อำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่นโดยใช้แบบสอบถามเกษตรกร จำนวน 30 ตัวอย่าง โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเพื่อวัดความเข้าใจในแบบสอบถามแต่ละข้อของกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งเวลาที่ใช้ในการตอบแบบสอบถามว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ หลังจากทำการทดสอบแล้วนำผลที่ได้มาปรับปรุงและทดลองวิเคราะห์โดยใช้สมการถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรงเพื่อหาว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์เชิงเส้น (Multicollinearity) กันหรือไม่ด้วยวิธี Variance inflation factor (VIF) และปัญหาในการวิเคราะห์สมการถดถอยอีกปัญหาหนึ่งคือปัญหาตัวคลาดเคลื่อนมีความแปรปรวนไม่คงที่ (Heteroskedasticity) ได้ตรวจตัวคลาดเคลื่อนมีความแปรปรวนไม่คงที่โดยใช้วิธี Breusch-Pagan Test และเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบอีกครั้งเพื่อให้ได้แบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์แล้วนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป

ผลการวิเคราะห์จากแบบสอบถามเกษตรกร จำนวน 30 ตัวอย่าง

ได้ตรวจสอบว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์เชิงเส้นหรือมีความสัมพันธ์เชิงเส้นสูงเกินไปหรือไม่ ด้วยวิธี Variance inflation factor (VIF) ผลที่ได้

X_1 (เพศ)	=	1.824
X_2 (อายุ)	=	2.132
X_3 (ระดับการศึกษา)	=	2.125
X_4 (ขนาดที่ดินทำการเกษตร)	=	2.533
X_5 (จำนวนผู้ที่อยู่ในอุปการะ)	=	1.922
X_6 (หนี้สินเดิม)	=	1.805
X_7 (ค่าใช้จ่ายลูกเงินด้านการศึกษาของบุตร)	=	2.449
X_8 (รายได้จากการเกษตร)	=	1.909
X_9 (รายได้นอกภาคการเกษตร)	=	1.719

ซึ่งค่า VIF ของตัวแปรอิสระที่ได้ไม่เกิน 10 แสดงว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์เชิงเส้น และปัญหาในการวิเคราะห์สมการถดถอยอีกปัญหาหนึ่งคือปัญหาตัวคลาดเคลื่อนมีความแปรปรวนไม่คงที่ (Heteroskedasticity) ได้ตรวจตัวคลาดเคลื่อนมีความแปรปรวนไม่คงที่โดยใช้วิธี Breusch-Pagan Test ผลที่ได้

$$R^2 = 0.79 \quad \text{Adjusted } R^2 = 0.60$$

$$F\text{-Statistic} = 6.172 \quad P\text{-value} = 0.722$$

สมมุติฐานในการทดสอบ

H_0 : ไม่มี Heteroscedasticity

H_1 : มี Heteroscedasticity

อธิบายได้ว่าแบบสอบถามนี้ตัวแปรอิสระที่กำหนดขึ้นสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามได้โดยมีค่า R^2 เท่ากับ 0.79 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดมีความสัมพันธ์กับจำนวนหนี้ในระบบของเกษตรกรถึงร้อยละ 79 ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 21 เกิดจากปัจจัยอื่น และเมื่อทำการทดสอบค่านัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระทุกตัวพร้อมกันในสมการโดยพิจารณาจากค่า P-value เทียบกับค่านัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดขึ้นที่ระดับ 0.05 พบว่ามีค่าเท่ากับ 0.72 ซึ่งเป็นค่าที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

แหล่งข้อมูล (Source of Data) ในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

3.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับเกษตรกรทั่วไป เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส ที่อยู่อาศัย ขนาดที่ดินทำการเกษตร จำนวนผู้ที่อยู่ในอุปการะสภาพหนี้สิน รายได้ รายจ่าย หนี้สินในระบบ ค่าใช้จ่ายฉุกเฉินซึ่งข้อมูลทั้งหมดนี้ได้จากการใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 ตัวอย่าง

3.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากเอกสารที่สามารถอ้างอิงได้ บทความ วารสาร ข้อมูลจากเว็บไซต์ และงานวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลที่หน่วยงานทางราชการและเอกชนได้รวบรวมไว้ได้แก่ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, สำนักงานอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น, ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรสาขาโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาทำการวิเคราะห์และอภิปรายผลข้อมูลส่วนบุคคลและเศรษฐกิจโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) บรรยายลักษณะของกลุ่มตัวอย่างในรูปร้อยละและค่าเฉลี่ย

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับหนี้ในระบบของเกษตรกร ในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น โดยใช้ปัจจัยที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับหนี้ในระบบของเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น มาหาความสัมพันธ์ด้วยสมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) เป็นการทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรโดยใช้ระดับนัยสำคัญ 0.05 หรือความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่

สมการถดถอยพหุคูณ(Multiple Regression) สามารถแสดงได้ดังนี้

$$Y = a + b_1X_1 + b_2X_2 + b_3X_3 + b_4X_4 + b_5X_5 + b_6X_6 + b_7X_7 + b_8X_8 + b_9X_9 + \epsilon$$

โดยกำหนดให้

$$\begin{aligned} Y &= \text{หนี้ในระบบของเกษตรกร} \\ a &= \text{ค่าคงที่} \\ b_1 \dots b_n &= \text{ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย} \end{aligned}$$

X_1 = เพศ

ถ้า = 1 หมายถึง เพศชาย

ถ้า = 0 หมายถึง เพศหญิง

X_2 = อายุ (ปี)

X_3 = ระดับการศึกษา

ถ้า = 1 หมายถึง ระดับการศึกษาประถมศึกษา/ต่ำกว่า

ถ้า = 0 หมายถึง ระดับการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษา

X_4 = ขนาดที่ดินทำการเกษตร (ไร่)

X_5 = จำนวนผู้ที่อยู่ในอุปการะ (คน)

X_6 = หนี้สินเดิม (บาท)

X_7 = ค่าใช้จ่ายฉุกเฉินด้านการศึกษาของบุตร

ถ้า = 1 หมายถึง ค่าใช้จ่ายฉุกเฉินด้านการศึกษาของบุตร

ถ้า = 0 หมายถึง ค่าใช้จ่ายฉุกเฉินอื่น

X_8 = รายได้จากการเกษตร (บาท/ปี)

X_9 = รายได้นอกภาคการเกษตร(บาท/เดือน)

ϵ_1 = ค่าความคลาดเคลื่อน

ปัญหาและข้อคำนึงถึงบางประการการวิเคราะห์การถดถอย

เจลิมพล จตุพร (2562) ในการวิเคราะห์สมการถดถอยนั้นมีปัญหาที่ต้องคำนึงถึงดังต่อไปนี้

1. ปัญหาตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์เชิงเส้น (Multicollinearity)
2. ปัญหาตัวคลาดเคลื่อนมีความแปรปรวนไม่คงที่ (Heteroskedasticity)

1. ปัญหาตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์เชิงเส้น (Multicollinearity)

ปัญหาตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์เชิงเส้นเกิดจากตัวแปรอิสระ X_i และ X_j ($i \neq j$) มีความสัมพันธ์เชิงเส้นหรือมีความสัมพันธ์เชิงเส้นสูงเกินไป

สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบ ได้แก่

1.1 Variance inflation factor (VIF)

$$VIF_j = \frac{1}{1 - R_j^2}$$

ค่า VIF ไม่ควรเกิน 10 (Gujarati and Porter, 2009)

1.2 สถิติอย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient)

พิชญา ผลปราชญ์ (2553) อ้างถึง กัลยา วานิชย์บัญชา (2548) เป็นค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสองตัวที่แต่ละตัวต่างมีระดับการวัดของข้อมูลแตกต่างกัน โดยที่ข้อมูลอยู่ในรูปของความตัวแปรลักษณะเชิงปริมาณ โดยใช้สูตรสถิติอย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient)

$$r_{xy} = \frac{n \sum xy - (\sum x)(\sum y)}{\sqrt{\{n \sum x^2 - (\sum x)^2\} \{n \sum y^2 - (\sum y)^2\}}}$$

โดยที่ r_{xy}	=	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
$\sum x$	=	ผลรวมของค่าตัวแปร X
$\sum y$	=	ผลรวมของค่าตัวแปร Y
$\sum x^2$	=	ผลรวมของกำลังสองของค่าตัวแปร X
$\sum y^2$	=	ผลรวมของกำลังสองของค่าตัวแปร Y
$\sum xy$	=	ผลรวมของผลคูณระหว่างค่าตัวแปร X และตัวแปร Y ทุกคู่
n	=	จำนวนคนหรือกลุ่มตัวอย่าง x

โดยที่ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จะมีค่าระหว่าง -1.00 ถึง +1.00 โดยมีรายละเอียดดังนี้
 ค่า r เป็นลบ แสดงว่า X และ Y มีสัมประสิทธิ์ในทิศทางตรงกันข้าม คือ ถ้า X เพิ่มขึ้น
 จะลด แต่ถ้า X ลด Y จะเพิ่ม

ค่า r เป็นบวก แสดงว่า X และ Y มีสัมประสิทธิ์ในทิศทางเดียวกัน คือ ถ้า x เพิ่มขึ้น Y จะ
 เพิ่มขึ้น แต่ถ้า X ลด Y จะลดด้วย

ค่า r มีค่าเข้าใกล้ 1 หมายถึง X และ Y มีสัมประสิทธิ์ในทิศทางเดียวกัน และมีความ
 ความสัมพันธ์กันมาก

ค่า r เข้าใกล้ 1 หมายถึง X และ Y มีสัมประสิทธิ์ในทิศทางตรงกันข้าม และมีความ
 ความสัมพันธ์กันมาก

ถ้า r เท่ากับ 0 แสดงว่า X และ Y ไม่มีความสัมพันธ์กัน

ถ้า r มีค่าเข้าใกล้ 0 แสดงว่า X และ Y มีความสัมพันธ์กันน้อย

เกณฑ์การแปลความหมายค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.91 - 1.0 หมายถึง มีค่าสัมพันธ์ระดับสูงมาก

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.71 - 0.90 หมายถึง มีค่าสัมพันธ์ระดับสูง

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.31 - 0.70 หมายถึง มีค่าสัมพันธ์ระดับปานกลาง

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.01 - 0.30 หมายถึง มีค่าสัมพันธ์ระดับต่ำ

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง 0.00 หมายถึง มีค่าไม่สัมพันธ์ในเชิงเส้นตรง

2. ปัญหาตัวคลาดเคลื่อนมีความแปรปรวนไม่คงที่ (Heteroskedasticity)

ปัญหาตัวคลาดเคลื่อนมีความแปรปรวน (σ^2) ไม่คงที่ (Heteroskedasticity) หรือ ไม่เป็น
 Homoskedasticity

$$[\text{Var} (\epsilon_i | X_i) \neq \sigma^2]$$

สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบ ได้แก่ Breusch-Pagan Test

การตรวจสอบ ใช้วิธีการทดสอบ F-statistic เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่าง X
 และ Y

สมมติฐานในการทดสอบ

H_0 : ไม่มี Heteroscedasticity

H_1 : มี Heteroscedasticity

หากทำการทดสอบ F-statistic ซึ่งกำหนดระดับนัยสำคัญที่ 0.05% หรือระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 แล้วได้ค่า P-Value F น้อยกว่าหรือเท่ากับ 0.05 คือ Sig. ถือว่าให้ปฏิเสธ คือตัวแปรไม่มี Heteroskedasticity แต่หากได้ค่ามากกว่า 0.05 คือ ไม่ Sig. ถือว่าไม่มี Heteroscedasticity

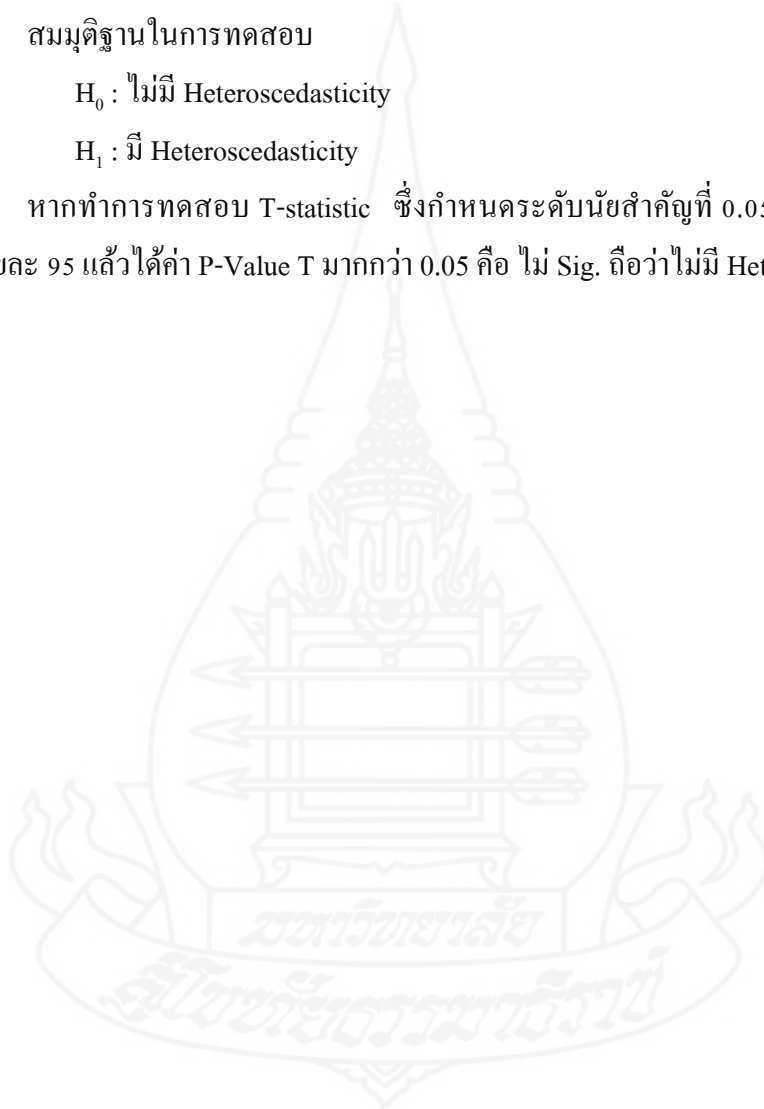
ตรวจสอบโดยใช้วิธีการทดสอบ T-statistic เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่าง X และ Y

สมมุติฐานในการทดสอบ

H_0 : ไม่มี Heteroscedasticity

H_1 : มี Heteroscedasticity

หากทำการทดสอบ T-statistic ซึ่งกำหนดระดับนัยสำคัญที่ 0.05% หรือระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 แล้วได้ค่า P-Value T มากกว่า 0.05 คือ ไม่ Sig. ถือว่าไม่มี Heteroscedasticity

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหนี้นอกระบบของเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่นว่าประกอบด้วยปัจจัยด้านใดบ้างเพื่อจะได้หาแนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสมนั้นผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากครัวเรือนเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น ทั้งหมด 400 ครัวเรือน ได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตการศึกษาที่กำหนดไว้ดังนี้

ส่วนที่ 1 สภาพการเป็นหนี้นอกระบบของเกษตรกร

ส่วนที่ 2 ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางเศรษฐกิจของเกษตรกรที่ส่งผลให้เกิดหนี้นอกระบบของเกษตรกร

ตอนที่ 1 สภาพการเป็นหนี้นอกระบบของเกษตรกร

จากการศึกษาเกษตรกรในเขตอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น

เพศ พบว่า เพศ ของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นเกษตรกรในเขตอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีจำนวน 206 คนคิดเป็นร้อยละ 51.50 รองลงมาเป็นเพศหญิง มีจำนวน 194 คน คิดเป็นร้อยละ 48.5

อายุ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นเกษตรกรในเขตอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 51-60 ปี มีจำนวน 159 คนคิดเป็นร้อยละ 39.75 รองลงมาอยู่ในช่วงอายุ 61 ปีขึ้นไป มีจำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 33.50 และกลุ่มที่มีอายุน้อยที่สุดอยู่ในช่วงอายุ 21-30 ปี มีจำนวน 3 คนคิดเป็นร้อยละ 0.75 แสดงว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ค่อนข้างสูงอายุ ดังแสดงในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 เพศและอายุ

	ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	206	51.50
	หญิง	194	48.50
	รวม	400	100
	อายุ		
	21-30 ปี	3	0.75
	31-40 ปี	17	4.25
	41-50 ปี	87	21.75
	51-60 ปี	159	39.75
	มากกว่า 61 ปี ขึ้นไป	134	33.50
	รวม	400	100

สถานภาพ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นเกษตรกรในเขตอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่อยู่ในสถานภาพสมรส มีจำนวน 319 คนคิดเป็นร้อยละ 79.75 รองลงมาอยู่ในสถานภาพหม้าย มีจำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 14.50 และมีสถานภาพโสดน้อยที่สุดมีจำนวน 10 คนคิดเป็นร้อยละ 2.50

ระดับการศึกษา พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นเกษตรกรในเขตอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาประถมศึกษา/ต่ำกว่า มีจำนวน 271 คน คิดเป็นร้อยละ 67.75 รองลงมาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 19.75 และมีการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีน้อยที่สุด มีจำนวน 2 คนคิดเป็นร้อยละ 0.50 ดังแสดงในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 สถานภาพการสมรสและการศึกษา

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพสมรส		
โสด	10	2.50
สมรส	319	79.75
หม้าย	58	14.50
หย่าร้าง	13	3.25
รวม	400	100
ระดับการศึกษา		
ระดับประถมศึกษา/ต่ำกว่า	271	67.75
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3)	79	19.75
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	39	9.75
ระดับ ปวส.	6	1.50
ระดับปริญญาตรี	3	0.75
ระดับสูงกว่าปริญญาตรี	2	0.50
รวม	400	100

สถานภาพในครัวเรือน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นเกษตรกรในเขตอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัว มีจำนวน 300 คน คิดเป็นร้อยละ 75 รองลงมาเป็นสมาชิกในครอบครัว มีจำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 25

ลักษณะของบ้านที่พักอาศัย พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นเกษตรกรในเขตอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่บ้านพักอาศัยเป็นของตนเอง มีจำนวน 390 คนคิดเป็นร้อยละ 97.50 รองลงมามีบ้านพักอาศัยเป็นของบิดามารดา มีจำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.75 บ้านพักอาศัยเป็นบ้านเช่ามีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.50 และบ้านญาติพี่น้อง มีจำนวน 1 คนคิดเป็นร้อยละ 0.25

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นเกษตรกรในเขตอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่จำนวนสมาชิกในครัวเรือน อยู่ในช่วง 4-6 คน มีจำนวน 259 คนคิดเป็นร้อยละ 64.75 รองลงมาอยู่ในช่วง 1-3 คน มีจำนวน 102 คน คิดเป็น

ร้อยละ 25.50 และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อยที่สุดอยู่ในช่วง 9 คนขึ้นไป มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.25 ดังแสดงในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 สถานภาพในครัวเรือน ลักษณะของบ้านพักอาศัย จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพในครัวเรือน		
หัวหน้าครอบครัว	300	75
สมาชิกในครอบครัว	100	25
รวม	400	100
ลักษณะของบ้านที่พักอาศัย		
บ้านของตนเอง	390	97.50
บ้านเช่า	2	0.50
บ้านของบิดามารดา	7	1.75
บ้านญาติพี่น้อง	1	0.25
รวม	400	100
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน		
1-3 คน	102	25.50
4-6 คน	259	64.75
7-9 คน	38	9.05
มากกว่า 9 คน ขึ้นไป	1	0.25
รวม	400	100

รายได้ต่อปี พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นเกษตรกรในเขตอำเภอ โศภโฑธิไชย จังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่รายได้ต่อปี อยู่ในช่วง 100,001-200,000 บาท มีจำนวน 179 คน คิดเป็นร้อยละ 44.75 รองลงมารายได้ต่อปีอยู่ในช่วง น้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000 บาท มีจำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 25.75 และรายได้ต่อปีน้อยที่สุดอยู่ในช่วง มากกว่า 400,000 บาท ขึ้นไป มีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.50

ลักษณะการถือครองที่ดินทำการเกษตร พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นเกษตรกรในเขตอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่ทำการเกษตรบนที่ดินของตนเอง มีจำนวน 307 คน คิดเป็นร้อยละ 76.75 รองลงมาทำการเกษตรบนที่ดินของตนเองและไม่ใช้ของตนเอง มีจำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 12.50 และน้อยที่สุดทำการเกษตรบนที่ดินของบุคคลอื่น มีจำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 10.75

ขนาดเนื้อที่การถือครองที่ดิน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นเกษตรกรในเขตอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่มีขนาดเนื้อที่การถือครองที่ดิน อยู่ในช่วงน้อยกว่า/เท่ากับ 10 ไร่ มีจำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 41.75 รองลงมาขนาดเนื้อที่การถือครองที่ดิน อยู่ในช่วง 11-20 ไร่ มีจำนวน 120 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 และมีขนาดเนื้อที่การถือครองที่ดินน้อยที่สุดอยู่ในช่วง 41 ไร่ขึ้นไป มีจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 5.00 ดังแสดงในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 รายได้ต่อปี ลักษณะการถือครองที่ดิน และขนาดเนื้อที่การถือครองที่ดิน

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ต่อปี		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 100,000 บาท	103	25.75
100,001-200,000 บาท	179	44.75
200,001-300,000 บาท	86	21.50
300,001-400,000 บาท	22	5.50
มากกว่า 400,000 บาท ขึ้นไป	10	2.50
รวม	400	100
ลักษณะการถือครองที่ดินทำการเกษตร		
ทำการเกษตรบนที่ดินของตนเอง	307	76.75
ทำการเกษตรบนที่ดินของบุคคลอื่น	43	10.75
ทำการเกษตรบนที่ดินของตนเองและไม่ใช้ของตนเอง	50	12.50
รวม	400	100

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
ขนาดเนื้อที่การถือครองที่ดิน		
น้อยกว่า/เท่ากับ 10 ไร่	167	41.75
11-20 ไร่	120	30.00
21-30 ไร่	70	17.50
31-40 ไร่	23	5.75
41 ไร่ ขึ้นไป	20	5.00
รวม	400	100

ขนาดเนื้อที่ทำการเกษตร พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นเกษตรกรในเขตอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่มีขนาดเนื้อที่ทำการเกษตรอยู่ในช่วง น้อยกว่า/เท่ากับ 10 ไร่ มีจำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 40.75 รองลงมา มีขนาดเนื้อที่ทำการเกษตรอยู่ในช่วง 11-20 ไร่ มีจำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 31.50 และมีขนาดเนื้อที่ทำการเกษตรน้อยที่สุดอยู่ในช่วง 41 ไร่ขึ้นไป มีจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.25

ในกรณีที่ท่านมีเนื้อที่ทำการเกษตรมากกว่าเนื้อที่ที่ถือครองโปรตระกูลเนื้อที่ส่วนเกินมาจากแหล่งใด พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นเกษตรกรในเขตอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เนื้อที่ทำการเกษตรเท่ากับเนื้อที่ที่ถือครองมีจำนวน 306 คนคิดเป็นร้อยละ 76.50 เนื้อที่ส่วนที่เกินมาจากการเช่ามีจำนวน 51 คนคิดเป็นร้อยละ 12.75 รองลงมาเนื้อที่ส่วนที่เกินมาจากที่ดินญาติ มีจำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 8.25 และน้อยที่สุดเนื้อที่ส่วนที่เกินมาจากที่ดินอื่นๆ มีจำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.50

แหล่งที่มาของรายได้ของครัวเรือน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นเกษตรกรในเขตอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่แหล่งที่มาของรายได้ของครัวเรือนมาจากผลผลิตทางการเกษตรและแหล่งอื่นๆ เช่น รับจ้างทั่วไป ค่าขาย ประมง บริการติตรางน้ำ มีจำนวน 394 คนคิดเป็นร้อยละ 98.50 และแหล่งที่มาของรายได้ของครัวเรือน มาจากผลผลิตทางการเกษตรอย่างเดียว มีจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.50 ดังแสดงในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 ขนาดเนื้อที่ทำการเกษตร แหล่งที่มาของรายได้ของครัวเรือน

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
ขนาดเนื้อที่ทำการเกษตร		
น้อยกว่า/เท่ากับ 10 ไร่	163	40.75
11-20 ไร่	126	31.50
21-30 ไร่	55	13.75
31-40 ไร่	35	8.75
41 ไร่ ขึ้นไป	21	5.25
รวม	400	100
ในกรณีที่มีเนื้อที่ทำการเกษตรมากกว่าเนื้อที่ที่ถือครอง (โปรตระกูลเนื้อที่ส่วนเกินมาจากแหล่งใด)		
เนื้อที่ทำการเกษตรเท่ากับเนื้อที่ที่ถือครอง	306	76.50
เช่า	51	12.75
ญาติ	33	8.25
อื่นๆ	10	2.50
รวม	400	100
แหล่งที่มาของรายได้ของครัวเรือน		
ผลผลิตทางการเกษตรอย่างเดียว	6	1.50
ผลผลิตทางการเกษตรและแหล่งอื่นๆ	394	98.50
รวม	400	100

รายได้จากการเกษตรที่ครัวเรือนได้รับโดยเฉลี่ย/ปี พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นเกษตรกรในเขตอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่รายได้จากการเกษตรที่ครัวเรือนได้รับโดยเฉลี่ย/ปี น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาท มีจำนวน 286 คน คิดเป็นร้อยละ 71.50 รองลงมารายได้จากการเกษตรที่ครัวเรือนได้รับโดยเฉลี่ย/ปีอยู่ในช่วง 150,001-200,000 บาท มีจำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 9.75 และรายได้จากการเกษตรที่ครัวเรือนได้รับโดยเฉลี่ย/ปีน้อยที่สุดอยู่ในช่วง 100,001-150,000 บาทขึ้นไป มีจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.50

รายได้นอกภาคการเกษตรที่ครัวเรือนได้รับโดยเฉลี่ย/เดือน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นเกษตรกรในเขตอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่รายได้นอกภาคการเกษตร เช่น รับจ้างทั่วไป ค่าขาย ประมง บริการติดตั้งน้ำ ที่ครัวเรือนได้รับโดยเฉลี่ย/เดือน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท มีจำนวน 191 คน คิดเป็นร้อยละ 47.75 รองลงมา รายได้นอกภาคการเกษตรที่ครัวเรือนได้รับโดยเฉลี่ย/เดือนอยู่ในช่วง 5,001-10,000 บาท มีจำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 31.75 และรายได้นอกภาคการเกษตรที่ครัวเรือนได้รับโดยเฉลี่ย/เดือน น้อยที่สุดอยู่ในช่วง มากกว่า 20,000 บาทขึ้นไป มีจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 3.50

รายจ่ายของครัวเรือนโดยเฉลี่ย/เดือน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นเกษตรกรในเขตอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่รายจ่ายของครัวเรือนโดยเฉลี่ย/เดือน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท มีจำนวน 223 คน คิดเป็นร้อยละ 55.75 รองลงมา รายจ่ายของครัวเรือนโดยเฉลี่ย/เดือนอยู่ในช่วง 5,001-10,000 บาท มีจำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 30.75 และรายจ่ายของครัวเรือน โดยเฉลี่ย/เดือน น้อยที่สุดอยู่ในช่วง มากกว่า 20,000 บาทขึ้นไป มีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1.00 ดังแสดงในตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 รายได้จากการเกษตร รายได้นอกภาคการเกษตร รายจ่ายของครัวเรือน

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
รายได้จากการเกษตรที่ครัวเรือนได้รับโดยเฉลี่ย/ปี		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาท	286	71.50
50,001-100,000 บาท	29	7.25
100,001-150,000 บาท	18	4.50
150,001-200,000 บาท	39	9.75
มากกว่า 200,000 บาท ขึ้นไป	28	7.00
รวม	400	100

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
รายได้นอกภาคการเกษตรที่ครัวเรือนได้รับ โดยเฉลี่ย/เดือน		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท	191	47.75
5,001-10,000 บาท	127	31.75
10,001-15,000 บาท	44	11.00
15,001-20,000 บาท	24	6.00
มากกว่า 20,000 บาท ขึ้นไป	14	3.50
รวม	400	100
รายจ่ายของครัวเรือน โดยเฉลี่ย/เดือน		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท	223	55.75
5,001-10,000 บาท	123	30.75
10,001-15,000 บาท	37	9.25
15,001-20,000 บาท	13	3.25
มากกว่า 20,000 บาท ขึ้นไป	4	1.00
รวม	400	100

ประเภทของค่าใช้จ่ายของครัวเรือน เกษตรกรในเขตอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น แบบสอบถามให้ผู้ตอบเลือกตอบได้หลายข้อ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามตอบค่าอาหารและเครื่องดื่มในชีวิตประจำวันมากที่สุดจำนวน 397 คน คิดเป็นร้อยละ 19.51 รองลงมาเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเดินทางและยานพาหนะจำนวน 365 คน คิดเป็นร้อยละ 17.94 ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนาเช่น งานแต่งงาน งานบวช งานกฐินจำนวน 320 คน คิดเป็นร้อยละ 15.72 และน้อยที่สุดคือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาตนเอง/คู่สมรสจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 1.43

จำนวนหนี้สินที่มาจากแหล่งเงินกู้ในระบบของครัวเรือน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่จำนวนหนี้สินที่มาจากแหล่งเงินกู้ในระบบของครัวเรือนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาท มีจำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 40.50 รองลงมา จำนวนหนี้สินที่มาจากแหล่งเงินกู้ในระบบของครัวเรือนอยู่ในช่วง 50,001-100,000 บาท มีจำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 26.50 และจำนวนหนี้สินที่มาจากแหล่งเงินกู้ในระบบของครัวเรือนน้อยที่สุด

อยู่ในช่วง 150,001- 200,000 บาทขึ้นไป มีจำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 5.25 ดังแสดงในตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ประเภทค่าใช้จ่าย จำนวนหนี้สิน

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
ประเภทของค่าใช้จ่ายของครัวเรือน		
ค่าอาหารและเครื่องค้มในชีวิตประจำวัน	397	19.51
ค่าอาหารและเครื่องค้มในงานเลี้ยงสังสรรค์	131	6.44
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเดินทางและยานพาหนะ	365	17.94
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเครื่องแต่งกาย/เครื่องประดับ	269	13.22
ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว/พักผ่อน/ดูหนัง/ฟังเพลง	32	1.57
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนาเช่น งานแต่งงาน งานบวช งานกุฉิน	320	15.72
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล	205	10.07
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาบุตร	245	12.04
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาตนเอง/คู่สมรส	29	1.43
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	42	2.06
รวม	2,035	100
จำนวนหนี้สินที่มาจากแหล่งเงินกู้ในระบบของครัวเรือนของท่าน		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาท	162	40.50
50,001-100,000 บาท	106	26.50
100,001-150,000 บาท	36	9.00
150,001-200,000 บาท	21	5.25
มากกว่า 200,000 บาท ขึ้นไป	75	18.75
รวม	400	100

จำนวนหนี้สินที่มาจากแหล่งเงินกู้นอกระบบของครัวเรือน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่จำนวนหนี้สินที่มาจากแหล่งเงินกู้นอกระบบของครัวเรือนน้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท มีจำนวน 189 คน คิดเป็นร้อยละ 47.25 รองลงมา

จำนวนหนี้สินที่มาจากแหล่งเงินกู้ในระบบของครัวเรือนอยู่ในช่วง 5,001-10,000 บาท มีจำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 26.25 และจำนวนหนี้สินที่มาจากแหล่งเงินกู้ในระบบของครัวเรือน น้อยที่สุดอยู่ในช่วง 10,001- 15,000 บาทขึ้นไป มีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 3.75

ภาระหนี้สินของครัวเรือนที่ต้องชำระคืนโดยเฉลี่ยต่อเดือน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่ภาระหนี้สินของครัวเรือนที่ต้องชำระคืน โดยเฉลี่ย ต่อเดือน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 2,000 บาท มีจำนวน 217 คน คิดเป็นร้อยละ 54.25 รองลงมาภาระ หนี้สินของครัวเรือนที่ต้องชำระคืนโดยเฉลี่ยต่อเดือน อยู่ในช่วง 2,001-4,000 บาท มีจำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 22.25 และภาระหนี้สินของครัวเรือนที่ต้องชำระคืนโดยเฉลี่ยต่อเดือน น้อยที่สุด อยู่ในช่วง มากกว่า 8,000 บาทขึ้นไป มีจำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 4.75

ภาระหนี้สินของครัวเรือนที่ต้องชำระคืนโดยเฉลี่ยต่อปี พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามซึ่ง เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่ภาระหนี้สินของครัวเรือนที่ต้องชำระคืนโดยเฉลี่ยต่อปี น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20,000 บาท มีจำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 33.25 รองลงมา ภาระหนี้สินของ ครัวเรือนที่ต้องชำระคืนโดยเฉลี่ยต่อปี อยู่ในช่วง 20,001-40,000 บาท มีจำนวน 97 คน คิดเป็น ร้อยละ 24.25 และภาระหนี้สินของครัวเรือนที่ต้องชำระคืนโดยเฉลี่ยต่อปี น้อยที่สุดอยู่ในช่วง 60,001- 80,000 บาท มีจำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 6.50 ดังแสดงในตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 จำนวนหนี้สินที่มาจากแหล่งเงินกู้ในระบบ ภาระหนี้สินของครัวเรือน

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนหนี้สินที่มาจากแหล่งเงินกู้ในระบบของครัวเรือนของท่าน		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท	189	47.25
5,001-10,000 บาท	105	26.25
10,001-15,000 บาท	15	3.75
15,001-20,000 บาท	43	10.75
มากกว่า 20,000 บาท ขึ้นไป	48	12.00
รวม	400	100
ภาระหนี้สินของครัวเรือนที่ต้องชำระคืน โดยเฉลี่ยต่อเดือน		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 2,000 บาท	217	54.25
2,001-4,000 บาท	89	22.25
4,001-6,000 บาท	57	14.25

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
6,001-8,000 บาท	18	4.50
มากกว่า 8,000 บาท ขึ้นไป	19	4.75
รวม	400	100
ภาระหนี้สินของครัวเรือนที่ต้องชำระคืน โดยเฉลี่ยต่อปี		
น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20,000 บาท	133	33.25
20,001-40,000 บาท	97	24.25
40,001-60,000 บาท	95	23.75
60,001-80,000 บาท	26	6.50
มากกว่า 80,000 บาท ขึ้นไป	49	12.25
รวม	400	100

ระยะเวลาในการชำระหนี้ในระบบ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นเกษตรกรในเขตอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่ระยะเวลาในการชำระหนี้ในระบบอยู่ในช่วง 1-5 ปี มีจำนวน 230 คน คิดเป็นร้อยละ 57.50 รองลงมาระยะเวลาในการชำระหนี้ในระบบ อยู่ในช่วง 6-10 ปี มีจำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 17.75 และระยะเวลาในการชำระหนี้ในระบบ น้อยที่สุดอยู่ในช่วง ต่ำกว่า 1 ปี มีจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.25

ระยะเวลาในการชำระหนี้นอกระบบ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นเกษตรกรในเขตอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่ระยะเวลาในการชำระหนี้นอกระบบอยู่ในช่วง ต่ำกว่า 1 ปี มีจำนวน 261 คน คิดเป็นร้อยละ 65.25 รองลงมาระยะเวลาในการชำระหนี้นอกระบบ อยู่ในช่วง 1- 5 ปี มีจำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 34.25 และระยะเวลาในการชำระหนี้นอกระบบ น้อยที่สุดอยู่ในช่วง 6-10 ปี มีจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.50 ดังแสดงไว้ในตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 ระยะเวลาในการชำระหนี้

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
ระยะเวลาในการชำระหนี้ในระบบ		
ไม่มีหนี้	66	16.50
ต่ำกว่า 1 ปี	1	0.25
1-5 ปี	230	57.50
6-10 ปี	71	17.75
11-15 ปี	10	2.50
16 ปีขึ้นไป	22	5.50
รวม	400	100
ระยะเวลาในการชำระหนี้นอกระบบ		
ต่ำกว่า 1 ปี	261	65.25
1-5 ปี	137	34.25
6-10 ปี	2	0.50
11-15 ปี	0	0
16 ปีขึ้นไป	0	0
รวม	400	100

เหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างกู้เงินนอกระบบมาใช้ แบบสอบถามให้ผู้ตอบเลือกตอบได้หลายข้อ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามกู้เงินนอกระบบมาใช้เกี่ยวกับการเดินทางและค่ายานพาหนะมากที่สุด จำนวน 278 คน คิดเป็นร้อยละ 25.76 รองลงมาเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษานูตรจำนวน 263 คน คิดเป็นร้อยละ 24.37 ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลจำนวน 216 คน คิดเป็นร้อยละ 20.02 และน้อยที่สุดคือค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาตนเอง/คู่สมรสจำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 3.43 ดังแสดงไว้ในตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 เหตุผลที่กู้เงินนอกระบบ

ส่วนที่ 3 เหตุผลสำคัญที่ท่านกู้เงินนอกระบบมาใช้	จำนวน	ร้อยละ
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล	216	20.02
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาบุตร	263	24.37
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาตนเอง/คู่สมรส	37	3.43
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนาเช่น งานแต่งงาน งานบวช	190	17.61
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเดินทางและยานพาหนะ	278	25.76
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	95	8.80
รวม	1,079	100

เมื่อนำข้อมูลมาหาค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นเกษตรกรในเขตอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่อายุเฉลี่ย 56.57 ปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.52 คน รายได้ต่อปีเฉลี่ย 176,823.50 บาท ขนาดเนื้อที่การถือครองที่ดินเฉลี่ย 15.83 ไร่ ขนาดเนื้อที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 17.35 ไร่ รายได้จากการเกษตรที่ครัวเรือนได้รับ โดยเฉลี่ย/ปีเฉลี่ย 74,755.00 บาท รายได้นอกภาคการเกษตรที่ครัวเรือนได้รับโดยเฉลี่ย/เดือนเฉลี่ย 8,226.33 บาท รายจ่ายของครัวเรือนโดยเฉลี่ย/เดือน เฉลี่ย 6,547.00 บาท จำนวนหนี้สินที่มาจากแหล่งเงินกู้ในระบบของครัวเรือนเฉลี่ย 135,832.50 บาท จำนวนหนี้สินที่มาจากแหล่งเงินกูนอกระบบของครัวเรือนเฉลี่ย 12,301.95 บาท ภาระหนี้สินของครัวเรือนที่ต้องชำระคืนโดยเฉลี่ยต่อเดือน เฉลี่ย 2,802.71 บาท ภาระหนี้สินของครัวเรือนที่ต้องชำระคืนโดยเฉลี่ยต่อปี เฉลี่ย 44,483.13 บาท ดังแสดงไว้ในตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ปัจจัยส่วนบุคคล	ค่าเฉลี่ย($\bar{X}$)	S.D.
อายุ	56.57	9.75
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน	4.52	1.56
รายได้ต่อปี	176,823.50	162,791.23
ขนาดเนื้อที่การถือครองที่ดิน	15.83	12.97
ขนาดเนื้อที่ทำการเกษตร	17.35	13.28

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคล	ค่าเฉลี่ย($\bar{X}$)	S.D.
รายได้จากการเกษตรที่ครัวเรือนได้รับโดยเฉลี่ย/ปี	74,755.00	76,721.31
รายได้นอกภาคการเกษตรที่ครัวเรือนได้รับโดยเฉลี่ย/เดือน	8,226.33	6,833.95
รายจ่ายของครัวเรือนโดยเฉลี่ย/เดือน	6,547.00	4,654.02
จำนวนหนี้สินที่มาจากแหล่งเงินกู้ในระบบของครัวเรือน	135,832.50	210,899.50
จำนวนหนี้สินที่มาจากแหล่งเงินกู้นอกระบบของครัวเรือน	12,301.95	17,340.83
ภาระหนี้สินของครัวเรือนที่ต้องชำระคืนโดยเฉลี่ยต่อเดือน	2,802.71	3,060.21
ภาระหนี้สินของครัวเรือนที่ต้องชำระคืนโดยเฉลี่ยต่อปี	44,483.13	38,523.40

ตอนที่ 2 ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางเศรษฐกิจของเกษตรกรที่ส่งผลให้เกิดหนี้นอกระบบของเกษตรกร

การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางเศรษฐกิจประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ขนาดที่ดินทำการเกษตร จำนวนผู้ที่อยู่ในอุปการะ รายได้จากการเกษตร รายได้นอกภาคการเกษตรหนี้สินเดิม ค่าใช้จ่ายฉุกเฉินด้านการศึกษาของบุตร ซึ่งอาจเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อนั้นนอกระบบของเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการประมาณค่าสมการในรูปแบบของสมการถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรงเพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆที่เป็นตัวแปรอิสระว่ามีผลอย่างไรต่อการเป็นหนี้นอกระบบของเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น โดยได้กำหนดแบบจำลอง คือ

$$Y = a + b_1X_1 + b_2X_2 + b_3X_3 + b_4X_4 + b_5X_5 + b_6X_6 + b_7X_7 + b_8X_8 + b_9X_9 + \mathcal{E}$$

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามได้นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมาวิเคราะห์โดยใช้สมการถดถอยนั้นมีปัญหาที่ต้องคำนึงถึงคือปัญหาตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์เชิงเส้น (Multicollinearity) กันหรือไม่ จึงได้ตรวจสอบว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์เชิงเส้นหรือมีความสัมพันธ์เชิงเส้นสูงเกินไปหรือไม่ ด้วยวิธี Variance inflation factor (VIF) ผลที่ได้

$$X_1 \text{ (เพศ)} = 1.105$$

$$X_2 \text{ (อายุ)} = 1.339$$

X_3 (ระดับการศึกษา)	=	1.296
X_4 (ขนาดที่ดินทำการเกษตร)	=	2.154
X_5 (จำนวนผู้ที่อยู่ในอุปการะ)	=	1.052
X_6 (หนี้สินเดิม)	=	1.288
X_7 (ค่าใช้จ่ายฉุกเฉินด้านการศึกษาของบุตร)	=	1.048
X_8 (รายได้จากการเกษตร)	=	2.083
X_9 (รายได้นอกภาคการเกษตร)	=	1.309

ซึ่งค่า VIF ของตัวแปรอิสระที่ได้ไม่เกิน 10 แสดงว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์เชิงเส้น และปัญหาในการวิเคราะห์สมการถดถอยอีกปัญหาหนึ่งคือปัญหาตัวคลาดเคลื่อนมีความแปรปรวนไม่คงที่ (Heteroskedasticity) ได้ตรวจตัวคลาดเคลื่อนมีความแปรปรวนไม่คงที่โดยใช้วิธี Breusch-Pagan Test ผลจากการวิเคราะห์สามารถนำมาเขียนเป็นสมการความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อหนี้นอกระบบของเกษตรกรในอำเภอ โศกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น ได้ดังนี้

$$\hat{Y} = 14575.2^{**} + 1432.33x_1 - 159.843x_2 + 1590.59x_3 + 196.307^{**}x_4 + 964.166x_5 + 0.001x_6 - 1067.64x_7 - 0.041^{**}x_8 + 0.096x_9$$

S.E.	=	(5858.47)**	1820.81	99.44	2107.84	(95.62)**
		(568.87)*	0.004	1866.97	(0.016)**	0.14

$R^2 = 0.28$ Adjusted $R^2 = 0.21$

F-Statistic = 12.146   P-value = 0.000

ขนาดพื้นที่ดินทำการเกษตร(X_4)	T-Statistic = 2.053	P-value = 0.041**
จำนวนผู้ที่อยู่ในอุปการะ(X_5)	T-Statistic = 1.695	P-value = 0.091*
รายได้จากการเกษตร(X_8)	T-Statistic = 2.523	P-value = 0.012**

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

* , ** แทน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กับ 0.01

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่าตัวแปรอิสระสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามได้ โดยมีค่า R^2 เท่ากับ 0.28 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดมีความสัมพันธ์กับจำนวนหนี้นอกระบบของเกษตรกร ร้อยละ 28 ส่วนที่เหลือเกิดจากปัจจัยอื่น และเมื่อทำการทดสอบค่านัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระทุกตัวพร้อมกันในการ โดยพิจารณาจากค่า P-value เทียบกับค่านัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดขึ้นที่ระดับ 0.05 พบว่ามีค่า

เท่ากับ 0.000 ซึ่งเป็นค่าที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 แต่ไม่สามารถบอกได้ว่าตัวแปรใดบ้างจึงได้ทำการทดสอบต่อไปโดยใช้การทดสอบทางสถิติ T ในที่นี้ จะพิจารณาจากค่า P-value เทียบกับค่านัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดขึ้นที่ระดับ 0.05 พบว่าตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตาม คือ ขนาดพื้นที่ดินทำการเกษตร, จำนวนผู้ที่อยู่ในอุปการะและรายได้จากการเกษตร

แบบจำลอง/ตัวแปรอิสระดังกล่าว สามารถอธิบายได้ว่า

จำนวนหนี้ในระบบของเกษตรกรในอำเภอ โลกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น จะมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับขนาดพื้นที่ดินทำการเกษตร, จำนวนผู้ที่อยู่ในอุปการะและมีทิศทางตรงข้ามกับรายได้จากการเกษตร คือ

เมื่อเกษตรกรเพิ่มขนาดพื้นที่ดินทำการเกษตร (X_4) เพิ่มขึ้น 1 ไร่ จะทำให้หนี้ในระบบของเกษตรกร ($\hat{Y}$) เพิ่มขึ้น 196.307บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยกำหนดให้ปัจจัยอื่นคงที่

เมื่อเกษตรกรมีจำนวนผู้ที่อยู่ในอุปการะ (X_5) เพิ่มขึ้น 1 คน จะทำให้หนี้ในระบบของเกษตรกร ($\hat{Y}$) เพิ่มขึ้น 964.166บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกำหนดให้ปัจจัยอื่นคงที่

เมื่อเกษตรกรมีรายได้จากการเกษตร (X_8) ลดลง 1 บาท/ปี จะทำให้หนี้ในระบบของเกษตรกร ($\hat{Y}$) เพิ่มขึ้น 0.041 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยกำหนดให้ปัจจัยอื่นคงที่

สำหรับตัวแปรอื่นๆ ได้แก่ เพศ (X_1) อายุ (X_2) ระดับการศึกษา (X_3) หนี้สินเดิม (X_6) ค่าใช้จ่ายฉุกเฉินด้านการศึกษาของบุตร (X_7) รายได้นอกภาคการเกษตร (X_9) พบว่าไม่มีผลต่อหนี้ในระบบของเกษตรกรแสดงให้เห็นว่าปัจจัยดังกล่าวไม่ส่งผลให้การเป็นหนี้ในระบบเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางเศรษฐกิจประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ขนาดที่ดินทำการเกษตร จำนวนผู้ที่อยู่ในอุปการะ รายได้จากการเกษตร รายได้นอกภาคการเกษตรหนี้สินเดิม ค่าใช้จ่ายฉุกเฉินด้านการศึกษาของบุตร ซึ่งอาจเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อหนี้ในระบบของเกษตรกรในอำเภอ โลกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการประมาณค่าสมการในรูปแบบของสมการถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรงเพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆที่เป็นตัวแปรอิสระว่ามีผลอย่างไรต่อการเป็นหนี้ในระบบของเกษตรกรในอำเภอ โลกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่นโดยได้กำหนดแบบจำลอง คือ

$$Y = a + b_1X_1 + b_2X_2 + b_3X_3 + b_4X_4 + b_5X_5 + b_6X_6 + b_7X_7 + b_8X_8 + b_9X_9 + \mathcal{E}$$

จากการเก็บข้อมูลภาคสนามได้นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจมาวิเคราะห์โดยใช้สมการถดถอยนั้นมีปัญหาที่ต้องคำนึงถึงคือปัญหาตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์เชิงเส้น (Multicollinearity) กันหรือไม่ จึงได้ตรวจสอบว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์เชิงเส้นหรือมีความสัมพันธ์เชิงเส้นสูงเกินไปหรือไม่ ด้วยวิธี Variance inflation factor (VIF) ผลที่ได้

X_1 (เพศ)	=	1.105
X_2 (อายุ)	=	1.339
X_3 (ระดับการศึกษา)	=	1.296
X_4 (ขนาดที่ดินทำการเกษตร)	=	2.154
X_5 (จำนวนผู้ที่อยู่ในอุปการะ)	=	1.052
X_6 (หนี้สินเดิม)	=	1.288
X_7 (ค่าใช้จ่ายนุกลงด้านการศึกษาของบุตร)	=	1.048
X_8 (รายได้จากการเกษตร)	=	2.083
X_9 (รายได้นอกภาคการเกษตร)	=	1.309

ซึ่งค่า VIF ของตัวแปรอิสระที่ได้ไม่เกิน 10 แสดงว่าตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์เชิงเส้น และปัญหาในการวิเคราะห์สมการถดถอยอีกปัญหาหนึ่งคือปัญหาตัวคลาดเคลื่อนมีความแปรปรวนไม่คงที่ (Heteroskedasticity) ได้ตรวจตัวคลาดเคลื่อนมีความแปรปรวนไม่คงที่โดยใช้วิธี Breusch-Pagan Test ผลจากการวิเคราะห์สามารถนำมาเขียนเป็นสมการความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อหนี้นอกระบบของเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น ได้ดังนี้

$$\hat{Y} = 14575.2^{**} + 1432.33x_1 - 159.843x_2 + 1590.59x_3 + 196.307^{**}x_4 + 964.166^{*}x_5 + 0.001x_6 - 1067.64x_7 - 0.041^{**}x_8 + 0.096x_9$$

S.E.	(5858.47)**	1820.81	99.44	2107.84	(95.62)**
	(568.87)*	0.004	1866.97	(0.016)**	0.14

$$R^2 = 0.28 \quad \text{Adjusted } R^2 = 0.21$$

$$F\text{-Statistic} = 12.146 \quad P\text{-value} = 0.000$$

ขนาดพื้นที่ดินทำการเกษตร (X_4)	T-Statistic = 2.053	P-value = 0.041**
จำนวนผู้ที่อยู่ในอุปการะ (X_5)	T-Statistic = 1.695	P-value = 0.091*
รายได้จากการเกษตร (X_8)	T-Statistic = 2.523	P-value = 0.012**

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

* , ** แทน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กับ 0.01

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่าตัวแปรอิสระสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามได้ โดยมีค่า R^2 เท่ากับ 0.28 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระทั้งหมดมีความสัมพันธ์กับจำนวนหนี้ในระบบของเกษตรกร ร้อยละ 28 ส่วนที่เหลือเกิดจากปัจจัยอื่น และเมื่อทำการทดสอบค่านัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระทุกตัวพร้อมกันในสมการโดยพิจารณาจากค่า P-value เทียบกับค่านัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดขึ้นที่ระดับ 0.05 พบว่ามีค่าเท่ากับ 0.000 ซึ่งเป็นค่าที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 แต่ไม่สามารถบอกได้ว่าตัวแปรใดบ้างจึงได้ทำการทดสอบต่อไปโดยใช้การทดสอบทางสถิติ T ในที่นี้จะพิจารณาจากค่า P-value เทียบกับค่านัยสำคัญทางสถิติที่กำหนดขึ้นที่ระดับ 0.05 พบว่าตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตาม คือ ขนาดพื้นที่ดินทำการเกษตร จำนวนผู้ที่อยู่ในอุปการะและรายได้จากการเกษตร

แบบจำลอง/ตัวแปรอิสระดังกล่าว สามารถอธิบายได้ว่า

จำนวนหนี้ในระบบของเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น จะมีความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับขนาดพื้นที่ดินทำการเกษตร, จำนวนผู้ที่อยู่ในอุปการะและมีทิศทางตรงข้ามกับรายได้จากการเกษตร คือ

เมื่อเกษตรกรเพิ่มขนาดพื้นที่ดินทำการเกษตร (X_1) เพิ่มขึ้น 1 ไร่ จะทำให้หนี้ในระบบของเกษตรกร ($\hat{Y}$) เพิ่มขึ้น 196.307 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยกำหนดให้ปัจจัยอื่นคงที่

เมื่อเกษตรกรมีจำนวนผู้ที่อยู่ในอุปการะ (X_2) เพิ่มขึ้น 1 คน จะทำให้หนี้ในระบบของเกษตรกร ($\hat{Y}$) เพิ่มขึ้น 964.166 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกำหนดให้ปัจจัยอื่นคงที่

เมื่อเกษตรกรมีรายได้จากการเกษตร (X_3) ลดลง 1 บาท/ปี จะทำให้หนี้ในระบบของเกษตรกร ($\hat{Y}$) เพิ่มขึ้น 0.041 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยกำหนดให้ปัจจัยอื่นคงที่

สำหรับตัวแปรอื่นๆ ได้แก่ เพศ (X_4) อายุ (X_5) ระดับการศึกษา (X_6) หนี้สินเดิม (X_7) ค่าใช้จ่ายฉุกเฉินด้านการศึกษาของบุตร (X_8) รายได้นอกภาคการเกษตร (X_9) พบว่าไม่มีผลต่อหนี้ในระบบของเกษตรกรแสดงให้เห็นว่าปัจจัยดังกล่าวไม่ส่งผลให้การเป็นหนี้ในระบบเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

บทที่ 5

สรุปการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. สรุปการศึกษา

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหนี้นอกระบบของเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น ตัวแปรที่ศึกษาประกอบด้วยตัวแปรอิสระ คือปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางเศรษฐกิจประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ขนาดที่ดินทำการเกษตร จำนวนผู้ที่อยู่ในอุปการะ รายได้จากการเกษตร รายได้นอกภาคการเกษตร หนี้สินเดิม ค่าใช้จ่ายฉุกเฉินด้านการศึกษาของบุตร และตัวแปรตามคือ มูลค่าหนี้นอกระบบของเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามสุ่มแบบเจาะจงจากครัวเรือนเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น ที่เป็นหนี้นอกระบบ ณ วันที่ 30 กันยายน 2564 ทั้งหมดจำนวน 400 ครัวเรือน โดยก่อนที่ผู้วิจัยจะให้ตอบแบบสอบถามผู้วิจัยจะทำการชี้แจงให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์และอธิบายถึงข้อสงสัยและวิธีตอบแบบสอบถามก่อน ได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตการศึกษาที่กำหนดไว้ คือ

ส่วนที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพการเป็นหนี้นอกระบบของเกษตรกร การวิเคราะห์ข้อมูลผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาทำการวิเคราะห์และอภิปรายผลข้อมูลส่วนบุคคลและเศรษฐกิจโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) บรรยายลักษณะของกลุ่มตัวอย่างในรูป ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ส่วนที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางเศรษฐกิจของเกษตรกรที่ส่งผลให้เกิดหนี้นอกระบบของเกษตรกร การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ปัจจัยที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับหนี้นอกระบบของเกษตรกร มาหาความสัมพันธ์กันด้วยสมการถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง โดยใช้โปรแกรม Gretl เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ที่เป็นตัวแปรอิสระว่ามีผลอย่างไรต่อการเป็นหนี้นอกระบบของเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นการทดสอบสมมติฐานเพื่อหาความสัมพันธ์ของตัวแปรโดยใช้ระดับนัยสำคัญ 0.05 หรือความเชื่อมั่นร้อยละ 95

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

ส่วนที่ 1 สภาพการเป็นหนี้ในระบบของเกษตรกร ผลการวิเคราะห์สรุปได้ว่า

ผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นเกษตรกรในเขตอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น จำนวน 400 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (จำนวน 206 คนคิดเป็นร้อยละ 51.50) มีอายุอยู่ในช่วง 51-60 ปี (จำนวน 159 คนคิดเป็นร้อยละ 39.75) สถานภาพสมรส (จำนวน 319 คนคิดเป็นร้อยละ 79.75) มีการศึกษาระดับประถมศึกษา/ต่ำกว่า (จำนวน 271 คนคิดเป็นร้อยละ 67.75) ส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัว (จำนวน 300 คนคิดเป็นร้อยละ 75) มีบ้านพักอาศัยเป็นของตนเอง (จำนวน 390 คนคิดเป็นร้อยละ 97.50) มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน อยู่ในช่วง 4-6 คน (จำนวน 259 คน คิดเป็นร้อยละ 64.75) รายได้ต่อปี อยู่ในช่วง 100,001-200,000 บาท (จำนวน 179 คน คิดเป็นร้อยละ 44.75) ทำการเกษตรบนที่ดินของตนเอง (จำนวน 307 คน คิดเป็นร้อยละ 76.75) ถือครองที่ดินน้อยกว่า/เท่ากับ 10 ไร่ (จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 41.75) มีขนาดเนื้อที่ทำการเกษตรน้อยกว่า/เท่ากับ 10 ไร่ (จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 40.75) และพบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เนื้อที่ทำการเกษตรเท่ากับเนื้อที่ที่ถือครอง (จำนวน 306 คนคิดเป็นร้อยละ 76.50)

ส่วนใหญ่แหล่งที่มาของรายได้ของครัวเรือน มาจากผลผลิตทางการเกษตรและแหล่งอื่น ๆ (จำนวน 394 คน คิดเป็นร้อยละ 98.50) รายได้จากการเกษตรที่ครัวเรือนได้รับ โดยเฉลี่ยปี น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาท (จำนวน 286 คน คิดเป็นร้อยละ 71.50) รายได้นอกภาคการเกษตรที่ครัวเรือนได้รับ โดยเฉลี่ย/เดือน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท (จำนวน 191 คน คิดเป็นร้อยละ 47.75) รายจ่ายของครัวเรือน โดยเฉลี่ย/เดือน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท (จำนวน 223 คน คิดเป็นร้อยละ 55.75) ประเภทของค่าใช้จ่ายของครัวเรือน ค่าอาหารและเครื่องดื่มในชีวิตประจำวัน มากที่สุด (จำนวน 397 คน คิดเป็นร้อยละ 99.25) จำนวนหนี้สินที่มาจากแหล่งเงินกู้ในระบบของครัวเรือน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 50,000 บาท (จำนวน 162 คน คิดเป็นร้อยละ 40.50) จำนวนหนี้สินที่มาจากแหล่งเงินกู้นอกระบบของครัวเรือน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท (จำนวน 189 คน คิดเป็นร้อยละ 47.25) ภาระหนี้สินของครัวเรือนที่ต้องชำระคืน โดยเฉลี่ยต่อเดือน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 2,000 บาท (จำนวน 217 คน คิดเป็นร้อยละ 54.25) ภาระหนี้สินของครัวเรือนที่ต้องชำระคืน โดยเฉลี่ยต่อปี น้อยกว่าหรือเท่ากับ 20,000 บาท มีจำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 33.25 รองลงมา ภาระหนี้สินของครัวเรือนที่ต้องชำระคืนโดยเฉลี่ยต่อปี อยู่ในช่วง 20,001-40,000 บาท (จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 24.25) ระยะเวลาในการชำระหนี้ในระบบ อยู่ในช่วง 1-5 ปี (จำนวน 230 คน คิดเป็นร้อยละ 57.50) ระยะเวลาในการชำระหนี้นอกระบบ ต่ำกว่า 1 ปี (จำนวน 261 คน คิดเป็นร้อยละ 65.25) และเหตุผลที่เกษตรกรในเขตอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น กู้เงินนอกระบบมาใช้ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามกู้เงินนอกระบบมาใช้เกี่ยวกับการเดินทางและค่ายานพาหนะ

มากที่สุด (จำนวน 278 คน คิดเป็นร้อยละ 25.76) รองลงมาเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษามุตร
จำนวน (263 คน คิดเป็นร้อยละ 24.37) และค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล (จำนวน 216 คน
คิดเป็นร้อยละ 20.02)

ส่วนที่ 2 ปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยทางเศรษฐกิจของเกษตรกรที่ส่งผลให้เกิดหนี้นอก ระบบของเกษตรกร

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับหนี้นอกระบบของเกษตรกร
โดยใช้ปัจจัยที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับหนี้นอกระบบของเกษตรกร มาหาความสัมพันธ์ด้วย
สมการถดถอยพหุคูณเชิงเส้นตรง สรุปผลได้ว่า

จำนวนหนี้นอกระบบ ($\hat{Y}$) ของเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น จะม
ความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกันกับขนาดพื้นที่ดินทำการเกษตร (X_4) จำนวนผู้ที่อยู่ในอุปการะ
(X_5) และมีทิศทางตรงข้ามกับรายได้จากการเกษตร (X_8) คือ

เมื่อเกษตรกรเพิ่มขนาดพื้นที่ดินทำการเกษตร (X_4) เพิ่มขึ้น 1 ไร่ จะทำให้หนี้นอก
ระบบของเกษตรกร ($\hat{Y}$) เพิ่มขึ้น 196.307 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดย
กำหนดให้ปัจจัยอื่นคงที่

เมื่อเกษตรกรมีจำนวนผู้ที่อยู่ในอุปการะ (X_5) เพิ่มขึ้น 1 คน จะทำให้หนี้นอกระบบของ
เกษตรกร ($\hat{Y}$) เพิ่มขึ้น 964.166 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกำหนดให้ปัจจัยอื่น
คงที่

เมื่อเกษตรกรมีรายได้จากการเกษตร (X_8) ลดลง 1 บาท/ปี จะทำให้หนี้นอกระบบของ
เกษตรกร ($\hat{Y}$) เพิ่มขึ้น 0.041 บาท อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยกำหนดให้ปัจจัยอื่น
คงที่

2. อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นเกษตรกรในเขตอำเภอโคก
โพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น คล้ายกับงานวิจัยของ ฐามิตา มีลา (2556) อ่างอิงงานวิจัยของอุทัย ชูมิน
(2545) ได้ศึกษาเรื่อง ปัญหาหนี้เสียของเกษตรกรของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
จังหวัดชลบุรี ที่พบว่าชาวนาใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ในช่วง 51-60 ปี การศึกษาค่ากว่าปริญญาตรี
และงานวิจัยของพิชญา ผลปราชญ์ (2553) ที่ได้ศึกษาเรื่องหนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรในตำบล
หนองแวง อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย สถานภาพสมรส มี

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน 4 คน มีเนื้อที่ทำกรเกษตรเท่ากับเนื้อที่ที่ถือครอง แตกต่างกับงานวิจัยพิชญา ผลปราชญ์ (2553) ตรงที่เกษตรกรมีที่ดิน 26-35 ไร่มีขนาดเนื้อที่ทำกรเกษตร 26-35 ไร่

จากการวิเคราะห์ข้างต้น ทำให้ทราบว่าปัจจัยที่มีผลต่อหนี้นอกระบบของเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น คือปัจจัยด้านขนาดพื้นที่ดินทำกรเกษตร ปัจจัยด้านจำนวนผู้ที่อยู่ในอุปการะ และปัจจัยด้านรายได้ของเกษตรกร ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า จำนวนหนี้นอกระบบของเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น เพิ่มมากขึ้นเมื่อเกษตรกรเพิ่มพื้นที่ทำกรเกษตรเช่น จาก 5 ไร่ เป็น 10 ไร่ จาก 10 ไร่ เป็น 20 ไร่ เป็นต้น ทำให้ต้องมีกรจัดหาปัจจัยในการผลิตเพิ่มขึ้น เช่น เมล็ดพันธุ์พืชต่างๆ น้ำมันที่ใช้ในเครื่องจักรกรเกษตร ปุ๋ย ยาปราบวัชพืช ยาฆ่าแมลง เป็นต้น เมื่อเกษตรกรมีทุนไม่เพียงพอก็จะไปกู้เงิน ซึ่งแหล่งเงินทุนในระบบที่เกษตรกรสามารถไปกู้ได้ง่าย และอยู่ในพื้นที่ซึ่งครอบคลุมทุกอำเภอ คือ บริษัทไฟแนนซ์ต่าง ธนาคาร เช่น ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์กรเกษตร (ธ.ก.ส.) ในการอำนวยสินเชื่อให้กับเกษตรกรนั้นทางธนาคารก็จะระเบียบวิธีปฏิบัติและขั้นตอนในการปฏิบัติงาน บางครั้งเกษตรกรไม่สามารถกู้เงินได้เนื่อง ประวัติกรชำระหนี้ไม่ดี หลักประกันไม่มี วงเงินกู้เหลือไม่เพียงพอให้กู้ได้บ้างหรือเกษตรกรเห็นว่าไม่สะดวก ถ้าซ้ำ ก็จะไปกู้เงินนอกระบบ เช่น ญาติพี่น้อง ร้านค้าในท้องถิ่น เป็นต้น หากเป็นร้านค้าในท้องถิ่นจะเป็นการกู้ในลักษณะเอาปัจจัยในการผลิตมาก่อนโดยตีมูลค่าเป็นจำนวนเงินเมื่อสิ้นสุดฤดูกรผลิตจึงมีการชำระทั้งเป็นจำนวนเงินหรือเป็นผลผลิต หากปีไหนผลผลิตทางการเกษตรราคาดี ไม่ประสบภัยทางธรรมชาติ เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม โรคระบาดต่างๆ เกษตรกรก็จะชำระหนี้ได้หมด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐานิตา มีลา (2556) ที่พบว่ากรเป็นหนี้นอกระบบมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับรายได้จากการทำนาต่อรอบกรผลิตคือหากเกษตรกรเห็นว่าปีนี้ราคาผลผลิตดี ฝนตกตามฤดูกาล ก็จะมีคามมั่นใจในการทำกรเกษตร ถ้าที่จะจัดหาปัจจัยกรผลิต เช่น เมล็ดพันธุ์ดี ปุ๋ย ยาปราบวัชพืช ยาฆ่าแมลง เป็นต้น มาใช้เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ทำให้มีการกู้เงินในลักษณะจัดหาปัจจัยในการผลิตมากขึ้นและก็เหมือนกับงานวิจัยของ คณิต แก่นจันทร์ (2548) ที่พบว่าสาเหตุของกรเป็นหนี้นอกระบบของประชาชนมาจากการกู้เงินนอกระบบเพื่อนำไปลงทุนประกอบอาชีพ และหากปีไหนผลผลิตทางการเกษตรราคาไม่ดี ประสบภัยทางธรรมชาติ เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม โรคระบาดต่างๆ เกษตรกรก็จะชำระหนี้ได้ไม่หมดหนี้ที่ไปกู้ยืมมาก็จะเพิ่มมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศรพล ตูลยะเสถียร และคณะ (2558) ที่พบว่าครัวเรือนที่มีรายได้น้อย มีโอกาสที่จะมีหนี้นอกระบบมากกว่าครัวเรือนที่มีรายได้สูง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงปัญหาของกรเข้าถึงสินเชื่อในระบบที่มีต้นทุนการกู้ยืมเงินที่ต่ำกว่าของครัวเรือนที่มีรายได้น้อย และหากครอบครัวเกษตรกรเป็นครอบครัวใหญ่

มีสมาชิกในครอบครัวหลายคน โดยเฉพาะสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ในวัยเรียน ดังงานวิจัยของพิชญา ผลปราชญ์ (2553) ที่พบว่าจำนวนบุตรของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการเป็นหนี้ในระบบหรืองานวิจัยของวิลาวัณย์ คังไพโร (2558) จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่อุปการะพบว่ามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวจำนวนหนี้สินหากรายได้ที่ได้มาแต่ละเดือน/ปีไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันและค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่น ค่าการศึกษาของบุตร ค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น ยิ่งเป็นแรงผลักดันให้เกษตรกรไปกู้เงินในระบบมากยิ่งขึ้น

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะบางประการเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบของเกษตรกร ดังนี้

1) จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น ส่วนใหญ่มีขนาดเนื้อที่ทำการเกษตรน้อยกว่า/เท่ากับ 10 ไร่ จำนวนหนี้สินที่มาจากแหล่งเงินกู้ในระบบของครัวเรือน น้อยกว่าหรือเท่ากับ 5,000 บาท และระยะเวลาในการชำระหนี้ในระบบต่ำกว่า 1 ปี ข้อมูลที่ได้ช่วยสนับสนุนแนวทางการดำเนิน โครงการสินเชื่อฉุกเฉินเพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากไวรัสโควิด-19 ซึ่งโครงการนี้รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรหลายล้านบาทกำหนดให้ ธ.ก.ส. จ่ายสินเชื่อให้กับเกษตรกรกู้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ในครอบครัว ค่าเครื่องอุปโภค บริโภค ช่วยลดความเดือดร้อนต่างๆ ของเกษตรกรและเป็นการป้องกันไม่ให้เกษตรกรไปกู้เงินในระบบ ได้รายละไม่เกิน 10,000 บาท อีกทั้งลดหย่อนหลักประกัน โดยไม่มีผู้ค้ำประกัน ให้เกษตรกรค้ำประกันตนเอง ทำให้มีเกษตรกรเข้าถึงสินเชื่อในระบบจำนวนมากนั้นเป็นแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมกับเหตุการณ์ในปัจจุบัน

2) ปัจจัยอีกปัจจัยหนึ่งที่เกิดหนี้ในระบบของเกษตรกร คือ ปัจจัยด้านรายได้ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยมีโอกาสมิหนี้ในระบบมากกว่าครัวเรือนที่มีรายได้สูง ซึ่งสาเหตุหลักของรายได้ทางการเกษตรคือ ปัจจัยการผลิตราคาสูง ราคาของผลผลิตตกต่ำ ผลผลิตทางการเกษตรประสบภัยทางธรรมชาติ เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม โรคระบาดต่างๆ นโยบายและโครงการต่างๆ ที่รัฐบาลได้ดำเนินการเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรเช่น โครงการประกันรายได้ ทั้งโครงการประกันรายได้ผู้ปลูกข้าว ยางพารา มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น และยังมีโครงการอีกหลายโครงการเช่น โครงการช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติและภัยพิบัติ โครงการประกันภัยพืชผลทางการเกษตรเช่น โครงการประกันภัยข้าวนาปี เป็นต้น โครงการต่างๆ เหล่านี้

ช่วยลดความเดือดร้อน ลดความเสี่ยงจากการประกอบอาชีพและช่วยเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวของเกษตรกร

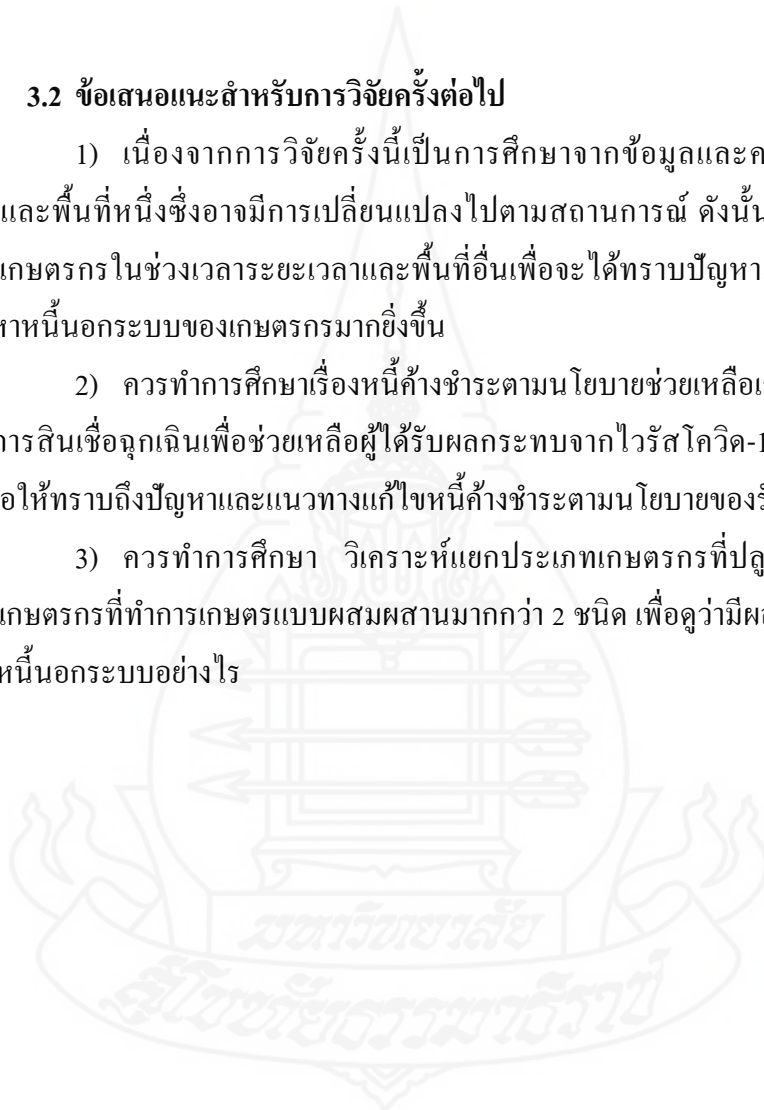
3) ในการแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบของเกษตรกรนั้นเกี่ยวข้องกับทั้งภาครัฐ เอกชน มีหลายกระทรวงรับผิดชอบดำเนินการ ควรกำหนดหน่วยงานหลักในการดำเนินการ เช่น กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ดำเนินการ เป็นต้น

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาจากข้อมูลและความคิดเห็นในช่วงระยะเวลาและพื้นที่หนึ่งซึ่งอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาข้อมูลจากเกษตรกรในช่วงเวลาระยะเวลาและพื้นที่อื่นเพื่อจะได้ทราบปัญหาและแนวทางในการแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบของเกษตรกรมากยิ่งขึ้น

2) ควรทำการศึกษาเรื่องนี้ค้างชำระตามนโยบายช่วยเหลือเกษตรกรของรัฐบาล เช่น โครงการสินเชื่อฉุกเฉินเพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากไวรัสโควิด-19โครงการ สป.กย. เป็นต้น เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขหนี้ค้างชำระตามนโยบายของรัฐบาล

3) ควรทำการศึกษา วิเคราะห์แยกประเภทเกษตรกรที่ปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดต่างๆ และเกษตรกรที่ทำการเกษตรแบบผสมผสานมากกว่า 2 ชนิด เพื่อดูว่ามีผลต่อการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของหนี้ในระบบอย่างไร

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- คณิจ แก่นจันทร์. (2548). *สภาพการมีหนี้นอกระบบของประชาชนในกิ่งอำเภอเหล่าเสือโก้ก จังหวัดอุบลราชธานี*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารทั่วไป)). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, อุบลราชธานี.
- เฉลิมพล จตุพร. (2562). *คู่มือการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางเศรษฐมิติ GRETL*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ชุตินพงศ์ ศาดนันท์พิพัฒน์. (2559). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อหนี้นอกระบบ กรณีศึกษาบุคลากรสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี*. (รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (บริหารรัฐกิจและกิจการสาธารณะ)). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปทุมธานี.
- ฐานิตา มีลา. (2556). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหนี้นอกระบบของชาวนา ในเขตอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563, 13 กันยายน). *รัฐบาล ลุยสงวนปัญหาหนี้นอกระบบ ช่วยประชาชนครอบคลุมทุกมิติ*. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/news/politic/1928991>
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร. (2564, 24 มกราคม). *ผลิตภัณฑ์และบริการ*. สืบค้นจาก https://www.baac.or.th/th/content-product.php?content_group_semi=0001&content_group_sub=0002
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2564, 27 มกราคม). *บทบาทภารกิจช่วยเหลือลูกหนี้ภาคประชาชนครบวงจร*. สืบค้นจาก https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_3Feb2021.aspx
- ธนาคารออมสิน. (2564, 24 มกราคม). *สินเชื่อโครงการธนาคารประชาชน*. สืบค้นจาก https://www.gsb.or.th/en/gsb_govs/bank_people/
- นันทกา นันทวิสัย. (2552). *การศึกษาเปรียบเทียบภาวะการออมของครัวเรือนในภาคการเกษตรและนอกภาคเกษตร*. (สารนิพนธ์ ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ประทีป จตุลพงศธร. (2546). *ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกพักชำระหนี้หรือลดภาระหนี้ของเกษตรกรตามโครงการพักชำระหนี้และลดภาระหนี้ให้แก่เกษตรกรรายย่อยตามนโยบายของรัฐบาล*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์เกษตร)). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- พอพันธ์ อุทยานนท์. (2559). ทฤษฎีวงจรชีวิตของการบริโภคและการออม. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ขั้นสูง* (หน่วยที่ 9, น.9-13 ถึง 9-19). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พิชญา ผลปราชญ์. (2553). *หนี้สินของครัวเรือนเกษตรกรในตำบลหนองแวง อำเภอพัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว*. (สารนิพนธ์ ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- พิมพ์กมล ปีมบุญ และพรพรหม เกษแก้ว. (2551). *ปัจจัยที่มีผลต่อการค้างชำระของเกษตรกรลูกค้า ช.ก.ส. กรณีศึกษาเกษตรกรลูกค้า ช.ก.ส.สาขาทุ่งตะโก จังหวัดชุมพร*. (สารนิพนธ์ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, กรุงเทพฯ.
- ภัทรพร กิจชัยนุกูล. (2556). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อค่าใช้จ่ายของประชาชนในกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สถิติประยุกต์)). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- รจนา อินคง. (2557). *ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายแก้ปัญหาหนี้ในระบบไปปฏิบัติ*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ลลิตา บุคดา. (2560). *หนี้ภาคครัวเรือนกับวัฏจักรธุรกิจไทย*. (รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- วรางคณา บัวล้อม. (2558). *พฤติกรรมที่มีผลต่อการก่อหนี้ของพนักงานธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่*. (รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- วันชัย มีชาติ และคณะ. (2556). *โครงการศึกษาพัฒนานโยบายการยุติธรรมเพื่อแก้ปัญหาหนี้ในระบบ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ช่วยเหลือลูกหนี้และประชาชนที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม กระทรวงยุติธรรม ร่วมกับคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2563, 19 กันยายน). *อำเภอโคกโพธิ์ไชย*. ใน *วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี*. สืบค้นจาก <https://th.wikipedia.org/wiki>

- วิลาวัณย์ ค้วงไพโร. (2558). *การศึกษาภาวะหนี้สินของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์พนักงานออมสิน จำกัด*. (รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ)). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ศรพล ตูลยะเสถียร, จงกต คำไล่, พีระพัฒน์ วงศ์ชัยวัฒน์, ปิยะวัลย์ ศรีขำ, และ คณະ. (2558). *การพัฒนาแบบจำลองจุดภาคเพื่อศึกษาบทบาทของหนี้ครัวเรือนที่มีต่อความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง.
- ศิขริน ศิริอ่อน. (2554). *ปัจจัยที่ทำให้เกิดการค้างชำระหนี้เงินกู้เพื่อที่อยู่อาศัยของลูกค้าธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขารามอินทรา กม.10 กรุงเทพมหานคร*. (สารนิพนธ์ ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การพัฒนามนุษย์). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2558, เมษายน). *หนี้ในระบบ: นาโนไฟแนนซ์*. สืบค้นจาก <http://www.parliament.go.th/library>.
- สำนักงานเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ไชย. (2564, 24 มกราคม). *พื้นที่ทำการเกษตรอำเภอโคกโพธิ์ไชย*. สืบค้นจาก <http://kokphochai.khonkaen.doae.go.th/>
- สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (2563, 14 กันยายน). *รัฐบาลลุยสงวนปัญหาหนี้ในระบบครอบคลุมทุกมิติ*. สืบค้นจาก <https://spm.thaigov.go.th/CRTPRS/spm-splayout6.asp?i=31111.52:14702112113121111311>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561). *การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- สำนักนโยบายพัฒนาระบบการเงินภาคประชาชน สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง. (2564, 25 มกราคม). *สินเชื่อพีโกไฟแนนซ์*. สืบค้นจาก <https://1359.go.th/picodoc/>.
- สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2564, ธันวาคม). *สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร*. สืบค้นจาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/mainpage>.
- สุกานดา รื่นกวี และ นรรัฐ กลิ่นขจร. (2555). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะหนี้สินของเกษตรกรจังหวัดนครราชสีมา กรณีศึกษาอำเภอด่านขุนทดและอำเภอโนนสูง*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, นครราชสีมา.
- สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล. (2557). *หนี้ในระบบกับความเป็นธรรมทางสังคม*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัย

สกลนครราชภัฏ

เลขที่.....

แบบสอบถาม

เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อหนี้ในระบบของเกษตรกรในอำเภอโคกโพธิ์ไชย จังหวัดขอนแก่น

แบบสอบถามนี้เป็นงานวิจัยในการเรียนหลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิตสาขาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชผลของแบบสอบถามของท่านจะนำไปใช้ในงานวิจัยเพื่อการศึกษาผู้วิจัยขอขอบคุณที่ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้

โปรดทำเครื่องหมาย ลงใน หน้าข้อความที่ถูกต้องและเติมข้อความลงในช่องว่างที่เว้นไว้ตามความเป็นจริง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. เพศ

1. ชาย

2. หญิง

2. ท่านมีอายุ.....ปี

3. สถานภาพสมรส

1. โสด

2. สมรส

3. หม้าย

4. หย่าร้าง

4. ระดับการศึกษา

1. ระดับประถมศึกษา/ต่ำกว่า

2. ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3)

3. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.

4. ระดับปวส.

5. ระดับปริญญาตรี

6. ระดับสูงกว่าปริญญาตรี

5. สถานภาพในครัวเรือน

1. หัวหน้าครอบครัว

2. สมาชิกในครอบครัว

6. ลักษณะของบ้านที่พักอาศัย

1. บ้านของตนเอง

2. บ้านเช่า

3. บ้านของบิดามารดา

4. อื่นๆ.....

7. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนของท่าน.....คน

8. รายได้ต่อปี.....บาท

ส่วนที่ 2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

9. ลักษณะการถือครองที่ดินทำการเกษตร

1. ทำการเกษตรบนที่ดินของตนเอง
2. ทำการเกษตรบนที่ดินของบุคคลอื่น
3. ทำการเกษตรบนที่ดินของตนเองและไม่ใช้ของตนเอง

10. ขนาดเนื้อที่การถือครองที่ดินของท่านในปัจจุบัน.....ไร่

11. ขนาดเนื้อที่ทำการเกษตรของท่านจำนวน.....ไร่

12. ในกรณีที่ท่านมีเนื้อที่ทำการเกษตรมากกว่าเนื้อที่ที่ถือครอง โปรดระบุเนื้อที่ส่วนเกินมาจากแหล่งใด

1. เซ่า
2. ญาติ
3. อื่นๆ.....

13. แหล่งที่มาของรายได้ของครัวเรือน

1. ผลผลิตทางการเกษตรอย่างเดียว
2. ผลผลิตทางการเกษตรและแหล่งอื่นๆ.....

14. รายได้จากการเกษตรที่ครัวเรือนได้รับ โดยเฉลี่ย/ปี.....บาท

15. รายได้นอกภาคการเกษตรที่ครัวเรือนได้รับ โดยเฉลี่ย/เดือน.....บาท

16. รายจ่ายของครัวเรือนโดยเฉลี่ย/เดือน.....บาท

17. ประเภทของค่าใช้จ่ายของครัวเรือน(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ค่าอาหารและเครื่องดื่มในชีวิตประจำวัน
- ค่าอาหารและเครื่องดื่มในงานเลี้ยงสังสรรค์
- ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเดินทางและยานพาหนะ
- ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเครื่องแต่งกาย/เครื่องประดับ
- ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว/พักผ่อน/ดูหนัง/ฟังเพลง
- ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนาเช่น งานแต่งงาน งานบวช งานกฐิน
- ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล
- ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาบุตร
- ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาตนเอง/คู่สมรส
- ค่าใช้จ่ายอื่นๆ(โปรดระบุ).....

18. จำนวนหนี้สินที่มาจากแหล่งเงินกู้ในระบบของครัวเรือนของท่านจำนวน.....บาท

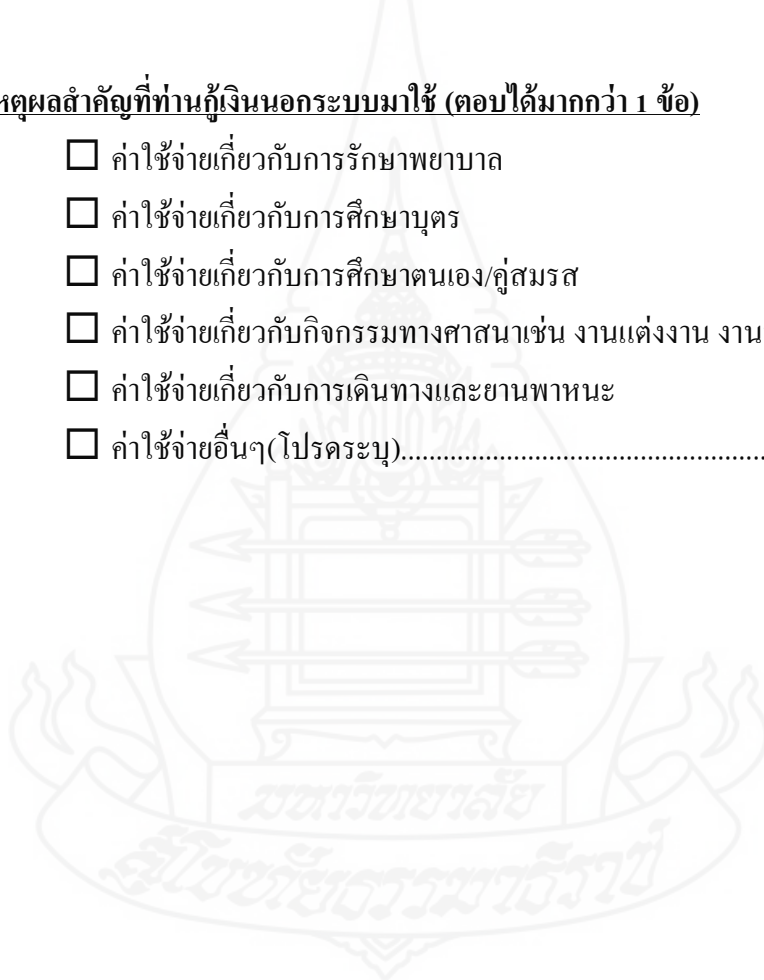
19. จำนวนหนี้สินที่มาจากแหล่งเงินกู้นอกระบบของครัวเรือนของท่านจำนวน.....บาท

20. ภาระหนี้สินของครัวเรือนที่ต้องชำระคืน โดยเฉลี่ยต่อเดือน.....บาท

21. ภาระหนี้สินของครัวเรือนที่ต้องชำระคืนโดยเฉลี่ยต่อปี.....บาท
22. ระยะเวลาในการชำระหนี้ในระบบ
1. ต่ำกว่า 1 ปี   2. 1-5 ปี   3. 6-10 ปี
4. 11-15 ปี   5. 16 ปีขึ้นไป
23. ระยะเวลาในการชำระหนี้นอกระบบ
1. ต่ำกว่า 1 ปี   2. 1-5 ปี   3. 6-10 ปี
4. 11-15 ปี   5. 16 ปีขึ้นไป

ส่วนที่ 3 เหตุผลสำคัญที่ท่านกู้เงินนอกระบบมาใช้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล
- ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาบุตร
- ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาตนเอง/คู่สมรส
- ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับกิจกรรมทางศาสนาเช่น งานแต่งงาน งานบวช งานกฐิน
- ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเดินทางและยานพาหนะ
- ค่าใช้จ่ายอื่นๆ(โปรดระบุ).....

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นายสุรชาติ น้อยบุญญา
วัน เดือน ปีเกิด	23 กันยายน 2515
สถานที่เกิด	อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดขอนแก่น
ประวัติการศึกษา	- ส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 2) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ.2539 - บริหารธุรกิจบัณฑิต (การตลาด) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ.2547
สถานที่ทำงาน	ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขามัญจาคีรี
ตำแหน่ง	หัวหน้าหน่วยอำเภอ ธ.ก.ส.สาขามัญจาคีรี

